

Pomník študentstva Pražského.

Königsmark, vůdce Švédů před Prahou.

Dějepisný obraz roku 1648.

Volně pro mládež českou vzdělal

A. D.

V Praze.

Knihtiskárna Rohlíček a Sievers Knihosklad

1877.

ravý Rakušan chová vždy upřímnou a opravdovou lásku k své vlasti a k dědičnému rodu panovnickému, a dokazuje ji skvěle — jak vypravují letopisové vlasteneckých dějin — v čase obecné nouze a těžkosti, kdy nepřítel hranice vlasti přepadává, aneb je i překročuje. Skvělým důkazem takové upřímné a účinné lásky k vlasti jest nám vyličení oněch přetěžkých dob, za kterých přišel od východu nepřátelský Turcín a položil se před hradbami říšského sídelního města Vídně, pokoušeje se o jeho dobytí. Než statečná vytrvalost věrných občanů vídeňských a posádky císařské u vítězném boji tak dlouho hájila statečně sídelního města císařova, až byl nepřítel pomocnými vojsky zahnán a vypuzen.

Takový též skvělý důkaz nezvratné věrnosti a oddanosti i vytrvalé statečnosti měšťanstva a posádky nalézáme zaznamenaný v dějinách města druhého v říši rakouské, hlavního města království Českého. Královská Praha byla tím jevištěm, na němž v polovici sedmnáctého století, při sklonku oné hrůzné války, která po třicet let Rakousko a Německo pustošila, občanská statečnost a láska k vlasti a rodu panovnickému, skvělé skutky hrdinné s kromobyčejnou věrností konala. Vstupujeme na půdu krásného, přeslavného a mocného království Českého, v němž za třicetileté války nepřátelské voje takměř ustavičně tábořily, kdež však pevné půdy nijak nabyti nemohly, až konečně nad nimi zvířela starorakouská věrnost a láska k vlasti.

Reformace způsobila mnohé těžké boje v celé západní Evropě, až konečně vypukla v zjevnou válku svržení místodržících Slavaty a Martinice s oken královského hradu pražského na Hradčanech.

Po třicet let již zuřila krutá tato válka a způsobila nesčetné škody a spustošení v celé střední Evropě, hlavně v Německu a v Čechách. Kvetoucí města a vsi obráceny jsou v popel, a na jich místě se vypínaly rowy. Má se za to, že v té válce zahynuly dvě třetiny veškerého obyvatelstva v Německu, buď mečem, aneb hladem a nouzí. Pevná dosud páska víry byla přervána, cizinci vládli ve vlasti; vojsko bylo ukrutné a znemravnělé, umění a vědy zapomenuty, jen surovost a ukrutnost se zmáhaly a šířily. V zemi řádily roty loupeživé. Fanatismus náboženský byl v plném proudu, nesvornost vrhala své strašné stíny po všech zemích střední Evropy.

Od studené půlnoční strany přišel do Němec *Gustav Adolf*, král švédský, a velebitelé jeho snaží se učinit jej za to štítem a spasitelem protestantského náboženství v Německu, ba i samé říše německé. Než domnění to jest zhola mylné. Švédové, vedeni *Gustavem Adolfem* a jinými pozdějšími vůdci, které po králově smrti u Lützenu do Německa vysílal švédský kancléř *Axel Oxenstierna*, byli v celém Německu hořkými a velice obávanými hosty, jak dokazují mnohé postřely nábožné, které z doby vpádů švédských v Německu se zachovaly. Tak domlouváno na příklad již tehdaž dětem:

Modli dítě, modli se!

Zítra Švéda zjeví se!

Oxenstierna přijde hnedle,

Pomodlíš se potom vřele.

A jiná průpovídka z roku 1658, když spěchala rakouská vojska ku pomoci Polákům proti Švédům, žádá, aby toho Bůh dopustil, a Švéda, jenž mečem svým v celé zemi víru a upřímnost vyhubil, jako *Attila* zahynul: „aby Bůh metle té, která tak dlouho všecky mrskala, konečně také pocítiti dal žáru.“ Kronikáři oněch dob vypravují nejednu ukrutnost švédských žoldnérů, kteří za třicetileté války Německem kříž na kříž procházeli, všude loupíce a pleníce. Tak nakládáno dle

vypravování kazatele Míchala Bluma, v saském městě Belzigu velmi krutě s občanstvem tamějším; město pak samo jest vyplněno a spáleno v dubnu roku 1636. V tom městě, jakož i potom roku 1640 v Pösnekku, v koburgském knížectví Saalfeldském, bylo nejprve plněno, načež nastalo podílení tak zvaným „švédským douškem“ — lili totiž suroví vojáci občanům těch měst hnojující do úst; i jiné mnohé ukrutnosti páchali při tom.

Nouze dosáhla v Německu vysokého stupně, hlavně v Braniborsku a Sasku, nebo pole ležela ladem a obchod i průmysl úplně vázl, tak že jen ten dostatečné výživy nacházel, kdo se vojenství věnoval. Český dějepisec Pelcl praví: „všecko, kam jen Švéda vkročil, bylo zpuštěno,“ a současný dějepisec, očitý svědek oněch trudů vypravuje: „Třetina Čech stála v jednom plameni, na šestnáct mil kolem Prahy bylo vše popleněno, nikdo nevzdělával rolí svých. V samém kraji žateckém lehlo popelem na čtyři sta městeček a vesnic. Vojsko, větší dvaceti čtyř tisíců, nedostávalo ze Švédska žádného žoldu a žilo na útraty země, ve které právě bylo. Proto dopouštělo se rozličných ukrutností na obyvatelích, aby jen dosáhlo peněz od zubožených. Purkmistři měst nelidsky bývali týráni a někteří i provazem popraveni, jako v Žatci a Lounech.“

Německo i Rakousko, přesyceny těmi trudy, toužily již po míru, a také již od roku 1636 přičiňovala se mnohá knížata v Německu, aby byl konečně zjednán mír. Než tehdejší vládcové Francie dovedli toho brannou i peněžitou mocí, že zavření míru se zdrželo, čímž se stalo, že se již první polovice sedmnáctého století ku konci chýlila, a že čítán již rok 1648 a dosud pochodeň války, od Švédů trmáána, po celé střední Evropě svou krvavou září šířila. Řečeného roku zazářila opět hrůzně na oné požehnané půdě království Českého, na které byla poprvé rozžata, na níž ale také upřímnou láskou k vlasti a oddaností občanskou v brzce zastíněna, a neobyčejnou statečností i skvělými vítězstvími za rodinný krb bojujících, úplně shašena byla.

Gustav Wrangel byl posledním vrchním náčelníkem švédským, který plnil Čechy a Bavorsko ve spojení jsa

s Francouzy a odeslal sobě podřízeného jenerála, hraběte Königsmarka do Čech, které byly právě od císařských opuštěny, aby je pod moc švédskou přivedl.

Hrabě Jan Christian Königsmark byl narozen v Ketzeinu v Priegnitzsku z prastarého, avšak chudého šlechtického rodu, který již ve čtrnáctém století ve Švédsku kvetl. Již co mladík vstoupil Königsmark do císařské služby k jízdě, přestoupil však potom do vojska švédského krále Gustava Adolfa, kdež se cvičil a svou náklonnost změnil, stav se horlivým náslapníkem krále svého; účastnil se každého boje, jsa, jak praví dějepisec, v každé rvačce statečný. Byl miláčkem svého vojska, jež pod jeho vůdcovstvím vždy veselý život vedlo a bohatých kořistí si zjednávalo. Byl čilým v opatrování si peněz a smyslných rozkoší. Časně se oženil, a nestálost i tékavost povahy jeho přešla i na syny a vnuky jeho, kteří v dobách pozdějších, vstupující do vojsk téměř všech evropských mocí, ano i u Benátčanů a na vzdálených bojištích Portugalských, i na poloostrově Řeckém, za rytířskou ctí a vyznamenáními se honili, a pověstnými učinili.

Königsmark, jehož jméno, dle výroku jistého dějepisce, v dějinách střední Evropy ve spojení s hlubokým bolem se zaznamenává, velel již ve druhém desítiletí války třicetileté vojsku, ze třiceti šesti jízdeckých, šesti dragónských a jedenadvaceti pěších setnin utvořenému. Konečně nastal poslední rok strastiplné války třicetileté — 1648. — Kruté boje jsou sváděny se Švédy a jich spojenci; po smrti slovutného vojevůdce Albrechta Valdštýnského s měnivým, střídavým štěstím. Tohoto roku byl císařský jenerál, hrabě Petr Holzapfel, zvaný Melander, neb i Milander, 17. května od Švédů u městyse Zusmarshausenu, nedaleko Augšpurka, poražen a sám, na rameni a těle dvakrát zraněn, klesl s koně. Zápase již se smrtí, osvědčil ještě svou statečnost, volaje na důstojníky, ku pomoci mu spěchající: „Nemyslete na mne, jáť umírám; hleďte, abyste se dostali přes řeku, záleží-li vám na prospěchu císařově. Vzhůru! Ku předu!“

Za několik hodin na to skonal tento statečný voje-

vůdce. Porážka jeho však otevřela Švédům cestu do Bavor, a přechod přes hranice rakouské nebylo lze zaméziti. K ochranění arcivévodství Rakouského a hlavního města Vídně před hrozícím nepřátelským vpádem, povoláno tam na kvap vojsko z Čech; neboť bylo se nadíti, že Švédové nejkratší cestou k Dunaji a proti Vídni si pospíší. Sokolím zrakem svým užel švédský vrchní velitel Wrangel nehájené hranice země České a s orlem, kořist shlédnuvším, odeslal podřízeného sobě jenerála Jana Kristána Königsmarka, aby se svěřeným sobě oddílem rychlými pochody do Čech vtrhl a je osadil. Za krátko byl Königsmark v Chebě, téměř městě českém, kde o čtrnáct let před tím roku 1634 Albrecht Valdštýnský ranami od Irčana Deverouxu dykou mu zasazenými usmrcen byl, jsa obviněn ze zrádného srozumění se Švédy. 9. července dorazil Königsmark se svým oddílem do Chebu.

Švédové obrátili se pak proti Falknovu a Horšovu Týnu, jichž dobyli a po celém Plzeňsku se rozešli. Nebylo Königsmarkovi neznámo, že i sama Praha všeho vojska jest zbavena. Věděl také, že hrad královský a hlavní město tolik vzácných pokladů chová, jako málokteré jiné město střední Evropy; zanechal totiž dle svědectví hodnověrných dějepisců, již při počátku války třicetileté, císař Rudolf II. v pokladně své na hradě pražském perel, drahokamů a drahých děl uměleckých za víc, jak za 17 milionů zlatých. Kdo by si přál zvěděti, kam se tyto drahocenné skvosty poděly, praví topograf Čech, professor Schottky, „hledej ve veřejných sbírkách Vídeňských, Štokholmských, Drážďanských a Pařížských, k nim pak připoj ony, které se posud na hradě Pražském zachovaly.“

Königsmark toužil velice po tom, aby se dostal v držení královského hradu Pražského na Hradčanech, kterýž, dle novějšího jednoho dějepisce, od Rudolfa a Matyáše císařsky vyzdoben a poklady přeplněn byl, jež ukrýti i samému jenerálu a jeho v loupení vycvičené rotě nemalé rozpaky působilo. Königsmark neměl velikou moc vojenskou, všeho všudy s tisíc jízdných a šest tisíc pěších mužů. Zvěděl také od vyslaných vyzvědačů,

že Malá strana, vlastní sídlo vlády, se všech stran válečnickým uměním, pracně a s velkým nákladem opevněna, zbraněmi a potravinami zásobena jest, i že ostatní části Prahy, přes velikou její rozsáhlost, řádně opevněny jsou. Poněvadž by nebyl Königsmark přesilou vojenskou ničeho pořídil, zbývala mu cesta jiná, mnohem jistější, avšak nečestnější, — zrada, které také válečná lest přezdvíhají . . .

Z počátku užil sice Königsmark toliko lsti, aby se stal pánem královské Prahy. S šestnácte mil od Prahy jest starobylé město Loket s hradem na skále postaveným, k němuž toliko jedna stezka a jedna brána vedla. Město to bylo dle slov dějepiscových „ne tak lidským uměním, jako štědrotou přírody proti nepřátelským mocím skvěle opevněno;“ neboť kolem tekoucí Ohře omývá patu hory, na níž jest město, v křivce na způsob lokte, dle čehož bylo i město důmyslně nazváno. Příroda tedy sama opevnila město před útoky Königsmarkovými; avšak i značná posádka dána byla do hradu; na šest tisíc mužů císařských se švihovkami (děly) a mušketami bylo na valech městských připraveno, čekajíce na Švédy, aby je s krvavými lebkami odrazili.

Proto se Königsmark ani neodvážil útoku na město to; vědělt zajisté, že by práce marnou byla. Lstný vůdce Švédů však položil své vojsko poblíž města táborem, hlásaje po vší zemi, že si nezvratně umínil útokem dobýti Lokte, byť by jej to i nejposlednějšího jeho muže stálo. Aby pak vlastní zámysl úplně skryl, dal pod Loket přivéztí také četné střelné zbraně a oblehací děla. Tím způsobem pak ukonejšil i Pražany, kteří se domnívali, že Königsmark aspoň na ten čas na to nepomýšlí, jakby se samého hlavního města Prahy zmocnil. Vlastní úmysl ale skrýval Koenigsmark tak pečlivě, že se nesvěděl ani vévodovi Virtemberskému, švédskému polnímu maršálkovi, jehož snažně žádal o rychlou pomoc ze Slezska, aby získal na vojenské moci. Celé Čechy hleděly na Loket a očekávaly, že bude obležen; a co zatím Königsmark z celého Plzeňska vojska u Lokte soustřeďoval, aby jeho, ovšem na oko, proti Lokti užil, těšili se bodří Pražané míru, a oddavše se milému,

pokojnému životu, domnívali se, že Königsmarkovi ani na mysl nevstoupilo, aby samé hlavní město obléhal.

Avšak nebezpečí tu dříve, než se ho nadějeme, praví moudrý Seneka. Chytrácký vůdce zatím neustále sokolím zrakem pohlížel na Prahu, když se tu pojednou přidala k velezdářilé lsti s měkkým, avšak tím jistějším krokem — zrada. Zrádce takový zjevil se v ležení Königsmarkově, propuštěný císařský voják Arnošt z Ottowaldů, rytíř francký, kterého Polané za jeho pobytu v Polště Ottowaldským zvali, a jež švédská královna Kristina později vyznamenala příjímím „Streitberg“; on však nazýval sebe sama „Osvaldem“. Již co mladík vstoupil do císařského vojska, a postoupil až za podplukovníka; tu však byl v bitce raněn do pravého ramene a stal se tak na čas neschopným ku konání tuhé služby vojenské. Z té příčiny opustil vojsko a odebral se na venkovský stateček, jež měl nedaleko Chebu, zamýšleje tam trávit zbytek života svého.

Když však Švédové do Čech vtrhli, zplenili a zpuštošili i tento stateček Ottowaldského. Tím byl ale Ottowaldský zbaven svého zátiší a statku, i byl přinucen, znova chopiti se zbraně a hledati si při vojště slušnou výživu, aby uhájil se hladu a nouze. Zažádal tudíž do Vídně za přijetí do vojska, aneb za stavu jeho přiměřené výslužné. Nedosáhnuv však splnění žádosti své, rozhořčil se velice nevšimavostí tou, a umínil si, pomstíti se, i pomýšlel na to, že vstoupí do vojska švédského.

Aby mohl úmysl svůj uskutečniti, odebral se v květnu po Königsmarkově vpádu do Čech, do tábora švédského, k samému vojevůdci. Nedlouho před tím dlel ještě v Praze, a prohlédl si důkladně všechna opevnění, výpady, i všechna slabě osazená a nedosti chráněná místa hradebnických staveb a naspů; nyní, odbočuje od poctivé minulosti své, kráčel se zradou v srdci do tábora nepřátelského. Zkrátka vyjevil Königsmarkovi, že se přidává a věnuje zájmům švédským, a že mu vydá co nejdříve královskou Prahu, pak-li mu hrabě plnou víru dá.

Pražané nevystavěli totiž ještě zřícenou část hradeb

městských opodál kláštera kapucínského na Hradčanech; o tom poučoval Ottowaldský Königsmark, řka, že lze otvorem, který se zde ve hradbách utvořil, v noci velmi snadno vniknouti do města, a že on sám Švédy povede. Königsmark naslouchal těm slovům a návrhům Ottowaldského s patrným uspokojením i s nemalou radostí; ihned se mu úplně se vším svěřil, slibuje mu slušné výslužné a udělení vysoké důstojnosti ve vojště, zdaří-li se plán, ježž byli ihned mezi sebou k urychlenému dobytí Prahy ujednali.

Ihned vydal se hrabě Königsmark na pochod, a urychlenými pochody spěchal ku Praze; položil se táborem u kláštera sv. Markéty, s dvě hodiny od hlavního města. Pražané, kteří se ani nenadáli, že by se Königsmark na Prahu odvážil, neměli o příchodu jeho ani zdání.

Nyní stáli Švédové u samých bran královského hlavního města Českého, hodlajíce přes hradby do města vniknouti. Zlatá Praha byla a jest zemi české sluncem, jehož paprsky celou zemi ozařují a ji blahodárným teplem zahřívají a blaží; i bývala jako dosud střediskem celého království, sídlem nejvyšší církevní i veřejné správy. Již za dávných časů byla silně opevněna proti všelikým nepřátelským nájezdům; měšténíné tohoto královského sídla byli zmužili a přeuatní, i nelekali se a neváhali postavit se na odpor veškerým útokům, proti městu namřeným. —

Nahlédneme-li do dějin starobylého a přeslavného města Prahy, seznáme ihned, že nebyvalo nepřátelům snadno, překročiti tento „práh“ v srdci země České. „Praha“ odvozuje se od „práh“ a lze jmeno to vysvětliti buď pověstí o pojmenování Prahy rozšřřenou, aneb ze slova samého, jež i práh v řece, čili spád, vodopád značí; aneb nejspíše od slova „pražiti“, pálití, tolik co mýtiti les ku stavení přibytků. Čechové vždycky si vážili toho prahu, přes nějž nebylo dovoleno kročiti nepřátelům a škůdcům země, kteříž pokaždé s krvavými lebkami od statečných předků našich zahrání bývali.

Překrásný jest pohled na rozkošně položené hlavní město králů českých. Jakýsi cizí cestující připodobnil

odbyvány skvělé turnaje, o nichž dlouho potom ještě bylo vypravováno. Kronikář vypravuje o tom, že v té síni byla dlouhá řada lavic, jedna nad druhou; lavic že bylo na třicet, a že na nich stála králová se svým českým i jiným četným ženským průvodem v takové nádheře, jakouž sotva kdy lze spatřiti. Tato síň měla kolem do kola zábradlí, za kterým stáli páni a jiní diváci; také zde byly četné okrasy tapetové. Rytíři zápasili spolu nejprv jednotlivě, potom po třinácti z každé strany, a všech 26 výtečně a opravdově zápasilo. Mnoho jich bylo ze sedla vyzdvíženo, potom ale opět na koně posazeno. Na to chopili se zápasníci mečů a s půl hodiny tak spolu bojovali, vždy po dvou, aneb po třech proti jednomu. I bojoval jeden lip než druhý, a Jeho Milost Královská tak se vyznamenala, že veliký obdiv i radost Čechům způsobila. Říkalo se, že takových turnajů v Praze nebylo, co Praha stojí.

Na tom hradě sídlil pak Rudolf II. od roku 1576 až do 1612; zde se také stal na sklonku svého života samotářem lidí se štítícím, zde shromažďoval učence, malíře a jiné umělce, alchymisty, brousil drahé kameny, a vlastní prací zhotovil si korunu zlatou, drahokamy hojně posázenou. V těch dobách před samým vypuknutím třicetileté války vypínalo se na hradě dvacet dvě věží, dosti vysokých.

Pohlédneme-li na velezajímavé pamětnosti slavného toho sídla králů českých i okolí jeho, spatřujeme dosud zbytky staré slávy a staveb, jako „černou věž“, jejíž dvě hořeních poschodí požárem zničeno bylo. V tmavých prostorách věže byl prý roku 1402 král Václav IV. z nařízení bratra Sigmunda, svého proticísáře, po nějakou dobu vězněn. Věže té užíváno k věznění velezrádců, loupežníků a rušitelů míru říšského. Nazad opodál stojí „bílá věž“, též „Daliborkou“ zvaná. Jméno své obdržela, prý, dle českého zemana, Dalibora Koňojedského, který v ní pro rušení míru zemského vězněn, a konečně i popraven byl. Vypravuje se, že si tento vězeň pro ukrácení času zjednal housle, a ač na ně před tím neuměl hrát, výtečně hře na tomto nástroji se tak dokonale naučil, že hrou svou kolemjdoucí okou-

zloval; roztrhav pak košili se sebe na úzké proužky, navázal je, a tak prý vybíral dárky od kolemjdoucích posluchačů. Na něho upomíná podnes ještě přísloví: „nouze naučila Dalibora housti.“

Jak staří dějepisci vypravují, byl v těchto věžích pověstný smrtící stroj, „železná panna“ zvaný; stroj to skládající se ze železných desk, podobný ženské postavě, v jehož dutině nešťastník na mučení odsouzený mačkán a sevřen byl. — Dosud ukazují v černé věži navštěvovatelům tmavou, klenutou jizbu, do níž ni jediného paprsku zář nevniká; v jizbě jest na levo kulatý, železem pobitý otvor a nad ním otřené kolo s provazem a košem, v němž bývali odsouzcenci do hloubky 15 sáhů spouštěni, a pak osudu ponecháni.

Druhá znamenitá vyvýšenina, které Švédové se blížili, byl nádherný, starožitný památník státního českého, u samého hradu stojící posvátný dóm, — hlavní chrám Svatovítský s věží, chovající sedmero zvonů, z nichž jediný zvon sv. Václava z roku 1542 neméně 30 centů váží. V chrámě jest překrásná, velebná kaple sv. Václava, kterou nazývá Bohuslav Balbín „svatyní drahokamů“, proto že jest hojně vyzdobena malbami a drahokamy. V kapli té chována česká koruna, kterou císař a král Karel IV. roku 1347 z osmi liber zlata zhotoviti, a rubíny, smaragdy, safíry a perlami okrášliti dal, a ku počtě sv. Václava „Svatováclavskou“ nazval, kteréž jméno i na říši jeho přešlo. V kapli té odpočívá pod postranním oltářem tělo sv. Václava. Také drátěná košile a meč světcův se ukazují; při vchodu pak jest na vratech upevněn velký, mosazný kruh, za kterýž prý se držel sv. Václav, když jej u vchodu chrámového ve Staré Boleslavi ubíjeli. Nejvíce však navštěvována jest stříbrná rakev sv. Jana Nepomuckého v postranní lodi chrámové; v rakvi chovají se kosti tohoto svatého v křišťálové schránce. Nad rakví drží čtyři stříbrní andělé baldachýn. Za hlavním oltářem chrámovým jsou uschovány ostatky sv. Víta, jemuž býval do 17. století od rolnictva v den sv. Víta v svatyni té černý kohout obětován. V postranních kaplích jsou také hrobky bývalých králů českých s jich

do kamene tesanými vyobrazeními. O věži starobylého chrámu sv. Víta vypravuje kronikář český, že, když žádali poslanci svatě římské říše od císaře Karla IV., aby sídlil v říši a městech říšských, tu dal jim ukázati své poklady, kteréž mu království České podává, říka, že by si troufal drahými kameny a českým zlatem i stříbrem věž při chrámě sv. Víta pokrýti, a tak obklopiti, že by ani makovice nevyčnívala; když tedy pro svou císařskou a královskou důstojnost příjmy z Čech bere, tu prý i slušno, aby zde i s dvorem sídlil. — V poslední době zastkvěl se opět královský hrad Pražský, když si jej císař Ferdinand Dobrotivý, poděkovav se z vlády, za stálé sídlo vyvolil, a až do své, ode všech oplakávané smrti, v něm blahočinně žil.

Při tomto sídle královském zvláštní ozdobou byla překrásná, zámecká zahrada, ve které byli za císaře Rudolfa II. lvi a jiná dravá zvířata v ohromných klecích chována.

Mnohem vyšší, ano nejvyšší místo nad Hradčany, jest Strahovský vrch, na němž bývala kdysi hlídka se stráží, od níž i pojmenování vrchu. Roku 1140 na přímluvu a snahou Olomouckého biskupa Jindřicha, uvedeni jsou do Prahy mniši řádu premonstrátského, a za sídlo jim dán klášter na této hoře, potomně „Sion“ zvané; klášterníci zabývali se vychováváním synů šlechtických, pěstovali vědy a zastávali duchovní správu. Roku 1419 byl klášter pobořen, načež teprve za Rudolfa II. byl opětně obnoven. Znamenitý vojvoda Albrecht Valdštýnský udělil tomuto klášteru v měsíci květnu roku 1622 výsadní listinu, kterouž osvobodil klášter od ubytování vojska a placení válečných kontribucí.

Na památný klášter Strahovský měl švédský vojevůdce hrabě Königsmark hlavně namířeno. Zde mínil vstoupiti do královské Prahy, odtud zamýšlel se zmocniti hradu, obsaditi Hradčany, obklopiti Svatovítský chrám, pustiti se s vlajícími prapory a rachotícími děly přes Malou Stranu ku kamennému mostu a zmocniti se Starého i Nového města Pražského. Königsmark, jak s vrchu již pověděno, ve vši tichosti opustil

tábor v kraji Plzeňském a postupoval ku Praze. 24. července, dle kronikářova vypravování, oznámeno jest Pražanům, o příchodu Švédů ničeho netušícím, přepadnutí města zvláštním předpověděním. Toto předpovědění událo se nesmírným hejnem okřídlených mravenců, kteří od západu k půlnoci k Pražské Malé Straně přitáhli, ihned všechny ulice a náměstí té části města naplnili, za půl hodiny až do prostřed kamenného mostu se rozšířili, a zemi i šaty na ulicích a mostě dlících lidí houfně pokryli. Po čtyři hodiny potrválo podivné objevení se mravenců; zdálo se, že jich každou chvíli přibývá; teprve když již se smrákalo a noc černá křídla svá znenáhla nad zemí prostírala, rozprchli se malincí hosté všemi směry. Byli zajisté předchůdci Švédů, které vedl generál Königsmark hbitě a bez hluku k hradbám Pražským. Před sebou odeslal zrádného Ottowaldského se dvěma sty jezdci, co přední stráž, kteráž za nedlouho u Rakovníka se zastavila; tímž i jinými směry rozeslal také jezdce, kteří by tomu zabránili, aby se Pražanům nedostalo žádné zvěsti o jeho tažení a pochodech jeho vojska. Jezdci dostáli také, jak vypravuje kronikář, řádně úkolu svému, zastavujíce každého, o němž se domnívali, že by mohl Pražanům o blížících se Švédech zprávy donést.

Zanechav zavazadla a hrubá děla zatím v Rakovníce, spěchal v zrychlených pochodech ku Praze a dostihl, kryt lesem, hradeb její při slunce západu. Svolav radu vojenskou, učinil s důstojníky plán ku přepadení starobylé Prahy, a byl si jist zdaru tak úplně, že vydal rozkaz, aby si každý voják klobouk zeleným dubovým okrášlil, jaksi na znamení jistého vítězství. Hrdý vůdce byl si tak jist vítězstvím, že již před útokem na město paláce předních panských rodin Pražských, kteréž mu byla zrádná ústa Ottowaldského do podrobná vylicila, mezi důstojníky již napřed co jistojistou kořist rozdělil. I důstojníci si byli jisti zdarem plánu svého, tak že, prý, již před udeřením na Prahu o ten nový palácový majetek v kostky hráli.

Jakmile černá noc tmavé perutě své nad zemí rozprostřela, plížili se Švédové jako noční dravci ku hrad-

bám městským, obezřetně na všech stranách slídíce. Postupovali v řadách; předvoj vedl Ottowaldský v čele jednoho sta vybraných mužů pěších a třiceti mužů, jenž měli s sebou pádná kladiva a těžké, ostré sekery, aby mohli železem pobité brány městské vypáčiti, padací mosty spustiti, a závory u všech vchodů na valy odstraniti. Za předvojem Ottowaldského táhl švédský podplukovník Volmer se dvěma sty pěchoty; potom vedl ostatní pěchotu plukovník Jan Čopy, jenž byl před nedávnem po nějaký čas v Praze v zajetí dlel a podrobných známostí nabyl o opevněních města; za ním konečně následoval hrabě Königsmark s veškerou jízdou. Vojsko jenerálovo skládalo se tudíž ze 100 jízdných a 1500 pěších bojovníků.

Půlnoc byla se přiblížila a dílo zrady, černé jako ta noc, pokročilo tak, že byli Švédové již na nešťastné Bílé Hoře u benediktinského kláštera svatomarkytského; sem však zazníval k nim z neveliké dálky temný hlahol zvonů. — Königsmark se ihned domníval, že jest zamýšlený útok na město Pražanům vyzrazen, a že v Praze zvoní již na poplach; avšak Ottowaldský rychle k němu přistoupiv, poučoval, že to temné zvonění klášterníky k obvyklým nočním modlitbám a k hodinkám sborovému zpěvu vyzývá.

Tím jenerál Königsmark se opět upokojil. Táhlí dále. V řadách táhli pěší a jízdní; seskákali s koňů a vedli je za úzdu za sebou, zticha a opatrně se blížíce královskému městu, jehož obyvatelům, spánku se oddávším, o nějakém nebezpečí zajisté ani se nezdálo. Na dostřel děla zastavili se jezdci před městem.

Byly dvě hodiny s půlnoci, když zrádný Ottowaldský se šestnácti Švédy mezi dvěma hradebními zdmi za kapucínským klášteřem na Hradčany vstoupil; stráž v pravo stojící a jej zastaviti hodlající svrhl hbitou ranou do hradebního příkopu, kdežto druhý strážník po levé straně na útěk se dal, jakmile byl lomoz uslyšel. Nyní kráče-li rovnou cestou ku strahovské bráně, kdež sebou stráže ani nehnuly, až po jednou Švédové před nimi stanuli; po nedlouhém odporu byly stráže ty přemoženy. Švédové pak sekerami a kladivy vypáčili bránu, kteráž

pádným jich ranám nedlouho odporovala, i byla dokořán otevřena, padací most spuštěn, ramenáč, dřevěná příčka, příchodu přes hradební příkop nepřipouštějící, zničena a po mostě se hrnulo vojsko švédské, před hradbami čekající, a pod vůdcovstvím Ottowaldského sestupovalo tak zvanou Hlubokou cestou od Strahova k Menšímu městu Pražskému. Celý svah vysokého Petřína, od Hluboké cesty počínaje, byl jakousi oborou, tvořenou hustým dubovým a bukovým stromovým patřival klášteru Strahovskému; po bitvě Bělohorské shořel klášter a hluboká, do té doby téměř zhola neschůdná cesta, byla opravena; tou táhli Švédové.

Königsmark, zaslechnuv lomoz při první srážce oddílu Ottowaldského, přiklusal s jízdou a vnikl vši silou skrz branku vylomené brány do města.

Byl to v pravdě velmi odvážný čin. Sotva patnáct set Švédů dobylo za krátké dvě hodiny pevných Hradčan, ovšem že pomocí zrady, a neztratili při tom ani jediného muže; jen něco málo Švédů bylo raněno.

Zatím se znenáhla rozednívalo, a lomoz válečný vyrval bezstarostné měšťany z náručí spánku. Domy se otvíraly, a tu tam spěchal již ozbrojený měšťan, aby pomohl vojsku na valech Hradčanských položenému, aby se Švédům na odpor postavili. Než všecken odpor byl již marný; železným klínem vnikali švédští mušketýři a jezdci dále ku předu, na odpor se stavící potírání jsou přemocí; — počalo loupění. — S největší rychlostí obstoupen od Švédů dům nejvyššího purkrabí hraběte Jaroslava Martinice, a všechny východy jsou osazeny; purkrabí sečnou ranou švédského vojína zraněn na kyčli, a s celou družinou odveden do zajetí. Pobrání jsou mu skvosty a všechna movitost, tak že mu dle zprávy jednoho kronikáře sotva košile zůstala k odění se; i byl od Švédů tak ztrýzněn, a tak špatně s ním nakládáno, že mu sotvy vetchá poduška zůstavena, na níž by si těžce raněný odpočinul. Stal se tak, dle téhož dějepisce, opravdivým Jobem, člověkem utrpení. Podivno, před třiceti roky na počátku této dlouhé války měl podobný osud; on to byl, jenž od nespokojených protestantských pánů českých, v jichž čele povědomý hrabě

Matěj Thurn stál, jako spolumístodržící království Českého, se svým přítelem hrabětem Slavatou, s okna královského hradu do Jeleního příkopu svržen jest a tak již tehdáž ve velikém nebezpečí smrti byl, jak kronikář praví, prvním byl, jenž zakusil nepřítomnosti vypuklé války třicetileté. Nyní pak po třiceti letech událo se mu, že se v témže královském sídelním městě, v témž královském hradě, jako tehdáž i konce oné hrůzné třicetileté války dožil, a při její samém sklonku do nepřátelského zajetí upadl. — Lépe vedlo se místnímu veliteli Pražskému, hraběti Rudolfo Colloredovi, jenž ušel zadem vinicí, když byl dům jeho od Švédů již osazen, i že ještě v čas na lodici k Starému městu se dostal. Podobně znikl nepřítel hrabě Václav Michna, jenž s lidmi svými na statečný odpor Švédům, dům jeho obklopujícím se postavil, a teprve když bylo několik lidí jeho padlo, v nejvyšší čas se spasil. Naproti tomu stíhl nejvyššího sudí zemského, hraběte Františka Šternberského, v této truduplné době hrozný osud. Když byl totiž válečným lomozem Švédů a Pražanů ze sna vyburcován, přistoupil k oknu, aby zvěděl, co se děje, tu přiletěla jedem napuštěná kule z nepřátelské ručnice a ranila jej do pravého ramene. Za měsíc zemřel touto ranou, kterouž dle vypravování kronikářova, s pohnutlivou oddaností do vůle Boží líbal, raduje se, že za císaře a za vlast umírá, často volaje: „totoť jest cesta, kterou mne Bůh šťastným učiniti obměšl.“

Při tomto vpádu Švédském na Hradčany, a dále na Malou stranu zahynulo ještě mnoho jiných výtečných a statečných bojovníků císařské posádky Pražské. Tak postavil se proti Švédům u Oujezdské brány Schmidt, podplukovník valdstýnského pluku, a byl kulí zabit. Jiný člen vzácného rodu panského, poražen kulí švédskou, žádal za kněze ze sousedního jezuitského kláštera, aby jej posilnil svatými svátostmi; že ale byly všechny vchody k tomuto domu od Švédů již osazeny, nebylo lze, aby se který kněz k zmíněnému umírajícímu prodral. Tu vysvlékl se Jan Nimbsdorff, kněz tohoto řádu, z řeholního šatu, vzal nůši na záda a dostal se tak nepoznán k na smrt zraněnému, u něhož pak

zůstal až do posledního okamžiku života, podáváje mu hojné potěchy církevní, a sile jej v zápase se smrtí. Švédským vojínům byl dán krutý rozkaz, aby na každého střeleli, jakmile by se kdo u okna ukázal. Tak přišlo v této hrůzyplné noci mnoho lidí o život a mnoho jest jich těžce poraněno.

Veliké množství vzácných osob, stavu panského i vojenského, bylo od Švédů zajato; s mnohými jinými i kardinál arcibiskup, hrabě Arnošt Vojtěch Harrach, ježž zamýšlela švédská královna Kristina do Švédska do zajetí dát odvéztí, aby jím vymohla propuštění Dona Edvarda de Braganza; avšak Königsmark propustil arcibiskupa ze zajetí za značné výkupné 15.000 tolarů, které papež a kardinálové Římští za něho zaplatili, ještě než mu dodán rozkaz k odvezení arcibiskupa do Švédska, ne bez příčiny se obáváje, že by se mohly naplniti zvěsti o blížkém zavření míru, a že by byl pak přinucen propustit kardinála bez výkupného. Tento šlechtetný hodnostář církevní i v zajetí se nemálo strachoval o to, aby zatím starobylý metropolitní chrám sv. Víta na Hradčanech od Švédů zkázy neutrpěl aneb vyplněn nebyl. Na štěstí však nebyla bázeň jeho podstatná, jak dosud nasvědčuje latinský nápis na oltáři sv. Anny v témže chrámě, jenž praví: „Roku od narození Kristova 1648, před svátkem sv. Anny, v noci a za svítání, udál se neočekávaný vpád Švédů do obce Pražské skrz hradby u blízkého kláštera ctihodných kapucínů, a strahovskou branou. Menší město a královský hrad jsou osazeny, nejprřednější páni ze šlechty zjímáni, a s nimi i Jeho Eminenci, kníže arcibiskup Pražský, pan Arnošt Vojtěch, kardinál Harrach; někteří, jenž se nepříteli na odpor postaviti odvážili, jsou potřeni; město (Menší Pražské) dáno, vyjma několika nemnoha domů, nepříteli v plén, a vše co dlouholetou péčí a štěstím králů a císařů zde nashromážděno bylo, odvezeno jest do Švédska; chrám tento však pomocí Pána Boha zůstal od loupeživých Švédů nedotknut.“

Podivné jest zajisté, že Švédové tohoto chrámu ušetřili, ani jinak bývali v kořistění neunavnými. Jenerál hrabě Königsmark předcházal vojákům v loupění dobrým

příkladem. Český jeden dějepisec praví o něm*): Švédský generál Königsmark učinil roku 1648 na Hradčany a Malou stranu útok. Mimo jiné drahocennosti vzaty i nejlepší obrazy ze vzácné sbírky maleb, a odvezeny jsou do Štokholma.“ — Winkelmann pak vypravuje: „Královna Kristina, kteráž více školních vědomostí než krasochuti měla, naložila s těmito poklady, jako naložil římský císař Klaudius se sochou Alexandra, od Apella vytesanou; kázal jí hlavu odříznouti, a místo jí hlavu Augustovu nasaditi. — Z nejkrásnějších maleb vyřezávány ve Švédsku hlavy, ruce a nohy a lepeny na čalouny; ostatní pak přimalovali. Čemu pak se podařilo zmiznouti záhuby, hlavně výtvaři Coreggiovy, a obrazy, které byla královna v Římě zakoupila, přešly v majetek vévody Orleánského, jenž koupil 250 kusů za 90.000 skudů (180.000 zl.).“ Znameníť lékař Karel Patin praví: „Dosud nemohu se zdržet slz, vzpomenu-li na některé prázdné síně na hradě Pražském, v nichž bývaly kdysi knihy a mince uschovány. Čeho nemohl Königsmark brannou mocí dobýti, to mu vydal jakýs zrádce v plné držení. Vypravuje se, že odeslal značnou část královně Kristině darem, ostatek však na svůj zámek nedaleko Brém odvéztí dal.“

V skutku také odvezli tenkrát Švédové celé knihovny z Prahy, k. př. velmi bohatou sbírku kněh pana Petra Voka Rožmberského, o jehož přeslavném rodě na zámcích Krumlově a ve Třeboni ještě některé zajímavé věci povíme. Královna Kristina si ty i jiné mnohé poklady přivlastnila, a zřekši se trůnu švédského, zavezla je do Říma, přestoupila ku katolictví i odkázala své vzácné knihy knihovně Vatikánské. Tak se stalo, že Švédové s půl třetího sta překrásných maleb z pražského hradu odvezli, z nichž pak byly mnohé po smrti královny Kristiny vévodovi Orleánskému prodány; i chovají se nyní v obrazárnách Pařížských. Náš Dobrovský byl vyslán roku 1792 od královské české společnosti nauk do Štokholmu, aby prohlédl památky literární v archivech a knihovnách štokholmských, pokud

---

*) Dobrovský. Lit. 1779.

tam byly tytéž z Prahy zavezeny; i podal o nich obšírnou zprávu, v níž mezi jinými se zmiňuje také o v pravdě obrovském codexu, půl druhého lokte vysokém a dvacet palců širokém, pochodícím ze třináctého století; obsahuje tři sta a dvanáct pergamenových listů; dle pověsti od samého ďábla byl napsán, ač jest v něm také nový zákon, mimo který obsaženy jsou zde mnohé černo-kněžnické nesmysly s vyobrazením satana. Tentocodex byl dříve co řídká, vzácná památka chován v Broumově v Čechách, z rozkazu císaře Rudolfa II. byl ale přenesen do Prahy do zámku; četní cestující zúmýslně přicházeli do Broumova i do Prahy, aby jej uzzřeli. Takto jest královský hrad Pražský zbaven svých pokladů od Königsmarka, do Prahy na Hradčany vtrhnuvšího. Osadiv hned po dobytí Hradčan a Malé Strany všechny brány a náměstí silnými strážemi, a nemaje se odnikud přepadnutí svého vojska co báti, dal znamení, aby se počalo s třídením pleněním těch, lstí a zradou vzatých částí Prahy. Tu pak se dály v Praze nejhroznější ukrutnosti. Nikoli jako lidé, nýbrž jako vlci, dlouhým hladem zdivočili a zuřiví, vše vůkol rvou a zachvacují, tak rozprchli se i Švédové na všechny strany, s krve a lupu chtivými šelmami vrhali se na domy, zahrady a jiná okolí příbytků pokojemilovných občanů Hradčanských, loupili a plenili kde co bylo, a týrali každého, neberouce ohledu na pohlaví, stáří a stav; jejich chtivost po penězích a statecích byla neukojitelná; ve kterých domech bez zdráhání obdrželi čeho si přáli, žádali ještě více. Hrozíce, zraňující a ubíjejíce bezbranné měšťany a jich ženy, řádili pak v domech a na místech, jež byli osadili, jako divocí. Jaké množství stříbra, drahých kamenů a zlata od Švédů ukořistěno bylo, praví Balbín, nelze ani uvěřiti. Vždyť pak již ani prostí vojíní tohoto švédského oddílu Königsmarkova, nečítali peněz a zlata, kteréhož byli při přepadení Hradčan a Malé Strany naloupili, nýbrž dělili se o ně tím způsobem, že je do klobouků, jako do sutých měr sypali. Tak dostalo se dle kronikáře, jednomu vojínovi šesti tisíc zlatáků, a když to jeho hejtman zvěděl, pozval jej druhého dne na večeři, při níž statně

popíjeno a hráno; hejtman zdržoval dobráckého vojína tak dlouho, až jej o všechny peníze obehrál.

Ohromná kořist od Švédů při náběhu na Hradčany a Malou Stranu získaná, dle svědectví hodnověrných dějepisců, ceněna na sedm až deset milionů zlatých. Největší poklady choval, jak již podotknuto, královský hrad, tamní klenotní komora, obrazárna a zbrojárna, kteráž zbraní a zbrojí všeho druhu tak naplněna byla, že bylo lze jimi, dle slov dějepiscových, vyzbrojiti zástupy vojska. Než přece se podařilo mnohé věci odstraniti a na bezpečná místa skryti již před příchodem Švédů do Čech; za ostatní nabízela Königsmarkovi vláda Pražská ve jmenu císařovu ohromnou výkupnou sumu; ten však ji zamítl, řka: že výtečnou tu kořist své královně k trůnu složí. Koruna královská byla z rozkazu krále již před tím, tedy v čas, na bezpečné místo převezena, a marně hledali ji loupežníci Švédové.*) Než v královské zbrojnici, v oboru hradním umístěné, našli Švédové osmdesát hrubých kusů, a množství jiných zásob válečných. — I mnohý vzácný život byl při tomto přepadení jak na Hradčanech, tak i na Malé Straně od Švédů utracen; dle výroků hrobníků padlo toho dne ne méně sta a padesáti šlechticů, měšťanů a vojnů; raněných napočítáno na tři sta a padesát. Nesčíslně mnoho zámožných obyvatelů, těchto částí městských, od drancujících jest ozebračeno. Událo se tenkrát, jak vypravuje dějepisec, že tehdejší správce jesuitského konventu Pražského po zplenění Prahy jednou k hraběti velmi mocného rodu a po druhé k baronovi o almužnu prosit přišel, načež mu podal hrabě dva měděné peníze, baron však jen jeden, řka: „to jest polovice posledního zbytku nynějšího mého

---

*) První královskou korunu českou dal císař Jindřich IV. pro vévodu a potomního prvního krále Českého, Vratislava zhotoviti, kterouž jej sám na říšském sněmě v Mohuči korunoval, když jej byl prohlásil králem; později dal císař Karel IV., jak již podotknuto, mnohem krásnější korunu zhotoviti, kteréž nápotem užíváno při korunovacích — a kteráž právě „Svatováclavskou“ slove.

jmění.“ — Königsmark osadil se svým vojskem Hradčany a Malou Stranu; že však nepřistoupil k dobývání Starého a Nového města, nýbrž svému vojsku plenění a loupení dobytých částí dopustil, stalo se z dobrých důvodů. Jeho nevelký oddíl právě sotva dostačil k osazení Malé Strany. Ač i posádka na Starém a Novém městě Pražském sotva osm set mužů čítala, přece nadál se Königsmark, že měšťané i ostatní obyvatelé jistotně zbraní se chopí, aby obhájili domácího krbu, a že se sestoupí v jednotný šik nepříteli na odpor; také nedostávalo se Königsmarkovi oné výhody, aby překvapil Staré a Nové město, jako byl prvé na Hradčanech a Malé Straně učinil. Slyšeli zajisté obyvatelé Staro- a Novoměstští palbu a válečný pokřik z Malé Strany, nebyli tedy v nejistotě, že se něco nepřátelského děje, a když pak korouhevník císařské posádky, Příchovský, šťastně Švédům uprchnuv, po kamenném mostě z Malé Strany na Staré město se dostal, tu se brzo roznesla jím přinešená zvěst o přepadení Švédů po celém městě, a došla také na i radnici ve známost městského velitele. I znamenal dobře Königsmark dle pohybů, které na druhém břehu Vltavinu, na Starém městě pozoroval, že zpozorováni jsou od tamních obyvatelů vniknuvší nepřátelé. Bylo mu rychle jednati a především spěšně si pojistiti přechod přes velký kamenný most Vltavský, aby dobyl věže mostské.

Starobylý, a velice pamětihodný památník jest tento umělý, pevný, Staré město s Malou Stranou spojující kamenný most, po jehož obou stranách vysoké věže, jako strážci z dávných dob stojí. Úchvatný jest rozhled, jenž se z mostu toho skýtá zraku pozorovateli: krásná Vltavina hladina, četné mostní sochy, chrámy, věže a paláce všech věkův v nejrozmanitějších způsobách. Most, jenž dosavádni ohromnou pevností svou zubu času, svízeliům a bouřím válečným vzdoroval, jest dílo císaře Karla IV. Císař Karel vlastnoručně položil základní kámen mostu tomuto, dne 9. července r. 1358, na straně Staroměstské. Most stavěl Petr *Parléř*, jenž řídil i stavbu chrámu Svatovítského. Most kráší sochy, dvě kovové a dvacet šest kamenných;

jsou to sochy svatých, a kovový kříž. Na sochách jsou jmena jich zakladatelů: šlechtici, opati, církevní spolky, fakulty vysokého učení Pražského i jeden měšťan. Nej-památnější jest snad socha sv. Jana Nepomuckého; jest lita v dílně kovo- i zvonolitecké Jeronýma Herolda a stála přes sedm tisíc zlatých. Založil a nadal ji Matěj Bohumír Vunšvic, jehož rod sv. Jana Nepomuckého jako zvláštního ochránce ctil; po prohlášení za svatého, dán Vunšvicovi od Ferdinanda, arcibiskupa pražského, zlatý kříž s vyobrazením téhož svatého, jež pak nosil s červenou stužkou kolem krku na památku.

Slavný Pražský kamenný most, jeho pilíře a po obou stranách stojící věže, jeho krásné sochy, byly svědky tolika krutých bojů, ale i nesčetných radovánek národa rozradostněného a jásajícího. Tak již před více jak třemi sty roky, když hlavní město s upřímnou láskou a nadšením vívalo Ferdinanda I. do Prahy. Staroměstská mostní brána byla okrášlena čalouny, prapory a císařským znakem. Na průčelí byl břečtanový věnec s nápisem: „Králi! Znak tvůj těší občana; jím třesou se tyranové!“ na zad pak byl bílý lev český a černý orel rakouský v břečtanovém věncoví, mezi nimi pak tento důmyslný nápis:

„Vizte orla křídlatého! vizte též lva, udatného!
Z čeho těší oba se? Ti se těší z přání lidu,
Z přání věrných, jimiž s nebe blaho volá se na zem,
Z přání zbožných, kterým také blaho nebe dá.
Zdráv buď Ferdinand! aby mu vnukové vnuků sloužili!
Víc jak předků moci, jeho by lidé se divili!
Vždy vítězí! Zbrojí sice Východ myriády hord!
Zde však válčí cnost a právo, okovy strojí se nepříteli!“

K dalšímu uvítání milovaného panovníka stříleno ze všech děl na valech a kolem královského hradu, hukotem děl otrásal se vzduch tak silně, že některé budovy poblíž hradu trhliny dostaly.

Na druhé straně mostu vítal císaře tento důležitý nápis:
„Snášej statně osudu strasti, zlo nechť mine tě!
Bohem danou Ti korunu pečlivě ostříhej!
Zachovávej dobra meze! mnoho dobra činí zlé!
Svrz v prach zlosyna! ctnost odměň, a co bouří skrof!“

Na Malé straně byl císař pozdraven a uvítán od zástupu vdov se svíčkami; nejmladší i nejhezčí z nich oslovila panovníka latinskou řečí.

Než i mnohou smutnou událost zaznamenali kronikáři o mostě. Takovou byla na příklad veliká povodeň na sklonku února roku 1784; když totiž led na Vltavě se hnul, otřesen jest most tak silně, že za hrozného rachotu strážní budka, na jednom pilíři postavená, do řeky se sřítila, při čemž čtyři strážníci zahynuli. Potom teprve následovaly přesmutné výjevy: odervané části domů, postele s ženami a dětmi, nářadí a podobné věci unášeny byly vodou; rozbouřený živel vyrval i čtyři veliké balvany z mostu a porouchal domy s obou stran Vltavy. Podobného dožili jsme se i nedávno 25. května 1872. Překrásný ten most jest umělé dílo staršího vodního stavitelství; měří 262 vídeňských loktů (skoro 104 metry) aneb dle starší míry 1490 stop na délku, na šířku pak něco přes 5 sáhů a 3 stopy (asi 10½ m.).

Jak již podotknuto, stojí na obou koncích mosta věže, staroměstská a malostranská, starí to mostu strážcové. O malostranské věži vypravuje Hájek ve své kronice následující příhodu: „Téhož leta (1517) v neděli před Božím stúpením: Pražané majíce původ po svém odpovědníku Jindřichu Bohemíčkovi, poslali jako na jistú věc a ti žoldnéři vyslaní vskočili naň nenadále, tu kdež byl s svými tovaryši, a on se bránil statečně a v tom byl raněn smrtelně; i jali jsú tu jeho čtyři tovaryše a vidúce, že živ nebude, kázali jednomu z těch jatých, aby jemu hlavu stal a vzavše ji nesli do Prahy, a ty čtyři vezli na voze; v tom jeden utekl jim s vozem; v středu pak před slavností Božího vstúpení ty tři povezli a dali je do vězení, a tu hlavu kat vstrčil na železný rožeň, vystrčil ji z krancův na Mostské věži, blíž k Menšímu městu Pražskému, proti arcibiskupskému domu, k východu slunce, kteráž tu za dlhý čas trvala. Po tom v pátek před slavností Ducha svatého, ti jeho pomocníci vstrkáni jsú na kole u šibenice.“

Nejpevnější jest mostecká věž se strany staroměstské; jest širší mostu, tak že skrz ni dvěma velkým vozům snadno lze projeti. I ta jest stavěna z balvanů

a osekávaných kamenů tak pevně, že když hodlali Pražané po odtažení Švédů od Prahy most od té věže odtrhnouti, a k lepšímu i snažšímu obhájení její přispůsobiti utvořením jakéhosi zářezu, čili přskopu s padacím mostem před branou, tu počalo se sice s prací, avšak brzo se poznalo, že by, dle zprávy o tom, spíše bylo lze obyčejný kámen rozbít, než dvě cihly z věže od sebe oddělit pro tvrdost a pevnost vápna; proto také nebyla starobylá ta věž od rovněž pevného mostu oddělena.

Věž staroměstská má na všech stranách malé věžičky se sochami Pražského biskupa sv. Vojtěcha, sv. Václava, Zikmunda, Karla IV. a syna jeho Václava IV. Že byla Starému městu mocnou baštou před útokem Švédů s Malé strany, vysvítá již z toho, že bylo za tohoto čtyřnedělního obležení Prahy od Švédů, dle zachovaných zpráv 12.587 ran z kusů (dělových koulí) a 186 granátů proti věži a oběma městům na pravém břehu Vltavském hozeno, aniž by se byla věž dost málo otřásla.

Když se byla tedy raněným korouhevníkem Příchovským první zvěst o událostech malostranských na Staré město dostala a zde i po Novém městě rychle se rozšířila, postavil se ihned primátor Starého města, Mikuláš František Turek ze Sturmfeldu v čelo občanstva staroměstského a císařský rychtář Nového města, Václav Kavka shromáždil měšťany novoměstské. Mezi tím bylo zvoněno na poplach. Mimo to svolal i velitel městský, hrabě Rudolf Collredo, sobě podřízené vojsko do zbraně.

Zatím ale hnali Švédové již přes most útokem, a byli by snadno přemocí do Starého města vnikli a vítězně v boji proti překvapeným Pražanům pokračovali, kdyby se jim bylo podařilo dobýti staroměstské věže. Ale zde byl muž, kterýž poznáv v čas veliké nebezpečí, k činu se odhodlal, jímž útočící Švédy ještě v svrchovaný čas zdržel, a tak měšťanům na Starém i Novém městě času zjednal, aby se proti nepříteli v pole sebrali. Mužem tím byl Jiří Plachý, toho času professor studia biblického na vysokém učení Pražském a člen řádu Tovaryšstva Ježíšova. Narodil se roku 1606 v Českých Budějovicích. Otec jeho Šimon byl městským písařem, a byl 30. ledna

1611, když byli Pasovští, počtem 6.000 mužů pěších a 2.000 jízdných pod vůdcovstvím známého Vavřince Raméa (od venkovanů „Ramaufem“ zvaného), do Čech vtrhli a města Budějovic se zmocnili, co parlamentář z města k Passovským poslán a u padacího mostu před Pražskou branou zastřelen, zanechav vdovu Marii Annu, rozenou Hirschovu. V Budějovicích jest dosud na místě, kde Šimon Plachý zemřel, pomník s latinským nápisem, kterýž pomník mu dal svrchu zmíněný syn roku 1663 postaviti. Jiří Plachý byl muž neobyčejně velký a zmužilý, čítal 42 léta mužného věku. Probrav se právě ze spánku, zaslechl ryk a lomoz z Malé strany, od mostu na Staré město dorážející, ve svém obydlí v Clementinum, oné budově s chrámy, učelišti, knihovnami a příbytky, kteráž nedaleko mostní věže jaksi zvláštní díl města tvoří. Bez prodlení odebral se s jedním průvodčím, mistrem Čibisem do mostní věže, ve kteréž bylo toliko pět mužů strážných. Chutě vstoupal Plachý s průvodčím po schodech, volaje na strážníky, aby nezmařili ni jediného okamžiku a padací mřížku spustili, bránu zavřeli, dříve než nepřítel přijde. Hbitě sám pomáhal, přežezal provazy padáku, ten s rachotem spadl, a tak jsou nepřátelé po mostě se ženoucí, alespoň na tu chvíli v dalším postupu zastaveni. Hned na to poslal Plachý z brány jednoho ze strážníků pro větší posilu mostské stráže. Zároveň však uvážil statečný professor, že by Švédové, u přechodu přes most zadržáni, mohli se pokusit o přechod přes některý z ostrovů mezi Starým městem a Malou stranou ve Vltavě ležících, tak hlavně přes „Malé Benátky“. Ostrov ten, známý nyní pod jmenem „Střelecký ostrov“, leží před kamenným mostem, a mástinná stromořadí lípová a kaštanová, uprostřed jeho pak jest hezká budova. Dle rady Plachého osadili Pražané v tu chvíli ostrov, a zabezpečili se tak před přepadnutím od Švédů; i toho účastnil se Plachý osobně.

Tak bylo Staré a Nové město prozatím před náhlým nájezdem Švédů, seč síly stačily, zabezpečeno, a co zatím se nepřítel na druhém břehu připravoval, aby mohl obležení Starého a Nového města s dobrým vý-

sledkem před se vzítí, seřadily se na druhé straně za městskými zdmi veškeré síly bojovné, aby v každém ohledu nepříteli statně odolaly. Zatím uvelebil se Königsmark na Hradčanech, jako v dobytém městě. Královský zámek a nádherné paláce Hradčanské musily pojití švédského vojevůdce a jemu podřízené důstojníky. Na Hradčanech jest dosud mnoho znamenitých budov, v nichž se tenkrát švédští důstojníci ubytovali, a kteréž v dějinách aneb starých pověstech nemalou důležitost mají. Tak jest tu na př. kromě nádherného královského hradu, hrdá budova palácová hrabat Černínů, kterouž tehdáž Humprecht hrabě Černín (zemřel r. 1682) stavěti počal. V těch místech stával za starodávna kostel sv. Matouše, vystavený od vévody Spytihněva.

Nedaleko paláce Černínského, u zmíněného již kapucínského kláštera na Hradčanech byla kdysi hvězdárna slavného dánského hvězdáře Tychona de Brahe. Týž stěžoval si jednou císaři Rudolfu II., že jej kapucíni nočním klínáním a zvoněním v pozorování a stopování hvězdnaté oblohy velmi často vytrhují; pročež Rudolf II. nakázal kapucínům, aby odbývali hodinky vždycky v podvečer, prvé než hvězdy na obloze se objeví. Tycho de Brahe nežil ostatně dlouho při dvoře Rudolfově, neboť zemřel již 29. října roku 1601 a pohřben jest v chrámu Týnském. — Další, od švédských důstojníků osazená, důležitá a rovněž slavná budova, jest palác Rožmberský, v samém hradě; palác zdědil po smrti pana Petra Voka, posledního mužského potomka slavných pánů Rožmberských, pan Hanuš Jiří ze Švamberka, jakožto dědic Rožmberků. Slavný rod českých pánů z Růže byl ovšem již před obležením Prahy od Švédů vymřel, než nebude troufám nezajímavo příteli domácích dějin, aneb i vůbec nemístno, zmíníme-li se o dějích tohoto starého, velemocného panského rodu. Patřívá jim podnes zachovaný, krásný hrad Rožmberk na Vltavě v jižních Čechách, pnoucí se nad městečkem téhož jména. Odtud založil a bohatě nadal r. 1259 Petr Vok I., pán z Růže, slavný klášter Cisterciáků Vyšebrodských. Pojmenoval jej tímto jménem pro upomínku na nebezpečí života, v němž se octl, když za bouře rozvodněnou

Vltavou se brodil, a málem by byl ve vlnách zahynul, kdyby se mu nebyl, jak pověst vypravuje, anděl zjevil a jej z vysokého brodu na druhý břeh převedl. Mocní tito pánové z Růže měli znamenité zámky v Rožmberku, na Krumlově, v Hradci Jindřichově a ve Třeboni, i přecasto se proslavili v dějinách vlasti naší; jmena pánů z Růže nalézáme téměř na každé stránce dějin národa českého, hlavně však od 13. století, mnohdy, jako za Přemysla Otokara II., i v neblahých piklech zapletena. Kronika o jich rodu sepsaná, zachována jest dosud v rukopise kláštera Vyšebrodského, jako vzácná památka tamější objemné knihovny. Mezi nejznamenitější muže tohoto slavného rodu sluší zajisté počísti pana Viléma Rožmberského, jenž roku 1556, na říšském sněmě v Augšpurku v poselství krále českého přítomen byl, a později jako nejvyšší purkrabí království českého velice se vyznamenal, a od císaře Maximiliána s poselstvím do Polsky vyslán byl, aby tam pro arcikníže Arnošta působil a koruny královské získal. V Polště byl velice vážen, čemuž nasvědčuje, že jej vévoda Krakovský vyzýval, aby se pro sebe sama o korunu ucházel; však nabídnutí to odmítl šlechetný český pán, dokládaje, že mu nelze dopustiti se nevěry na císaři a milostivém králi. Vážností obecné nasvědčuje i to, že třetí jeho manželkou byla princezka bádenská, s níž byl oddán od pražského arcibiskupa Antonína na hradě Krumlovském, při čemž nešetřeno peněz ni nákladu. *) Po Vilému nastoupil u vladařství bratr jeho, Petr Vok V., s kterýmž i slavný rod pánů z Růže 6. listopadu roku 1611 vymřel. Tento pán byl

---

*) Dle zachovaného rejstříku bylo při tomto sňatku spotřebováno: 40 jelenů, 50 srnců, 50 soudků nakládáné zvěřiny, 20 divokých kanců, 3000 zajíců, 250 pávů, 30 tetřevů, 4000 párů koroptví, 3800 kvičal, 150 krmných volů, 200 krmných telat, 500 vepřů, 340 bochníků syra, 300 jehňat, 40000 hus a j. více. Španělského, cyperského i jiných vín několik set věder. Pro koně (hostů) spotřebováno obroku s 3750 korců ovsa. —

jako jeho svrchu zmíněný bratr Vilém, velikým, štědrým dobrodincem svých poddaných, ale přísným pánem na rozsáhlých statcích Rožmberských; kronika o jeho rodu sepsaná praví, že měl popravce, jehož na konec byl přinucen přešdliti do Soběslavi, aby nebyl ihned po ruce; neboť prchlý pán z Růže byl zvykl velmi často ortelovati, čehož se mu ale později obyčejně zželelo. Petr Vok V. zemřel jako přívrženec strany pod obojí; pochován jest vedle předků svých v rodinné hrobce kláštera Vyšebrodského. Byl též členem rytířského řádu „rytířů umrlčí hlavy“, kteří v druhé polovici 16. století vznikli, a roku 1652 od virtemberského a velsského vévody Silvia, co velkopřevora, obnoveni jsou pro pamatování na nevyhnutelnou smrt a ku povzbuzení všech rytířských ctností; stužkou řádovou byla, jakož vysvítá ze zachované podobizny pana Petra Voka ve Vyšším Brodě, půlměsícová zlatá spona s nápisem: „Memento mori“ (pamatuj na smrt); spona tato černou stuhou ku zlatému kroužku připevněná, visela na prsou. V pověstech národa českého potkááme se s velezajímavou osobností z rodu Rožmberského — s tak zvanou „bílou paní“. Netoliko v Čechách setkáváme se s takovou ženskou postavou, jako jest Jindřichohradecká bílá paní, nýbrž i v šlechtických rodech jiných zemí, jako v Elsasku. Bílá paní byla za živa lepší, než za jakou ji vydává pověst po smrti; dle pověsti bloudí její duch v noční době po síních Hradeckého a Třeboňského zámku, v bílém šatu s černým pasem a velkým svazkem klíčů. Tou bílou paní jest Perchta aneb Plichta Rožmberská, dcera pana Oldřicha Rožmberského; narodila se mezi 1420 a 1430; vyznamenávala se velikým duševním nadáním a tělesnou krásou; r. 1449 provdala se za pana Jana Lichtenštejnského, s nímž však nebyla šťastnou a proto k bratru svému Jindřichu do Hradce se odebrala, kdež u vysokém stáří zemřela, a dle pověsti mezi lidem zachované, ještě často se zjevuje, se závojem na hlavě, majíc pravou ruku napřaženou. Nejzajímavějším pramenem o bílé paní jest zajisté urbarium města Telče, kteréž o ní asi tolik vypravuje: „Na všech Rožmberských panstvích,

hlavně ale v Hradci, Krumlově a Telči, zdržoval se duch, „bílou paní“ nazvaný. Tato bílá paní dle hodnověrných zpráv, byla z rodu Rožmberského, a jest prý narozena mezi 1420 a 1430; křestním jmenem dle Balbina (iuxta Balbinum) slula Berta; byla dcerou pana Oldřicha II. Rožmberského a paní Kateřiny z Vartemberka. Roku 1449, v neděli před sv. Martinem, provdal Bertu její pan otec v Krumlově za pana Jana Lichtenštejnského ze Štýrska; než manželství prý bylo špatné a brzo také zemřel pan manžel. Co vdova odebrala se Berta k bratru svému Jindřichovi IX. do Hradce a zůstala u něho. Po jeho smrti přešlo panství, poněvadž neměl dědiců, na pana Menharta z Hradce (Nova domus), kterýž Bertu, když jej smrt překvapila, a nedospělé dítky zanechal, poručnicí učinil. Za poručnictví svého vystavěla Berta v Hradci velký trakt (oddíl) zámku, jenž dosud stojí. Když však si poddaní, přetříslení dovozem staviva, stěžovali, tu prý dala toto v odpověď: „Pracujte, poddaní, pracujte pilně pro svou vrchnost, vyčastuju vás a všechny vaše potomky, až zámek do úplného pořádku dáme, sladkou kaší.“ Sladkou kaší byli podělováni poddaní, zprvu na podzim, snad že v tu dobu zámek dostavěn jest, potom však na zelený čtvrtek, kteréhož dne totiž chudí od zámožných bývají častováni pro upamatování na večeri Páně. Rozdávána byla sladká kaše v Telči, Hradci a Krumlově a všickni účastníci dostali po zemi, bochníku chleba a po kusu masa, trochu kaše, pak pintu řediny; nedostávalo-li se však věcí, tu jsou ostatní podfleni penězi. Radní páni města Telče posluhovali chudým a řezníci sekali kapry, začez dostali radní páni 4 štiky, 6 prostředních kaprů, 12 žejdlíků vína, 8 pinet piva a 24 bochníky chleba, řezníci pak vědro piva. Sladká kaše byla v Telči 1783 naposled rozdělována, 1784 převedena jest na peníze, kteráž částka se i nyní mezi chudé a nešťastné občany rozděluje. Že by byla tato Berta „sladkou kaší“ nadala, není sice v nižádném archivu; když však dal hrabě Ferdinand Slavata nejstarší z lidu svolati, tu jednohlasně dosvědčili, že tato sladká kaše od bílé paní svůj původ má, což lze dle toho za

pravé míti, že se vždycky rozzlobila, nebyla-li sladká kaše rozdávána, jako r. 1645, když Švédové města a hradu dobyli, a vrchník nepřipustil, aby se sladká kaše rozdávala. Tu prý neměl vrchník od bílé paní pokojné chvíle, a dnem i nocí jest pronásledován, jeho vojáci zbiti, tak že na útěk se dali; tu pak nechal vrchník v osmi dnech rozdat sladkou kaši. Že ta paní dobrým, k věčné blaženosti vyvoleným duchem jest, vysvítá z mnohých příčin. Předně, že se vždycky ukazovala v dlouhém, až na zem splývajícím rouše; když však se měl někdo z rodu Rožmberků neb Slavatů oženit, neb děcko naroditi, aneb vůbec cosi radostného státi, tu, prý, zjevovala se s četnými, zavěšenými klíči; když ale někdo ze zmíněných rodů zemřítí měl, tu přicházívala s černými rukavicemi. Za druhé, když roku 1604 dne 24. ledna Adam Hradecký zemřítí měl, a nikdo kněze nezavolal, zaklepala bílá paní na dvěře tehdejšího otce rektora Mikuláše Pistora, jenž byl zpovědníkem hraběte, zjevila se mu a pobádala jej, aby si pospíšil a nejsvětější svátost s sebou vzal, oznamujíc mu, že hrabě jen jednu hodinu ještě živ bude, jakož se i v skutku stalo.

Za třetí: Za poručenství Kateřiny a Anny, kněžen Münsterberských, nad Petrem, Vokem a Vilémem, syny bývalého nejvyššího purkrabí, Jindřicha z Hradce, nejčastěji se zjevovala bílá paní, a když kojná a služky usnuly, brala malého Voka na lokte, a plakal-li, kolébala jej, vyvíjela z plének, smála se naň a vůbec činila vše, čím dítě upokojiti třeba. Když pak přišla nová služka a to vidouc, za neslušné považovala, a dítě z rukou vzala bílé paní, řkouc: „Co pak chceš s naším dítětem?“ Na to odpověděla jí bílá paní: „Ty ostudná děvko, kteráš přišla teprvé v těchto dnech do domu, opovažuješ se mne tázati? věziž teď, že jest to dítě z mého rodu.“ Potom obrátila se bílá paní k okolostojícím a s křikem zvolala: „Nikdy jste nectili svou paní, jak se sluší a patří, podržte si tedy dítě, více se nevrátím.“ A na to řekla kojné: „Ty ale dej pozor na dítě, a řekni mu, až dospěje, jakou lásku jsem k němu chovala a jak jsem ji osvědčovala přicházejíc i odcházejíc z tohoto lůžka.“ Po té zmizela, aniž se kdy více zjevila.

Petr Vok dal později onu stěnu zbořiti a našel v ní ohromný poklad. Hrabě Vilém Slavata praví ve svých spisech, že bílá paní nebude z očištěnice vysvobozena, dokud se zámek Jindřichohradecký na dobro nerozpadne; než lze předpokládati, že jest již vysvobozena. — Tak asi vypravuje urbář města Telče, kdež se spatřuje také podobizna bílé paní v životní velikosti; v Hradci se dosud ukazuje jizba, ve které vypustila svého ducha; na stěnách jsou staré rodokmeny jejího rodu. Zvláště zajímavým jest list zachovaný v archivu Třeboňského zámku, jenž jest od samé Berty psán, a ač jest písmo její na mnoze vybledlé, přece jest velmi dobře čitelným. Psán jest ten list v Mikulově a Berta posílá s ním tak zvaného „tajtrlíka“, totiž malou, perníkovou figurku, jakéž se dosud prodávají o výročních trzích po venkově. List ten obsahuje masopustní žertůk, s kterým Prichta z Rožmberku bratru svému perníkového tajtrlíka posílá, žádajíc: aby toho malého mužika dobře choval a živil, a příjemné věci si od něho vypravovati dal. — Také Třeboň má své pamětnosti. Knížecí Švarcenberský archiv v Třeboni není dosud náležitě prozkoumán a chová mezi drahocennými literárními poklady svými ještě mnoho velezajímavých listin středověkých, jako k. př. Žižkou po Lužnickém Rypkovi do Třeboně poslaný list o slibní přísaze a jiných důležitějších více.

Mimo starý dům Rožmberků jest na Hradčanech památným ještě palác Švarcenberský, dříve také majetek Rožmberků.

Nejkrásnější zajisté podívanou na Prahu měli páni Švédové s návrší, se Strahovem souvisícím, s vysokého „Petřína“ či „Vavřínu“, na jehož temeni vypíná se nad Prahou chrámek sv. Vavřinci posvěcený. Po kamennitém Petřínu táhne se od Karla IV. vystavená, vroubkovaná zeď, „hladovou“ zvaná. Na té hoře bývala od r. 1370 osada zvláštního druhu: císař Karel IV. povolal totiž nadzmiňného roku do Prahy zručné řemeslníky z východních zemí, kteří se znali v hotovování jemných koberců a šátků, aby se pozdvihla česká průmyslnost. Bylo však mezi nimi i mnoho mohamedánů a těm vy-

kázal Karel IV. zvláštní místo k usazení se na Petříně; zde pak v letě bydleli a pracovali pod pestrými stany, úplně odloučení od křesťanů. Pod Petřínem 1297 za krále korunován Václav II., při čemž rytíři a páni čeští veliké slavnosti uspořádali. Kronikář Václav Hájek z Libočan vypravuje o tom takto: „Tu na den slavný letniční, po vykonání mší svatých i toho všeho, jeli jsů všickni k obědu na místo jim připravené, kteréž bylo na poli a lukách mezi Petřínem a Zlíchovem, na břehu řeky Vltavy, a to proto, neb toho lidu Pražské město snést nemohlo. Tu byly připraveny domy a paláce divným způsobem, z dříví tesaného a železy spojováno, prkny hoblovanými sbito a táflováno, tak jako by to mělo tu za mnohá léta trvati, schodové, stolové, stolice, všeho toho bez nedostatku: stěny některé rozličných barev sukny a postavy byly obestřené: pokrmův mnohých a rozkošných všem dáno na sytosti. Vína rozličného, z jiných i zámořských zemí přivezeného všem dáno k pití bez nedostatku. Trubačův, bubeníkův, pišťcův a hudecův několik set při tom bylo. Po vykonání pak obědu páni a rytíři rychle připravivše se v své zbroji, kolby a honby divně provozovali, tak že každý, komuž byl milý svět, měl se tu čemu podívat i tak ten den od obědův až do večera v kratochvílení ztrávili a vykonali.“

Než vraťme se již z vycházky své po dějinách starších do smutného roku 1648 a vizme konání nepřátel, rozloživších se mezi hradbami Pražskými, od nádherného zámku až po Petřín. Vůdce Königsmark pozoroval s té hvězdárny město a přemýšlel, jak by dobyl bran městských, aby mohl v reji válečném na Starém i Novém městě zdárně pokračovati. Nebylo to ovšem Švédům tak snadné, neboť se byli stateční měšťané Pražští seřadili k odražení útoků a udatnému bájení obou měst Pražských. Primátor Starého města, Mikuláš František Turek ze Sturmfeldu a císařský rychtář novoměstský Kavka, jakož i městský velitel, polní maršálek Colloredo Valse, (tehdejší velký převor Maltánský) učinili náležitá opatření k obhájení města, co zatím Švédové z oněch děl, jež byli v císařské zbrojnici s čet-

nými ručnicemi ukořistili, s čtyřicet děl na Hradčanech postavili a ihned na staroměstskou mostní věž a Rejdiště, v pravo od ní ležící, stříleli. Bylo se nadíti, že se Švédové budou hledět sesílit, jakmile jen nabudou pevné půdy na jednom břehu Vltavinu a že pak rychle, se vsí mocí, se všech stran na části městské na druhém břehu ležící udeří, aby i Staré a Nové město opanovali.

Bylo tudíž třeba, aby se i obležení na rychlo a v čas postarali o sesílnění posádky staroměstské. Hrabě Colloredo vyslal proto bez meškání jízdné posly na všechny strany, aby oznámili ve Vídni v jakých nesnázích jest Praha, a aby přivedli z vojenského tábora císařova pomoc. Směrem k hrabství Kladskému stál císařský generál Křištof z Buchheimu, maje několik tisíc jezdců, aby stopoval a pozoroval pohyby Švédů ve Slezsku. Na jihu Českém ležel táborem v Budějovicích císařský plukovník hrabě Innocenc Conti, maje s sebou několik kusů hrubého zrna. Oba povolal nyní hrabě Colloredo po rychlých poslech ku Praze. — Zatím odporováno od Pražanů statně Švédům, ano hrabě Colloredo pokusil se hned z počátku o to, aby jim vyrval malostranskou mostní věž. Aby toho dosáhl, vyslal sto vojínů, tak zvaných valdštejnských mušketýrů, kteříž statečně se drželi proti Švédům; než jejich palba nebyla s to, aby umlčela silnější střelbu Švédů, obzvláště, když ti to i hrubou střelbou na ně dorážeti počali. Mušketýři byli přinuceni couvnouti a ztratili při tom svého vůdce poručíka Karla Příchovského. S bleskem vzňala se ve všech třídách pražského obyvatelstva nadšená, pravá láska k vlasti, a kdožkoliv zbraň unésti mohli, sestupovali se v dobrovolnické sbory, kteréž brzo vedle pravidelného vojska posádkového proti Švédům bojovati se jaly. Tak utvořily se znenáhla dobrovolnické čety a setniny ze šlechticů, ze zemských úředníků, ano i ze služebnictva panského. Šlechta a úřednictvo utvořily čtyři setniny; prvou vedl městský hejtman staroměstský, hrabě Michna, druhou novoměstský hejtman Aleš Vratislav, pán Mitrovický; třetí velel šlechtatý pán Jan Antonín Losi z Losimthalu, a čtvrté mincmistr Jakub Velker. I duchovenstvo Pražské spojilo se v čety, po

dvou stech čítajících; byly to hlavně řády: dominikánský, benediktinský, jezuitský, praemonstrátský, karmelitánský a servitský se všemi novici a alumny. Vůdci těchto duchovenských čet byli Don Florio di Cremona, probošt Zderazský a Rudolf Rhodex, probošt Staroboleslavský. — Obzvláště silnou a statečnou byla ona četa, již utvořili oni mladíci, jenž se byli za tohoto obležení královského města za vážným studiem věd a umění v Praze sešli; jmena Pražských studujících zlatým písmem jsou zapsána v dějinách obležení Prahy švédským generálem Königsmarkem. Nesčetnými hrdinnými skutky vyznamenalo se studenstvo Pražské v těch strastiplných dnech. Na Starém městě jest nedaleko Velkého náměstí starobylá budova, kterou roku 1363 bohatý měšťan Jošt či Jan Rothlew Kolodějský vystavěl a král Václav IV. r. 1383 zakoupil a chrámem věd učinil, ustanoviv ji pro Pražskou universitu, kteráž byla dotud v domě Lazarově, jiném to domě, v němž císař Karel IV. 1348 vysoké učení založil, a dle něhož i koleji Karlovu čili Karolinem, nazván jest. Také tato budova postupem času mnohého zármutku i mnohé radosti obecné se dožila. Mnoho mívala posluchačů, i dosud má; — přicházivali sem studující z celého Německa, i ze Vlach. Roku 1409 vystěhoval se valný počet německých posluchačů. Učitelé a žáci dělili se na čtyři národnosti: českou, která mimo Čechy též Moravany, ostatní Slovary a Uhry obsahovala; polskou, se Slezany, Litvany a Rusy; bavorskou, s Rakušany, Franky, Šváby a Porýňany a konečně saskou s Míšňany, Duryňky, Hořeními i Dolními Sasy, Dány a Švédy. Při volbě rektora mívala každá z těchto 4 národností po jednom hlase. Když pak domácí české národnosti od Václava IV. r. 1408 dle příkladu university Pařížské tři hlasy dány, a ostatní čtvrtý hlas dostaly, tu opustilo Prahu cizí studenstvo se svými učiteli a založili v Německu universitu Lipskou a později i jiné. —

Kolem polovice patnáctého století opět mnoho učenců a studentů přicházelo do Prahy, hlavně z Wittemberka. Za Rudolfa II. počal pak zlatý věk literatury české, universita byla rozdělena na dvě, na učení Kar-

lovo a Ferdinandovo. Za císaře Ferdinanda III. utvořeno však jednotné vysoké učení: Universitas Carolo-Ferdinandea, zvané. V době obležení Prahy od Švédů 1648 postavili se znamenití profesori tohoto vysokého učení se svým, pro vědy a vlast jatým záctvem proti nepřátelům, a statečně kráčeli do boje pod universitním praporem hájit drahé, milé vlasti. V čele stál jim již svrchu jmenovaný professor Jiří Plachý, jenž byl hlavně posluchače fakulty theologické a učení filosofického kolem sebe shromáždil a jim navrhl, aby se se-
stoupili v četú dobrovolnickou. Za krátko se srozuměli a spojili učitelé a žáci všech fakult. Když pak se byli na velkém dvoře Karolina shromáždili, předstoupil před ně Plachý, a promluvil vřelými slovy: „Bohyně věd chápe se štítu a kopí. Zbraně jsou okrasou její synů, hrozí-li sídlu Mus nebezpečí. Podejmež důkazů, že v obojím vycvičení a vzdělání jsme, sloužiti vlasti v míru spravováním duchovních i světských úřadů, i zachovati a uhájiti jí před vpády nepřátel. Pohnutka tato pudící nás, abychom na poli vědy získali si cti a slávy, pudíž nás i nyní, abychom složili zkoušku z hrdinosti své. Všeobecný hlas vlasti jest to, jenž každého řádného občana proti vpádu nepřátel ozbrojuje!“

Po té ukázal Plachý shromážděnému studentstvu rovněž vřelými slovy, jaké slávy nabude vysoké učení Pražské, budou-li zaznamenána jmena studujících v annálech dějin města Prahy, jako statečných hajitelů města proti zlým nepřátelům. A na konec podal ještě naději, řka: „Výsledek našeho boje nemůž ani jinaký býti, než šťastný, a krásný příklad studujících nadchne zajisté i veškeré ostatní obyvatelstvo Pražské k vykonání podobných skutků vlasteneckých.“

Odpovědí na tu jímavou a nadšenou řeč Plachého byl úplný, jednohlasný souhlas všech zde shromážděných studentů, kteří hned ku přísaze rukou pozdvihli, slibující, že statně co jeden muž, společně jednati budou, aby srdnatostí uhájili starobylého a slavného, hlavního města země České, královské Prahy, proti Švédům, jichž střelbu z protějšího břehu sem bylo slyšeti. Hbitě seřadilo se pak studentstvo v dobrovolnické čety,

a zvolilo si vůdce. Velitelem těch dobrovolníků zvolen don Juan de Areyazaga s titulem praporečníka; týž byl sice již pokročilého věku, ale i velmi chytrý, zkušený, rázný a povahou pevný. Byl také již dokázal svou obezřetnost a rozvahu, neboť jeho návodem a rozkazem vykonáno jest ještě, než Švédové levý břeh malostranský úplně osadili, přepravení lodí a pltí z protějšího břehu ke staroměstskému, a učiněno jest mnoho důležitých a výhodných opevnění pobřežních. — Plachý převzal u toho sboru úřad vrchního potravního, a kronikář vypravuje o něm, „že se od té doby pečlivě a bedlivě o vše staral, čeho bylo třeba; že dnem i nocí pro blaho obecné bděl, a věrně, šlechetně a čile všude pomáhal, probíhaje město od jednoho konce na druhý, znaje výborně vyslíditi nepřátelských záloh a své studenty k činnosti a statečné vytrvalosti v boji proti nepřátelům povzbuzovati, a tak svou radou, pomocí, silou ducha a moudrou obezřelostí všem všecko byl.“

Hejtmanem dobrovolnického sboru studentského zvolen statečný Jan Jiří Kauffer, rodem Pražan, muž veselé mysli, zkušený a znamenitý v umění válečnickém i v právnictví. Zástupcem jeho a poručíkem dobrovolnické setniny ustanoven František Julius Röttel z Hirschfeldů, znamenitý v témže umění i zkušený; praporečnickem stal se posluchač práv, Mikuláš František Faber z Lucemburku, strážmistrem byl Olomúčan Mikuláš Mertz a úřad vojenského auditora, čili plukovního soudce, zastával u dobrovolnického sboru Křištof Khyblin, rodák Mnichovský, kterýž tehdež byl již doktorem obou práv a professorem římského práva (instituci) na vysokém učení Pražském. Byl dle kronikářových zpráv rozvážlivý a znal se výborně v udržování svornosti a pravého tovaryšství u studujících. Stalo se zajisté, že se pohádali mladší akademikové dobrovolnického sboru, když se byli v boji se Švédy vyznamenali, a pro přílišnou vzájemnou zehravost do vlasů si vjeli, ano i zbraně na sebe tasili; i zdálo se, že se strhne řádová rvačka, jakožby u mladých, ohnivých myslí, bojochtivého studentstva nemožným nebylo bývalo.

Než pojednou nepozorován vstoupil mezi ně nad-
zmíněný Křištof Khyblin a jal se je kárati pro ne-
svornost. „Což pak hodláte snad v obapolném zápase
mezi sebou, sobě samým, vlasti své a císaři svému
zkázu připravit, chcete slávu, kterouž jste sobě svou
vlastní krví vybojovali, tohoto dne navždy shladiti, ne-
hodlajíce prolévati krve své nadále v boji s nepřitelem,
nýbrž v daremných, obapolných hádkách? Styďte se!
což není nižádného soudce, jenž by rozhodl o tom, čeho
od sebe žádáte, než meč bratrskou nenávistí tasený? !
Nuže, vzhůru, podejte si ruce a obraťte obnažený meč
proti nepříteli, jenž hradby městské ztékati počíná!“
To řka, zůstal přes tu chvíli před mladíky státi, kteříž
byli již tasili, a dotkl se svou povzbuzující a kárající
řečí citelně nejchoulostivější stránky mysli jejich, že
jim ruce sklesly, zbraň schovali, a potřásajíce si ruce
i objímajíce se zapomínali na prvéjší vyzývacost. Opět
kráčeli v řadách podle sebe k opevněninám, aby opět
společně a svorně bojovali proti Švédům.

Pobočným hejtmána u toho dobrovolnického sboru
byl učiněn Daniel *Waldhauser*, rodem Moravan z Jihlavy.
Nižší důstojenství zastávali: rotmistr Jan *Duchze*, Slezan;
podpraporečník Křištof Norbert *Knaut*, ubytovatel Karel
Šebel, Pražan, vojenským písařem byl Slezan *Ephraim*
Naso, puškaři a dělostřelci Křištof *Schwertfer*, Jiří *Pruina*
a Kašpar *Spenatzer*. Mimo to zřídili si stateční, bojechtiví
synové Mus také znamenitou vojenskou hudbu, za jejíž
zvuků, víření bubnů a hlaholu polnic na zápasistiště se ubí-
rali. Také ostatní vojenské úřady a hodnosti rozdělili mezi
sebou, jakož bývá pravidlem v každém dobře uspořá-
daném pluku. Dobrovolnický sbor spořádán za krátko
co nejlépe, a stal se okrasou i vzorem sborů ostatních.
Ti nadšení studující, jakož neméně i váleční duchoven-
stvo klášterů pražských, za dalšího obléhání působili
Švédům veliké obtíže a mnoho práce, o čemž nejlépe
svědčí slova švédského velitele sama, kterýž vyzýváje
Prahy ku vzdání se, výhrůžky připojoval, řka: „že do-
bude-li Prahy útokem, kněží a studenti před ostatními
pocítí ostří zbraní jeho, že mu velké ztráty a škody
působili.“ A starší jeden líčí hájení Prahy od účast-

nících se mnichů takto: „Augustián hřímál s valů na Gothy, syn Eliášův (Karmelitán) zasíval pole a cesty mrtvými nepřátely, jako kdysi zakladatel jeho řádu činíval.“ A na konec nadšeně dokládá o nich: „Takové vojsko, jako to bylo, jest nepřemožitelné, neboť samo nebe bojuje s ním.“

Rovněž statečným vojskem bylo dvacet oněch praporů měšťanských ozbrojených sborů; i není snad nezajímavé zvědět i jmena důstojníků, jakož jsou zaznamenána v denníku obležení města Prahy od tehdejšího městského písaře Jana Norberta *Zatočila z Löwenbrucku*, kterýž denník r. 1685 v Praze tiskem vyšel. Bylo jich na počet 34. Praporníkem byl jim pan Mikuláš František *Turek ze Sturmfeldu*, primátor Starého města Pražského. Hejtmané byli Vojtěch *Háda* z Proseče, starší a mladší, Karel *Šuster* z Goldtburku, Jan Václav *Klepota*, Šimon *Koukol*, Jakub *Bibeta*, Jan Pavel *Dvorský*, Daniel *Jaroměřský*, Felix *Háda* z Proseče, Jakub *Welker*, mincmistr Pražský a Jan Křestitel *Retmund*. Dále jest zaznamenáno 11 poručíků a 9 praporečníků. Poručíky byli: Jan Cornel *Dvorský* ze Supí hory, Bedřich *Raspa*, Jan *Wolf*, Jiří *Böhm*, Ondřej *Stock*, Melchior *Plintzner*, Adam *Ceyza*, Rudolf *Štramouc*, Jiří *Murarius*, stavitelský písař Adam *Khyra* z Khyrbachu a Jan Antonín *Casanova*. Praporečníky stali se Leonhard Křištof *Krecyka*, Křištán *Miller*, Martin *Klöt*, Kašpar *Schwengfelder* ze Schwarzfeldu, Pavel *Pavlacký*, Jindřich *Boučka*, Martin *Jarona*, Jindřich *Řečík*, Jan *Neander*, císařský kontrolor Adam Ludvík *Kayle* ze Šternberka a Mikuláš *Gruolise*. Na Novém městě byl ale velitelem královský městský rychtář Václav Augustin *Kavka*, nazýváje se praporníkem, jemuž podřízeni byli hejtmani, nadporučíci, poručíci a praporečníci.

Švédové byli se zmocnili veškerých zbraní, kteréž chovány jsou na Hradčanech a v malostranské zbrojnici, a proto nedostávalo se městským a ještě více studentským sborům střelné zbraně. Tu pak jest hledáno a sebráno, kde se co nalezlo. Tak měl jistý Norimberský obchodník ve svém skladě na Starém městě několik set pušek, na vetešním trhu sebráno mušket na půl

druhého sta a v soukromých domech nalezeno jich asi sto. Tenkráté užívalo se ještě doutníků, kteréž se připevňovaly ke kohoutku; rána pak vycházela přitisknutím doutníku ku pánvi, na níž byl prach; však i těch doutníků bylo velikého množství třeba, pro samý studentský sbor bylo určeno dvacet centů. Než zbraní střelných nebylo ani pro studující s dostatek, a tudíž bylo nutno sáhnouti i k jiným zbraním, jakéž jsou: kopí, sudlice (halapartny), čakany a palcáty se špičatými hřeby; mimo ty zbraně dány jsou dobrovolníkům ještě dvě hákovnice, totiž dlouhé hlavně ze železa lité; střeleno jest z nich většími mušketovými kulemi, a to z velké dálky a dosti jistou ranou. Jakož nasvědčují vyobrazení tehdejších zbraní, bylo za obležení Prahy, mimo již jmenované střelné zbraně užíváno také jakéhosi džbánu s dutými rourami po obou stranách, pak polských bran, na způsob našich polních, s ostrými bodci; dále tak zvané kotvy, aneb španělských jezdců, které měly čtyři ostré kotvičky a kamkoli byly hozeny, vždycky byly obráceny hranou vzhůru, čímž jako ony bránky, hlavně jezdcům, překážely u rychlé jízdy; konečně byly ruční granáty a smolné věnce, které se hořící házely na nepřátelské valy.

Zatím přibyl do Prahy 26. července pozdě na večer z Kladska generál *Buchheim* s plukem dragonů, a ubytoval se v jesuitské koleji; jím obživla zase bojovnost a statečnost Pražanův, poněkud zkrocená nezdařeným útokem na malostranskou mostní věž. *Buchheim* jal se ihned prohlížeti a zkoumati všechna stanoviště, a kázal dokona opevniti stromy hojně porostlý *Střelecký ostrov* čili *Malé Benátky*, dříve již návodem professora *Plachého* od vojska císařského částečně osazené a opevněné. Za nedlouho přijelo do Prahy ještě dalších 300 mužů sboru *Buchheimova*, a všickni jsou rozestaveni na důležitá místa. Studentům vykázáno jest hájení *Rejdiště* při *Vltavě*, a čáry, dotýkající se řeky na břehu *Starého města*. Opevnění břehu bylo utvořeno přiskopy a valy, k lepšímu pak osazení a hájení této čáry rozmnožena posádka studentská vojskem císařským pod vrchním velením plukovníka, hraběte *Zikmunda Götze* mladšího.

Rozdělení líbilo se Buchheimovi, jenž je i úplně schválil a další provedení téhož druhému *Příchovskému* odevzdal, totiž plukovníku Janu Karlovi, který se byl již prvé vyznamenal, jsa velitelem Charvátů; během tří dnů vykonal všechny opevňovací práce, přes vše střelení z děl od Švédů proti opevňujícím mříeně; tím, jakož i vládným počínáním svým, získal si v Čechách jména i slavného i milovaného.

Na pováženou byla obleženým nešťastná okolnost, že Švédové ukořistili na Hradčanech a na Malé straně v královské zbrojnici osmdesáte děl, jichž pak užívali k střelení na staroměstskou mostní věž a na Rejdiště, kdež měli obležení na obhájení mostu, Malých Benátek i staroměstského břehu toliko hákovnice. Nesčetně mnoho kulí házeno jest od Švédů na Staré město, a mnohé způsobily tu a tam požár. Než i pro ten případ bylo postaráno; utvořen byl totiž zvláštní sbor hasičský, a upotřebeno k tomu pomoci četného židovstva, které se milerádo a horlivě uvázalo ve svěřený sobě úkol. Zápalné koule byly mříeny hlavně na ulice za mostskou věží ležící, a nejvíce škod způsobily kolem Klementina. Dne 28. července stalo se, že padla jedna z nejprvnějších zápalných kulí do Platnéřské ulice, kdež i jesuitskou kollej zapálila. Na zprávu o tom pospíšily si stráže židovské a uhasily oheň v zárodku; zápalná kule, jež byla téměř první, pochována jest dle starodávného zvyku, t. j. byla zahrabána na hřbitově Sv. Michala.

Óde dne ke dni stávalo se usilování Švédů větším, jakož i přání a touha po dobytí Prahy. Königs-mark se ubytoval, jako by byl místokrálem, v Hradčanském zámku a zařídil si vše, jak se jedině na vysokomyslného, pyšného vítěze a podmanitele sluší; důstojníkům svým vykázal k obývání paláce a nádherné domy v dobytých částech. Když byl dobyl nejstaršího domu v Praze a jej i osadil, tuť nadál se, že se mu podaří na jisto dobytí i všech ostatních. Není sice najisto rozhodnuto, kde první ten dům stál; tolik ale má se za to, že byl zajisté na Malé straně, — snad dům vedle hostince „na staré poště“, nedaleko Maltánského kostela. Byl prý to pozdější kostel sv. Prokopa s třemi oltáři,

který také až do císaře Josefa II. potrval. Kostel ten stál, dle Hájka, na tomž místě, kde česká vévodkyně Libuše první dům vystavět dala. Dle jiného podání byla první budova nedaleko dvorce Libče roku 719 po Kristu vystavena a náležela vévodám; dvorec onen klade se pod zámek, kdež je podnes svah „vinicí sv. Václava“ nazvaný.

Mezi malostranskými domy vyniká nad jiné památný palác, ve kterém skvěle vládl před téměř dvěma desítkami slavný vojevůdce rakouských a vůbec všech císařských vojsk, Frydlantský vévoda, pan *Albrecht z Valdštýna*. Palác ten všeobecně známý jménem Valdštýnský, aneb „dům Frydlantský“, počal stavět vévoda Albrecht po příchodu svém do Prahy dne 4. května 1632. Popis paláce nacházíme u Irčana Tomáše Carvea, jenž byl vojenským kaplanem známého Valtra *Devoroixe*. Cestopisný spisek s názvem: „O velebnosti, bohatství a veliké nádheře vévody Frydlantského“, vypravuje: „O jak blaženým byl by býval Albrecht z Valdštýna, kdyby si byl chtěl, aneb znal štěstí svého řádně vážiti! Neboť obdařil jej zajisté Pán Bůh, příroda, a s ní i hrdá Štěstěna tak velikými a skvělými dary a milostmi, že nebylo v Evropě muže jemu rovna. Ve válečnictví měl obzvláštní zručnost a znalost, čímž si získal královy náklonnosti. Bohatství se mu rozhodně nenedostávalo, neboť měl peněz a zboží nazbyt; tím zmámil celý svět a hnul myslí všech knížat. O rozkošných jeho budovách nebudu se zmiňovati; jediný dům v Praze mluví za všecky. Máť budova ta šest velkých bran a síně jsou zařízeny po královsku. První síň jest prostranná, vysoká a velmi uměle vymalovaná. Odtud se přijde do tak zvané předsíně, která jest všecka pozlacena; dále pak jest komnata Valdštýnova, kdež čeká mimo četné, ve skvostný stejnokroj oděné služebnictvo, s padesáti dobře ozbrojených vojáků, čili životních strážníků, rovněž nádherně oděných; vnitř pak byli čtyři vznešení muži, tážící se příchozího, odkud jest, a čeho si žádá. Dalšíh deset strážníků přecházelo po ulicích, aby zamezili a překazili veškeré povykování a sváření se na ulici. Nelzeť ani uvěřiti, jak nemile nesl Valdštýn povyk; ano bylo

mu již obtížno slyšeti vrabce, hlasitě štilípajícího. K posluze měl co den šest svobodných pánů, šest osob rytířského stavu, a mimo ně šedesát pážat, kteréž rodičové zhusta proto posílali, aby seznali dvorský spůsob a mrav. Nezmníním se zde o nescetném, vznešeném ženském dvoru, kterýž obklopoval kněžnu. Když se stěhoval, měl padesáte kočárů, každý se třemi páry koní, již náleželi Valdštýnovi, nečítaje jiné, jež byl dostal od cizinců. Padesát vozů vezlo kuchyňské nádobí a nářadí, každý vůz o čtyřech koních. Dvořané jeli na deseti kočárech se sklennými tabulemi, každý o šesti koních; mimo to jelo na padesáti krásných koní služebnictvo; každý ze služebníků vedl po ruce statného koně, drahocennými koberci pokrytého, aby byl vévodovi na zavalanou pohotově. Koně měli stáj divně zařízenou; jesle byly mramorové, a u každých prýstila se ze studny čistá, průhledná voda pramenitá k napájení koní. — Při paláci lze viděti krásnou zahradu s četnými sochami a vodovody; na jednom konci jest klec na ptáky všeho druhu; v kleci byly nasázeny stromy a křoviny, ve kterých ptáci hnízдили; klec jest železnými dráty omezena, aby žádný z opeřenců neuletěl. Prostřed zahrady byl rybník s rozličnými druhy ryb.

Valdštýn byl při stole velmi důtklivý, o čemž svědčí již to, že ubrus ani ubrousek po dvakráte nesměl být dán na stůl, nebyl-li prv čistě vyprán. Tak stavěl a žil všude na svých panstvích.“

Jiný od Švédů na Malé Straně osazený, pro dějiny důležitý dům, byl tak zvaný „biskupský dům“ čili „dvůr“. Před Karlem IV. nebyvalo totiž sídlo biskupů pražských ještě na Hradčanech, nýbrž mezi malostranskou mostní věží a nynějším klášterem u sv. Tomáše, v jehož křížové chodbě pohřbena jest mnohá důležitá osoba. Biskupský dům jest vystaven od pražského biskupa Jindřicha, ježž jeden kronikář nazývá „zlatým výkvětem Čech, podporou vlasti, okrasou duchovenstva“; týž byl zároveň i Českým vévodou. V tom paláci bydlel také první arcibiskup pražský, Arnošt z Pardubic, jenž byl na slovo vzatým a veleváženým rádcem Karla IV. Arnošt měl ve znaku polovici bělouše Par-

dubiců; jeden z předků jeho, Ježek z Pardubic, táhl totiž s císařem Bedřichem Rudovousem do Vlach, bojoval před Milánem, vnikl na bělouši do města, byl by však málem upadl v zajetí Milánských, když vyjížděl ze bran; neboť právě sřítíl se padák branský, a spadl na hřbet běloušův, ježž téměř rozpůlil; však jezdec byl zachráněn. Když byl Ježek císaři svou příhodu pověděl, tu uznal císař, že tak statečný a věrný rytíř i na polovině oře statečným a celým mužem setrvává, a dal Ježkovi z Pardubic do znaku obraz rozpoltěného bělouše. — Mimo tyto starobylé paláce, osazeny jsou ještě mnohé jiné starých šlechtických rodů nezvanými hosty severními.

Útoky Švédů na ostatní části Prahy, hlavně na Staré město, stávaly se ode dne ke dni častějšími a prudšími. Co den chrtila jejich hrubá děla veliké množství kul na druhý břeh, čímž i časté požáry vznikaly, avšak bohudík vždy za krátko uhašeny jsou. Jako se chopili obyvatelé Starého a Nového města bez prodlení, odhodlané a obětivě zbraní, jakmile se Švédové před branami města zjevili, tak i zbožná mysl jádra obyvatelstva pražského osvědčila se každodenní četnou návštěvou chrámů, ve kterých bez ustání vysílány jsou prosby k dobrotivému nebi za útěchu a pomoc zuboženému městu. „Nejen v určitých k tomu dnech a hodinách“, dokládá kronikář, „nýbrž každodenně po celé čtyři měsíce, pokud trvalo obležení, konány jsou v chrámech veřejné horoucí modlitby a pobožnosti; hlavně dalo se to v chrámě sv. Salvátora v Klementině, a když ten nepřátelskými kuřemi velmi znepokojován a stížen byl, v kostele sv. Klimenta, obyčejně před vystavenou velebnou svátostí; nesmírné množství modlících shromažďovalo se zde k těm službám Božím; mezi nimi byl ve svátek svat. Ignáce sám generál Buchheim. Toho dne postavili študující svůj prapor na svém stanovišti, a Švédové pozdravovali jej hlučnou střelbou, aniž by jej byli ostatně velice poškodili.

Nebylo však obleženým větší potěchy nad příchod císařského plukovníka hraběte Innocence *Contiho*, jenž byl Prahy právě dne 31. července došel. Přitáhl od

Budějovic asi s 500 vojíny, a čtyřmi velikými děly, kteréž obležení pro veliký nedostatek hrubých kusů, hlučným jásosem pozdravili a uvítali. Rovněž milým byl Pražanům také příchod šlechtetného hraběte sama, že byl nejen udatným válečnkem, nýbrž hlavně z nejvýtečnějších měřičů (inženýrů) císařského vojska, od něhož se bylo nadíti velmi vhodných opatření k uhájení města, pomocí zákopů a náspů.

Až dotud očekávali Pražané od Švédů nejprudší náběhy proti Starému městu od kamenného mostu; Conti však ne bez příčiny se domýšlel, že se Švédové obrátí proti Novému městu, jakmile jen se jim dostane posily. Kázal tudíž na rychlo opravit městské hradby, a na některých místech i podkopy s prachem udělati. Jeho návodem zhotoveny jsou také z roztavených zvonů ruční granáty a železné mlaty k zahánění nepřátel, město ztékajících. Mimo to dal město hojně zásobiti potravinami a spýží všeho druhu, prv než by Švédové město i se strany Nového města oblehli; rozkaz ten vykonán od jezdců Buchheimových velmi svědomitě a šťastně. Byl však zajisté již svrchovaný čas, aby podniknuty byly tyto opevňovací práce a zásobení se potravou; neboť nedaleká byla pomoc a posila pro nepřátely. Vojenský sbor pod vrchním velením *Wittenbergovým*, povolán od *Königsmark* ze *Saska*; *Wittenberg* přešel totiž přes *Labe* u *Poděbrad* a přiblížil se od *Brandýsa* ku *Praze*, k níž dorazil se silným vojem svým o svátku sv. *Ignáce*. Nejprv pokusil se o ztečení *Vyšehradu*, bývalého sídla knížat českých; později však položil se u *Vysočan* a osadil návrší *Žižkova*. *Žižkov* byl nazýván dříve *horou Vítkovou*, neb *Vítkovem*. Dne 30. června roku 1424 položil se na něm táborem slavný hejtman *Husitů*, *Jan Žižka z Trocnova* a *Kalicha*, a obehnal jej příkopy a náspy se sruby, na obhájení se proti císaři *Sigmundovi*, kterýž se byl ku *Praze* přiblížil, zamýšleje na *Pražany*, pod obojí přijímající, útok učiniti. Vojsko se rozložilo táborem na způsob tří velkých měst; byli zde totiž lidé nejrozmanitějších národů. Vojáci přibližovali se městu, tupíce Čechy voláním: „*Hus! kacír!*“ při čemž hulákali a vyli jako psi (tak vypra-

vuje jeden dějepisec). Upadl-li některý z Čechův do rukou nepřátelských, byl bez milosti na místě upálen, ač-li tomu nezabránili jich náčelníci. Nedaleko hradebního mostu a v arcibiskupské zahradě došlo i na potýčky. — Na Vítkově zřídil Žižka na rychlo dva dřevěné sruby, a obehnal je příkopem; dne 14. července učiněn na ně útok, podniknutý vojskem Míšeňským. V oněch dřevěných srubech bylo pouze 26 mužů s 2 ženami a jedním děvčetem; nemajíce prachu, byli pokázáni obranou na házení kamenů a oštěpů. Žižka však osobně pospíšil jim pomoci; vmísil se v boj s 50 jej provázejícími lučištníky a sedláky, kteříž byli cepy ozbrojeni; v boj provázal jej kněz, jenž by však málem byl v zajetí upadl, a s těžší podarilo se jeho průvodčím zachrániti jej. Jakmile pak zaslechlo vojsko císařovo zvonek, ježž byl kněz strany pod obojí s sebou vzal, připadl na ně pánický strach tou měrou, že se dalo celé vojsko na útěk, na kterémž pobito nepřítel za hodinu s 300, a mimo to raněno jich nesčetně mnoho; bojovníci Žižkovi zapěli pak velebný chorál: „Tě Boha chválíme“, a druhého dne zpívána od dítek v Praze nová, k bitvě se vztahující píseň, složená od tábořského kněze Čapka. Žižka svolal ženy a dívky Pražské, a dal Vítkov hlubšími příkopy a valy obehnati. Odtud pak, na památku toho vítězství, slove hora ta Žižkovem, kteréž jméno za krátko v lidu zobecnělo.

Königsmark poslal polnímu maršálku Wittenbergovi, jenž se byl na tom návrší tábořem položil, ukřištěná oblehací děla, načež již 2. srpna s té strany, od Špitálské až ke Koňské bráně, po čtrnáct hodin bez ustání střeleno jest. Příští noci pokusili se Švédové o dobytí Malých Benátek, čili Střeleckého ostrova; než okrvavili se při útoku. Nešťastnou tou střelbou na město událo se, že byl nepřátelskou ranou zasáhnut představený křížovníků s červenou hvězdou na ulici, následkem čehož i zemřel; týž osud stihl i jeho sluhu. Že se hájení Prahy obleženým, přes všeliký nedostatek hrubých děl, výborně dařilo, ač měli pouze hákovnice a tažená děla, tož vzmužili se a odvážili se dne 3. srpna učiniti výpad, jehož se účastnilo i padesát

studujících; výpad ten zdařil se a stateční odvážlivci vrátili se do města s 43 zajatými Švédy.

Tu nahlédl Wittenberg, i přesvědčil se, že jest jeho vojsko příliš slabé, aby se zdarem pokračováno býti mohlo v obléhání statečně hájeného města. Proto od-
táhl až ku Zbraslavi, hodlaje zameziti a překaziti všeliký dovoz potravin po Vltavě, zříditi most pod Novým městem, a spojití se tak s hrabětem Königs-
markem.

Zatím však neustával také hrabě Königsmark zne-
pokojovati obležených z ležení a postavení svého na
Hradčanech a Malé Straně, všemožným způsobem. Na
kopci u samého břehu malostranského postavil šest těž-
kých kusů a střílel pak z nich úsilovně dne 4. a 5.
srpna na staroměstskou mostní věž a na rejdiště, kdež
měli studující své stanoviště. Opětne se pokusil vý-
padem přes most, o vniknutí do Starého města, však
opět marně. Nadšeně a statečně očekávali i odráželi
studující veškeré útoky Švédů na náspy u mostské
brány.

Útok ten pojednává následující báseň:

Tam u mostu nad Vltavou
se vážně věž vypíná
a Čecha na seč udatnou,
na starou slávu, lásku ctnou
ku vlasti upomíná.

Byl trudný den, kdy Švédů pluk
se přes most k věži tlačil,
a divý křik a zbraně hluk
jich vítězství již značil.

Tu srdce Čechů zplanula,
udatných vlasti synů;
smrt s věže zhoubně lýtala
a krutě řady vítala
neprátelských vojínů.

I rozjitřil se Švédů hněv,
že most pod nimi trnul;
ku předu vlála korouhev:
na bílém poli černý lev,
a za ní dav se hrnul.

Již již se krutí Švédové
až k věži protlačili;
než tu se statní Čechové
ze brány jako orlové
na zhoubce vyřítili.

Bylť Plachý to se sborem svým
se studenty statnými:
Ku předu, děti! zvolal k nim,
a oni hnali za ním,
kdež jistá smrt před nimi.

Švédská se tlupa ulekla
těch mladých bohatýrů,
a jakoby se povztekla,
na Malou Stranu utekla,
již hotova jsouc k míru.

Tam u mostu nad Vltavou
se vážně věž vypíná
a Čecha na seč udatnou
na starou slávu, lásku ctnou
ku vlasti upomíná

F. B. Trojan.

Četnými do kostela sv. Salvátora zaměřenými a vystřelenými kullemi, rozdrnceny jsou tentokráte od Švédů varhany a hlavní oltář. Druhého dne vystřeleno asi sto a devadesáte dělových kulí; později stávalo se bombardování poněkud slabším, přece však neminul den bez blesků z děl švédských (nulla dies sine fulminibus, praví kronikář).

V té strastiplné době rozmnožil hrabě Václav z Michny vojenskou posádku Pražskou, povolav do zbraně značný počet panských služebníků, a třináct set

povltavských rolníků, jimž dán za velitele rytmistr Unger.

Mezi tím, co jedni studující na valech hrdinně bojují a města hájí, dobývajíce si vavřínu vojenské slávy, nabývají jiní uvnitř města vavřínu na poli pokojných a mírumilovných věd. Neboť bylo zajisté dne 3. srpna, právě když švédská děla zkázu na město chrlila, dvacet devět čekanců povýšeno, na učelišti Ferdinandově, za mistry ve filosofii; slavnosti té účastnil se i velitel Krištof z Buchheimu, provázen jsa četným důstojnictvem; avšak i obyčejné studentské zkoušky dály se za obležení, jako v míru.

Tu pak poznávali švédští vůdcové čím dále tím zřejměji, že bez sesílení svého vojska nepřemohou odporu Pražanů Staro- i Novoměstských. Usmyslili si tudíž, že nejprve v ostatních krajích Českých mimo hlavní město, pevné půdy nabudou, a že se několika příhodných míst, opor pro své vojenské sbory, zmocní.

Proto vzdálil se Wittenberg od Prahy a přitáhl mimo nadání před Tábor, kdysi za Žižky hlavní shromaždiště Táborů a jednoty pod obojí, a učiniv prudký náběh na město, dobyl ho dne 23. srpna. Podařilo se mu zde nabýti veliké kořisti, neboť se byla veškerá šlechta z kraje do toho pevného místa zavřela. Jiný oddíl, vedením Kannenberga, řádl v kraji Žateckém; dobyto od něho pevného zámku Děčínského, jenž byl pro Švédy velice důležitým ziskem, že totiž nabyli volné plavby po Vltavě, a že se jim usnadnila doprava ukořistěných věcí do Švédska. Smutnou podívanou bylo Pražanům, když viděli, jak Švédové veliká stáda hovězího dobytka z plání a pastvin mezi Bubny a Holešovicemi odhání. Tu bylo třeba lstí. Několik statečných mužů posádky Pražské vydalo se v noční době z města, přepravili se na lodích na druhý břeh k Bubnům a vyhlídli si z pasoucího se stáda, jehož se byli Švédové již prvé zmocnili, tele. Za teletem běžela ihned kráva, již patřilo tele, a jejím bučením dala se i ostatní část dobytka za nimi. Pražané rychle hnali stádo před sebou do města, což se jim zdařilo, prvé než Švédové spozorovali, co se bylo událo, a než se sebrali, aby

stádo, lstí sobě uzmuté, opět vyrvali z rukou Pražanů.

Vzmužilá mysl obležených vzrostla, když přišla do Prahy nová posila vedením plukovníka *Kaplíře*. Opět nastal čilý život, nadšení vlastenecké prochvívalo srdce všech, a obležení byli pohotově, za vlast a krále i život položit, i neustávali vedením předních z měšťanstva statečně zasazovati se o obhájení města, čemuž nemálo napomáhala i svornost občanstva s vojenskou posádkou.

Plným právem zasluhují toho přední správce a zástupcové města, aby byla jich jména až podnes jen s poctou jmenována. Dle zmíněného denníku písaře či kancléře Starého města Pražského, Jana Norberta Zatočila z Löwenbruku, byli tenkrát mimo jmenovaného primátora Mikuláše Františka Turka ze *Sturmfeldu* následující obecními staršími :

Na Starém městě : Eliáš *Maggaucr*, královský důchodní, Jan Křišťán *Yttera*, rada a zástupce královské komory, Vendelín *Benedikt z Wildenu*, tajemník komory, Felix *Hada z Proseku*, hormistr ve Vinohradech Pražských, Jan *Hartung z Hartenfelsu*, úředník při celnici, Václav *Vokoun z Vokounčina*, Bohuslav *Zahořanský z Vorlíka*, knihovník při zemských deskách, Jiří *Rovenský z Libáně*, příručí komory, Zikmund *Uhrbach*, vážný královské celnice, Daniel *Nadháněl*, Jan *Bernard z Pleštýna* a Křištof *Turek z Rožmitálu*, dvorský správce statků městských. Za statečné a vytrvalé bájení prospěchů vlasti a krále, získali si tito obecní starší nehynoucích zásluh, a jest slušno, aby byla jich památka u potomstva zachována i oživována.

Taktéž statečně chovali se radové a starší novoměstští : Jan *Benedikt Smolík*, sekretář českého náměstnictví, Jan *Bosa*, účetní, Vavřinec *Košín*, rada při účtárně, Křištof *Perka z Lilientálu* (padl v boji se Švédy), Ambrož *Misserona*, výběrčí vinného a pivního tácu (poplatku z těchto nápojů), Václav *Vltavský*, pokladník královského potravního úřadu; dále panští úředníci : Jiří *Vačejs*, Ondřej *Hreysa*, Jindřich *Bystřický* a Samuel *Sloupka*, konečně pak *Sayceneker*, Jan *Jonák*,

Mikuláš *Polt* z Víškovce, Jindřich *Šnajder* a Jan *Kesselius*.

Při rychtě byli mimo staroměstského rychtáře *Popperle* z Löwenburku a novoměstského Václava Augustýna *Kavky*: Jonáš *Skoliaster*, Adam *Diviš*, Matěj *Čáslavský*, Jan *Maršalk*, Jakub *Jelemický*, Jan *Pacovský*, Bedřich *Písecký* z *Kranichfeldu*, Matěj *Zahrádka* z *Turova* a Gabriel *Duchoslav* ze *Slavašova*.

Zatím usadil se císař Ferdinand III. v Linci a slavil tam dne 2. července sňatek s arcivévodkyní Marií Leopoldinou tyrolskou, a zvěděl dne 28. července o přepadení a obléhání města Prahy Königsmarkem. Tam podána jest mu listem, v císařském vojenském archivu zachovaným, zpráva, že se švédský vojevůdce Wittenberg s 3500 muži k Vyšehradu přiblížil, a na Nové město střeleti počal, i že Königsmark z Malé Strany na Staré město zápalné střely vrhá. — Zdá se, že měl Wittenberg něco jiného, odvážnějšího, za lubem, když mimo Prahu v Čechách rozličné pochody konal. Dne 19. září odtáhl totiž náhle se svými i Königsmarkovými jezdci a dragony, v celku se 4000 muži a s 8 děly od Prahy a táhl směrem k Dunaji, aby vnikl do Horních Rakous, překvapil Linec a — zabil císaře. Dne 21. září osadil Wittenberg Krumlov na Vltavě a táhl pak dále k Dunaji, pročež i císařský polní podmaršálek *Myslík* s 2000 jezdci od Freistadtu k Linci ustoupil.

Wittenberg měl zajisté své dobré důvody, že učinil nájezd na Horní Rakousy, neboť odtud táhla se vlastně ona páska, vedoucí k obležení Prahy Königsmarkem. V Horních Rakousích to vřelo, a připravováno jest vzbouření selské, jež bylo již dříve s Königsmarkem v Praze ujednáno, z čehož i souditi lze, že nájezd Švédů na Prahu nalezl dobrou oporu v nepokojích povstalých mezi hornorakouskými protestanty. Tenkrát zajisté chodili „náhončí“ od domu k domu, hledíce přemluvit sedláky k nové vzpouře. Vzbouření to však se nezdařilo, byloť v samých prvopočátcích potlačeno; tím pak nezdařem rozmrzen, spálil Wittenberg své ležení a vrátil se s nepořízenou do Tábora. Zatím však opustil císař již dne 8. září Linec, a navrátil se do

Vídňe. — V Budějovicích sebral téhož času předseda vojenské dvorní rady, hrabě Jindřich *Šlik*, něco vojska, zamýšleje cosi důležitého podniknouti na osvobození hlavního města, Prahy. Chtěje se dorozuměti o svých zámyslech s jenerálem Buchheimem, povolal jej z Prahy k sobě, s podmínkou, bude-li mu lze bez všelikého nebezpečí vzdáliti se; — než to odvolání mělo pro obležené Pražany zlé a mysl ochabující následky.

Jenerál Buchheim spěchal vyplniti rozkaz a vytáhl s několika důstojníky a 400 jezdci, v průvodu četných vznešených pánů, kteří hleděli pod tou bezpečnou záštitou jmění a drahocenné věci z Prahy odvéztí a si zabezpečiti. Táhl tudíž na jih k Budějovicím; — Wittenberg byl však již zpraven o jeho pochodu, a stopoval jej velmi bystře. Dne 23. září podvečer vrhl se s míli cesty od Budějovic na Buchheimovy jezdce, z nichž mnozí jsou pobiti, mnozí zajati, i sám Buchheim, v kteréhož byli Pražané nejvíce nadějí skládali *) Úzkostliví páni, kteří chtěli užiti odvolání Buchheimova k tomu, aby si pokladů zabezpečili, sklamali se tedy, a nezbývalo jim nežli želeť, že nesetrváli jako jiní udatní bojovníci v Praze hájiti vlasti.

Císař Ferdinand III. zachoval paměť události té vlastnoručním dopisem, jejž poslal vyslancům o mír vyjednávajícím, kdež píše: „Buchheim, maje v úmyslu stopovati Wittenbergovy záměry, proti Horním Rakousům čelící, vzdálil se od Prahy, avšak zajat jest nedaleko Budějovic s plukovníky Meitr a Ronse. Jezdci uprchli nazvíce na Hlubokou.“

Wittenberg odebral se opět ku Praze, položil se před Vyšehradem a obehnal dolní ostrov Vltavský hradební zdí. Königsmark postavil děla zejména u hvězdárny Tychona de Brahe, a chrлил odtud na Staré a Nové město kule deštěm; především měl zaměřeno na mostní věž a studentská opevnění na Rejdišti. Střelba však uškodila toliko domům; za domy hájili se ale Pražané statečně a hrdinně, jako prvě. Kdysi pozdravovali Švédové potupně prapory svými študentstvo vy-

---

*) In quo defensores plurimum praesidii reposuerant.

sokých škol, kteréž pozdrav jich slušnou měrou i opětovale; událost ta vzbudila nemalou veselost v celém městě, ač se veselost neshodovala s trudnými poměry obležených. Nezvaní hosté od severu, vztýčili totiž na malostranském břehu tři velkých korouhví s barvou a znakem švédským; těmito hrdě vlajícími prapory označovali Pražanům, že budou již v brzkou na dobro přemoženi. — Tu pak zasvěcenci Mus odvážlivostí svou nerozpakovali se dlouho a splatili rovnou měrou pozdrav nepřátelský. Jakmile totiž studující zpozorovali, že vztýčili Švédové tři svých praporů, chvatem přikvapili k náspu na Rejdišti a s posměchem vztýčili na něm krásný, veliký prapor Pražské university, kterýž ihned hrdě odpovídal, veselým větříkem pohráván, že vyváží jediný prapor hrdinského studentstva tři praporů švédských, a že zajisté zvítězí v boji, poněvadž ruka jej vznášející, nezlomnou věrností a statečnou oddaností podporována, hájí milenou vlast a krále. Aby pak nepřátelům na druhém břehu zřejmě a jasně osvědčili velikou zmužilost svou, a dokázali, že povrhají smrtí, a že milerádi položí mladý život svůj za vlast a krále, vystoupil z řad studentstva zmužilý praporečník Mikuláš *Faber* na násep a nedbaje kulí kolem něho dopadajících, otočil se třikráte kolem do kola, mávaje vysoko praporem, Švédům na potupu a posměch. Nižádnou ranou nedotknut, sestoupil hrdě a zvolna k svým spolubojovníkům. — Taková hrdinnost, nezlomná oddanost a věrnost studujících Pražských, co nejskvěleji při oblehání města osvědčená, došla spravedlivého uznání panovnickova.

Listem představeným učelišť (fakult) a studujícím vysokých škol Pražských, poslaným, vyjadřuje jim císař svou nejmilostivější uznalost, asi těmi slovy:

Vysoce vážení! Šlechetní! Slovní! Učení a Stateční! Věrní a Nám Milí!

Zvěděvše pověstí a četnými zprávami o Vaší osvědčené statečnosti a dobrovolné obětivosti ku blahu vlasti ve službách panovnických proti nepříteli, i o Vašem jasném příkladě, kterýmž jiným předcházíte a města

Pražská hájiti pomáháte, a že toto obětování se za blaho obecné na nadšení Vašem spočívá, nemíníme ani My, pokud na Nás, tajiti se toho, že Vaše šlechetná oběť, nejen Bohu a Jeho křesťanské říši velmi příjemnou jest, nýbrž, že i Vám všem k důstojné odměně, Našemu vysokému učení Pražskému i Vám k trvalé slávě a k trvalé milosti Naší dopomůže. Ujišťující Vás tedy Svou císařskou a královskou uznalostí a milostí, nepochybujeme, že v zmíněném obhajování s touž zmužilostí pokračovati budete, spolubojovníky své váhající, aneb na mysli ochabující opět nadchnete. My pak pošleme Vám zatím pro povzbuzení ku podporování snah Vašich ozbrojené mužstvo, i budeme Vás s otcovskou péčí podporovati.

Zůstáváme Vám Svou císařskou uznalostí a milostí nakloněni.

Dán v zámku Našem v Linci dne 6. září.

Listem tím oznamoval tedy císař zároveň i příchod pomocného vojska, kteréž i za nedlouho v okolí města se zjevilo; avšak pevný řetěz obléhajících nedovoloval mu přiblížit se a vniknouti do města.

Po dvou dnech došel nový list od císaře, výslovně toliko študujícím psaný, asi toho obsahu.

**Vzácní! Vysoce vážení! Šlechetní a Stateční!
Věrní a Nám velmi Milí!**

Zpraveni Jsme o Vaší osvědčené statečnosti v hájení Starého a Nového města Pražského, jakož i o horlivé a osvědčilé zmužilosti jak při hájení, tak i při útočení na nepřitele. Jakož Nám tato zvěst velmi příjemnou a milou jest, tak Vám všem i každému jednotlivci trvalou slávu získá; není zajisté méně čestným v čas míru o zákony pečovati, než v čas války zbraní se krášlit. Při této příležitosti uznáváme tedy Svou císařskou a královskou nákloností a milostí, věrnost a vzornou statečnost Vaši, kterýmiž dle sil svých vlast a obecné dobré hájiti se snažíte, aniž pochybujeme, že i na dále zmíněná města Pražská statečně a radostně, jakož Jste byli k Naší úplné spokojenosti již činili, po

boku Naší vojenské posádky, věrných Našich pánů a měšťanů neustanete, abyste nepříteli v postupování zdrželi, i Malé město Pražské z rukou jemu vyrvati, a opět dobýti pomohli. Ujišťujeme ostatně Vás vespolek a každého jednotlivce Svou Císařskou a Královskou nákloností a milostí.

Dán na zámku Našem v Linci dne 8. září.

Milostivý list císařův nadchl statečné študující svrchovanou měrou, že, když byl jim přečten, jednomyslně, co jeden muž se zapřísáhl: „že krev i život za císaře a pána svého milerádi v obět přinesou.“

Ještě jeden list třetí, ze dne 23. září došel z Vídně do Prahy; obsahu byl rovněž milostivého. Císař vyzýval jím náčelníky a velitele měšťanů a posádky, i samé měšťanstvo: „aby měli obzvláštní péči o statečné študující, a všude a vždy s nimi uctivě a šlechetně zacházeli.“ Vojenská posádka pražská, měšťanstvo, studentstvo, duchovenstvo, vůbec všichni hájení města se účastníci, jednali takto svorně; vznešená svornost vládla v řadách hajitelů města, že Švédům bylo snadno poznati a spatřiti, co zmůže pravé vlastenectví a nadšená přichylnost k panovnickému rodu.

Středem hájení města bylo velké Staroměstské náměstí, památné místo, svědek tolika vážných čino- a truchloher, na kterémž starobylá radnice, původní ohniško cílého života bývalého měšťanstva, památku hlásá minulosti, dávno zašlých dnů slávy.

Na tomto náměstí odbývány kdysi rytířské, od Václava II. do Čech zavedené turnaje. Král Jan Lucemburský uspořádal zde turnaj roku 1321, při kterém spadl, a od orů spoluzápasníků tak pošlapán jest, že byl napolo mrtev z místa odnešen. — Zde odehrávaly se i první výjevy války husitské; roku 1433, tu středu před sv. Václavem, svrženo jest na náměstí pět konšelů s oken radnice, a 21. června 1621 popraveno zde na popravišti, u radnice zřízeném, 21 nejšlechetnějších pánů českých, že se přidrželi strany protikatolické. Na náměstí vykonáno též nedlouho před obležením, krvavé a hrozné ortelování, které nařídil nejvyšší vojevůdce

Albrecht z Valdštýna, na důstojnících i prostých vojínech, kteří byli v bitvě u Lützenu z vojska sběhli. „Nepochybuji,“ psal 9. prosince z Prahy hraběti Gallasovi; „že budete pane zajisté dobře zpraven, jak bídne se plukovník Hagen v nedávné bitvě u Lützenu choval, že on a veškeré vojsko jeho hanebně sběhli. Snadně pak lze nahlédnouti, že to zlo spíše od důstojníků, než od vojáků původ vzalo; neboť kdyby byli důstojníci vytrvali, byl by zajisté i jízdný lid povinnosti lépe dbal. Poněvadž pak dobré odměněno, a tedy i zlé potrestáno býti má, dáte pane, plukovníka, podplukovníka i se všemi setníky co vězně zajíti, dobře zabezpečiti, a pošlete mně je se silným vojenským průvodem.“ — Jakmile pak tito důstojníci do Prahy přibyli, vykonán na nich 21. ledna soud dle stanného práva v paláci knížete Lichtenštejna na Malé Straně. Důstojníci byli většinou z velmi vznešených a vážených rodin. Mezi těmi, jimž dokázáno, že sběhli, popraveno jest jedenáct důstojníků mečem, několik provazem, jiní pak „bezectnými“ jsou prohlášeni; z prostých vojáků státi jsou čtyři, a jeden oběšen.

Listina, roku 1633 vydaná, vypisuje tu truchlou událost na Staroměstském náměstí, ve spise omluvném: „z rozkazu Jeho knížecí Milosti, vévody Meklenburského a Frydlantského, jenerála Jeho Veličenství římského císaře, oni vojenští důstojníci, pro své u Lützenu spáchané přečiny dne 16. února, na lešení, černým sukrem potaženém, s krucifixem proti kostelu před Týnem obráceným, popraveni jsou mečem z života k smrti od čtyř různých popravců. První popraven jest Jan Mikuláš z Hagenu, rytíř německého řádu a velitel jízdného pluku; po něm následoval císařský podplukovník Albrecht, svobodný pán z Hofkirchu; pak dala se poprava na nižších důstojnících a prostých jezdcích. Jména asi čtyřiceti, k vojenskému soudu se nedostavivších, dána jsou na pranýř. Na Velkém náměstí stála také od roku 1551 klec, ze silného železného drátu spletená, která sloužila za jakousi káznici pro osoby, proti kázni a mravopoctnosti se prohřešivší.

Starobylá radnice Staroměstská chovala ještě v minulém století nápis, velmi důmyslný :

Haec domus odit, amat, punit, conservat, honorat, Nequitiam, pacem, crimina, iura, probos.

Aneb zčeštěno :

Tento dům nenávidí, miluje, tresce, zachovává, ctí, Ničemnost, pokoj, zločiny, práva, rozšafnost.

Největší vzácností Staroměstské radnice byly již za dávných dob, podnes zachované hodiny, Staroměstský orloj, o němž učený Balbin asi takto se vyjadřuje: „Na něm nachází filosof i matematik, myslitel i počtář, hojnou látku k duševnímu bádání; ukazují nejen hodiny denní a noční, nýbrž i den, měsíc, rok, východ slunce i měsíce, běh hvězd, zvífetníci, proměny měsíce, zlatý letopočet, okružník slunce a měsíce, a což nejzvláštnější, hlavní svátky celého roku. Není divu, že nejslavnější umělci tvrdí, že v celé říši císařově není tak uměleckých hodin. Tato velmi zajímavá památka umění hodinářského jest prý roku 1490 zhotovena od muže, mistrem *Hanušem* nazývaného, ostatně však zhola neznámého. Roku 1790 obnovil orloj pražský pozlacovač, Václav *Obmauer*, a sochař Antonín *Šuman* přičinil mu několik sošek. Ze sošek jest i kostlivec, jenž pokaždé, kdykoli hodiny bijí, ústa otvírá a zavírá a zvonkem trhá.

Kdysi se udála směšná příhoda. Když totiž kostlivec při posledním rázu hodin ústa otevřel, vletěl mu do nich vrabčík, a uvelebil se tam; v tom však zavřel „mistr Urián“ svá ústa, a vrabčík odseděl si za tuto smělost, celou hodinu v té neobyčejné kleci; teprvé, když hodiny opět bily, a kostlivec vedle zvyku svého ústa otevřel, dostal se vrabčík ven. Okolo stojící diváci pozorovali toto uvěznění ptáček s nemalým potěšením, a přáli si, aby se i jim dostalo takové příležitosti, smrti uklouznouti. —

Důležitost úřadu konšelského, jenž sídlo své na radnici Staroměstské měl, vysvětá z ustanovení krále Jana Lucemburského, roku 1311 daného. Zákon nařizoval: „Na úřad konšelův nebudiž povolán nižádný skutečný dvorský sluha, nižádný lazebník aneb holič,

žádný pištec aneb hudec, aniž vůbec člověk, pro špatné jednání nedobré pověsti požívající. Nikdo z konšelů neúčastní se pod trestem smrti veřejných hodů, kteréž nákladem obecným se pořádají, aniž popíjej s ostatními měšťany v hospodách.“ — Pouze u magistrátu bylo občanům ochrany vyhledávati. — „Pokoutní radové aneb společenstva jsou zakázána, neboť jsou zradou na právu obecném a na obecné radě páchanou.“ Konšelé skládali tenkrát i přísahu, kteráž důmyslně zněla asi takto: „Přisáháme Bohu a našemu Pánu, králi, chudým a bohatým, že budeme v úřadě konšelském o právo pečovati, bezpráví pak potlačovati, a že budeme spravedlivě nad chudým i bohatým vládnouti, k čemuž nám pomáhej Bůh a všichni svatí Jeho.“

Mezi povinnostmi rad čili konšelů Pražských jmenují nejstarší knihy městské tyto: „Kdo prvý přijde na radnici, budiž i prvý odbyt, vyjma vdovy, sirotky, hosti (cizince), kněze, mnichy, klášternice a záležitosti městské i jiné velmi pilné záležitosti, kteréž třeba dříve vyřídit. A jestliže se konšelé nějakou věc vyřizovati jali, jsou povinni tutéž i vyřídit, aniž mají mezi tím jakous jinou záležitost, pokud toho nutnost nekáže, před se vzít. Všickni páni, již mají klíče od truhly, ve kteréž zavřena jest pečeť městská, chovejtež je velmi bedlivě; ztratí-li však některý z nich klíč svůj, zavázán budiž všechny radní pány jednou vyčastovati.“ — Ztráty klíče k této truhle bylo kdysi jednomu pražskému konšelu velmi těžce pykati.

Nedaleko Staroměstského náměstí jest v Martinské ulici starodávný dům se znakem jednoduchého černého kříže ve zdi. V tom starodávném domě bydlel kdysi, dle vypravování kronikáře Hájka, velmi vážený měšťan pražský, počestný pan Jiří *Šverhammer*, kterýž za panování krále Václava IV. purkmistrem a vrchním konšelem Starého města Pražského byl a všeobecné vážnosti se těšil, a mimo to i šťastným otcem byl, maje věrnou choť a milého synáčka. Pan Jiří Šverhammer byl velice vážen od svých spoluobčanů, ale právě, že štěstí vždy závisť rodí, měl i on protivníka, tehdejšího městského rychtáře Jakuba *Wolfina*. — Tu kdysi po

bouřlivém zasedání, vrátil se pan Jiří, přesycen hádkami a spory, z radnice do svého domu, aby po boku věrné své manželky a milého synáčka, rodinného pokoje užil a okřál. Starostlivá matka právě koupala děcko ve vaně, a hošík laškoval a pohrával si šplouchaje vodou. Pan Jiří vyndal velikou pečeť městskou z kapsy a položil ji na stůl, načež se na odpočinek odebral do vedlejší komnaty. Malý křikloun spozoroval otce, dal se do pláče, a neustal, dokud mu matka nepodala hraček, aby otce pláčem nezbudil. Místo hračky podala plačcímu hochu městskou pečeť, po níž hošík ručky vztahoval.

Druhého dne vkročil pan Jiří opět do radnice. Nespozoroval jedovatých pohledů a posměchu na tváři rychtáře Wolflina a některých sobě nepřátelských konšelů. Když však se chtěl na obvyklém místě v čele konšelů posaditi, zastoupil mu Jakub Wolflin cestu, řka: „Prvé než se, pane purkmistře, na čestném místě úřadu svého usadíte, ukažte nám odznak úřadu svého, městskou pečeť se zlatým okrajem, kteráž byla vaši starosti poručena od měšťanstva Pražského, abyste ji, klenot města, potupy a zneuctění jakéhokoliv druhu uchránil.“

Jiří Šverhammer nemoha si vyložití, proč by jej primas k tomu vyzýval, chytiv se za tobolku, hledal pečeť; ale nemohl jí naléztí, marně prohledáváje tobolku, pečeť byla tatam — a přece ji neztratil na cestě k radnici; vzpomněl si, že včera, vrátiv se z rady na stůl u postele ji položil, pravil tudíž, aby konšelé poshověli, že ji doma zapomněl, a že ji ihned přinese. I žádal primasa Wolflina, aby zaujal jeho místo v radě, pokud by se nevrátil. Šel, konšelé pak pojavše mistra popravního, šli za ním: a on pohledav a nenalez, chtěl se zase do rady vrátiti, i potkal se v síni domu svého s konšely, kteříž mu pravili: „Nehledejte déle purkmistře vzácnou pečeť, vždyť pak není ani tak vysoko, jak vy se domníváte. Jeden měšťánin staroměstský jda z rána kolem vašeho domu, nalezl ji na ulici, a přinesl ji, nevěda, co by s ní činil k Jakubovi Wolfinovi; tam kde pomeje kuchyňské se vylévají, ležela pečeť královského města Prahy, — tak ste si vážil,

ctěný pane purkmistře, našeho hlavního města!? Pan Jiří zbledl; „Při sám Bůh!“ zvolal, ruku klada na srdce, „nevím zajisté, jak ta pečeť, kterouž sem vždy jako zřítelnici oka svého pečlivě střežil, v ta místa přišla.“ — „V ta místa patří krev toho,“ zahřměl za ním mohutným hlasem Jakub Wolflin, „jenž úřad svůj tak nedbale zastával, a nejdrahocennější klenot měst Pražských na ulici pohodil, — ortelujte jej.“ Pokynul mistru popravnímu, jenž Jiřka jal a svázal, před dům vyvedl a stal na rozkaz neuprosných konšelů, kteříž nechtěli popřáti nešťastníkovi času, aby se omluvil z viny jemu kladené.

V tom přichvátala s prvního poschodí, všecka šílená, manželka Jiřkova, a lomíc rukama vyprávěla, že ona dala pečeť hošíkovi, by si s ní na okamžik pohrál, aniž by o tom otec byl zvěděl, že hošíkovi do škopku spadla, a že ji služka se špinavou vodou ze škopku na ulici vyčila, aniž by ji byla spozorovala. — Primas pokrčil rameny řka, že byl purkmistr přec jen nedbalý, a že se měl před spaním rozpomenouti, zda-li svěřenou sobě pečeť dobře uschoval. Jiřík pochován jest u zdi hřbitova sv. Martina, a třetí den kázali na budoucí toho skutku památku, tu kdež jemu hlava státa, kříž kamenný postavit, a potom vždycky slul dům ten „u Křížků“, a slove až do dnešního dne. Podaný náčrtek nám ukazuje, jak smutné byly tenkrát poměry, kdy zášť a závist panovala ve všech třídách národu.

Než vraťme se již z vycházky té do minulosti do tábora švédského na Malé Straně, a pohlédneme na rostoucí činnost oblehajících. Osazení hlavního města království Českého bylo pro Švédy nemálo důležitou událostí; neboť padla-li by celá Praha, upadlo by i celé království České v jich moc, a nebylo by jim nesnadným bývalo, pomocí protestantského, Švédům příznivě smýšlejícího obyvatelstva hornorakouského, ze srdce království Českého do srdce Rakouska vniknouti, a válečné na císaře v sídle jeho ve Vídni udeřiti. Naděje Švédů, že se zmocní Starého a Nového města, nebyla nepatrná, a že jim na brzkém zdaru záleželo, povolali ještě jednoho vojevůdce na pomoc. Takovým byl *Karel*

Gustav, potomní nástupce královny *Kristiny* na trůně švédském, na nějž nastoupil po její vzdání se trůnu, co *Karel X.* *Karel Gustav* byl tehdy ještě velmi mladistvý, a odhodlal se hlavně proto ku tažení do Čech, aby se národu Švédskému osvědčil také statečným válečníkem. Měl však v domově svém mocného protivníka, v dějinách švédských za té války proslaveného kancléře, *Axel Oxenstierna*, jenž snad sám pomýšlel na uchvácení stolce švédského, po odřeknutí se *Kristiny*, a v té své ctižádosti nalezal překážku v *Karlu Gustavovi*. Kancléř hleděl mu všude překážeti, a tak i když *Karel Gustav* za vrchní velení nad švédským vojskem v Čechách žádal, zdráhal se *Oxenstierna*, poukazuje k mládí a nezkušenosti *Karlově*. Odporem tím do té duše urazil ohnivého mladíka. Zuře, obnažil *Karel* meč a hrozil kancléři, že jej probodne — neohlížeje se na to, že jest v komnatě královny, kteráž mlčky vše pozorovala. — *Oxenstiernovi* bylo to zřejmým pokynutím, že vliv jeho již valně seslaben jest, a že mu nelze ničeho více nadíti se od *Kristiny*; zblednuv, opustil komnatu. Tím výstupem zřítíla se moc jeho při dvoře nástupkyně *Gustava Adolfa* navždy . . . . Pád jeho nezůstal bez blahodárných následků na válku; kancléř zajisté jen pro vlastní své zájmy nedal zaniknouti pochodní války, nyní pak umožněno jest vyjednávání o mír, odstraněním hlavní překážky míru.

Karel Gustav planul žádostivostí, aby hned s počátku na tom svém prvním válečném tažení vynikl, a toho mínil především dobytím hlavního města království Českého dosíci. Dne 8. října dorazil do Prahy s 8000 muži a sesílil tak vojsko oblehající. Obležení a přepadení Hradčan i Malé Strany bylo dílem *Königsmarkovým*, neboť on pomocí zrady *Ottowaldského* vniknul *Strahovskou* branou do Prahy. Avšak zdá se dle listin říšského archivu, že plán ten od *Karla Gustava* původně vypracován a s hrabětem *Königsmarkem* umluven byl. *Ottowaldský* byl při tom nápomocen radou i zradou, a *Königsmark* vykonal umluvené, aniž by byl vyčkal příchodu *Karlova*, jakmile se mu byla

udála příležitost, tím že nebyly hradby a průlom na Strahově s důstatek ostříhány.

Pravým zámyslem úmluv a podnikání Karlova i Königsmarkova bylo bezpochyby to, — jak se vyjednávatelé o mír, nebezprávně domýšleli: že Karel Gustav králem českým státi se chtěl, jako byl dříve falckrabí Bedřich, zimním králem zvaný, učinil, čímž by se byla válka nemálo protáhla. Doba k tomu byla příhodna, neboť Švédové dovedli si i v samém středu Rakouska získati horlivých přívrženců, jako v celém Německu; jednalo se Karlovi ještě o dobytí Prahy. Jakmile se byl Karel Gustav s vojskem k Praze přiblížil, a přes Bílou horu a Vltavu na pravém břehu Vltavy se položil, Nové město oblehl, a Žižkov osadil, vyslali protestantští sedláci hornorakouští, kteříž od Švédů spásy se nadáli, do tábora švédského posláni, žádajíce, aby se Karel co nejdříve s vojskem do Rakous vydal; nebo jakmile by Švédové do Rakouska vkročili, chopilo by se mnoho tisíc nespokojenců zbraní, spojili by se s ním; k přechodu přes Dunaj nabízeli Švédům několik set lodí. Karel Gustav rozpomenul se však, že se rod jeho při útocích na panství Habsburků, doposud vždycky s nezdarem potkal, škodu a posměch jenom utřžil, že vpády Švédů do Rakous jediné k tomu vždycky přispívaly, aby se osvědčil odpor, upřímné vlastenectví a nadšení národů rakouských na prospěch panovnického rodu i že se mu nelze nadíti, nakloniti si národu Českého, aby se pro Švédy prohlásil; a konečně, že i po minul čas vnitřních nepokojů, od protestantských nespokojenců vzbuzovaných. Uváživ to odmítl Karel nabídnutí Hornorakušanů, poukazuje k tomu, že se vyjednává o mír, a že nelze míru na odpor se postaviti; nicméně neustával nejen on ale i Königsmark Prahu obléhati, a byl by zajisté později vyhověl přání Hornorakouských a vpadl do Horních Rakous.

Přihlízejíce k těmto léčkám, kteréž Švédové Rakousku strojili, nelze nám zneuznati dosahu statečnosti a skvělé obětivosti, jakouž neohrožené obyvatelstvo Pražské, město své proti Severanům hájili. Pražané mohou zajisté i tím hrdi býti, že porážka, již Švédové

před hradbami městskými utržili, nejcitelnější a nejpotupnější byla v celé třicetileté válce. Měšťané, studující a duchovní zvítězili nad nimi, ač měli Švédové nadbytek vojska, ač měli výhodná postavení a nejvčetnější generálové je vedli.

Po příchodu Karla Gustava nadešly Pražanům trudné doby; ale právě z těch dob zaznamenáno jest v dějinách českých nejvíce skvělých skutků o hrdinnosti a vlastenectví Čechů. Švédové položili se u Prahy ve třech oblehacích sborech. U Šibeničné hory položili se plukovníci De la Gardie, Löwenhaupt a Patkul, u Koňské brány Wittenberg, a mezi nimi hrabě Königsmark. —

Karel Gustav zamýšleje pozornost obležených roztýliti dal z Hradčan a Petřína bez přestání na Staré město stříleti; zatím opravovali obležení dle návodu Contiho hradby, kde bylo třeba a pokud byli s to, i jiná opatření činili na obhájení města. Děla nepřátel chrčila na všechny strany oheň proti zdím městským, hlavně však na opevnění u Šibeničné brány, kdež jest část hradeb pobořena a veliké trhliny jsou vystříleny. I nezbývalo Pražanům, než připravit se na silný útok se strany Švédů. Aby zdárně odpor klásti mohli, povoláni jsou k sesílení posádky do toho rozhodného boje všickni, kdož zbraně schopni byli. K tomu cíli povoláni jsou i klášterní duchovní ze všech klášterů, kteří až dosud vlastního boje na valech se neúčastnili; jako prvé světští duchovní, tak seřadili se nyní i klášterníci v čtyry. V čelo toho dobrovolného sboru postavil se zderazský vrchní představený „strážců svatého hrobu“ P. *Florius*; zástupcem a hlavním rádcem zvolil si Staroboleslavského probošta Rudolfa *Rodera*; i členové řádu „tovaryšstva Ježíšova“ vyslali 70 dobrovolníků ze středu svého, v jichž čele stál rektor kolleje klementinské P. Ondřej *Duboisson*. Študující neustávali statečně hájiti vykázané sobě stanoviště na Rejdišti. Takto postaveni jsou do boje všickni, kdož zbraně schopni byli, od nejvyššího, nejváženějšího, až k nejnižšímu proti nepříteli.

Skvělý důkaz podali obležení Pražané v těch strasti-

plných dnech o své podivuhodné lásce k vlasti, hájíce prospěchů panovníkových. Jak asi pohlíželi zřejmě i skrytí škůdcové vlasti a císaře na Pražany? Jak trdným byl asi ten pohled věrolomnému zrádci v ležení Königsmarkově na Malé Straně, Ottowaldskému? a co se dalo s ním potom?

Jak všicci zrádcové spravedlivé věci, hleděl i Ottowaldský později omluviti černý skutek svůj a svaliti se sebe příčinu přepadení Prahy.

V listě později napsaném vypravuje o sobě, „že při obležení města Chebu od Švédů roku 1647, když v tamější krajině od roku 1639 trávil, veškeré své jmění ztratil; představil, prý, se císaři osobně, když Prahu navštívil, a slíbeno mu panovníkem, že se stane velitelem na Lokti, a že mimo to dvě stě zlatých obdrží. Ačkoliv tedy císař dobře s ním smýšlel, neudělila, prý, mu vojenská dvorská rada toho postavení, nechala, prý, jej po 23 neděl marně v Praze čekati, a odbyla jej, prý, konečně, poukázavši jej „na chléb a pivo“, pročež nejkrutější bídou stížen, ve Weidenbrunu k hraběti Königsmarkovi se odebral a jemu služby své nabídl. Hrabě Königsmark radil pak se s ním, jak by bylo lze Prahy dobyti, a že mu nelze ovšem upříti, že by k tomu radou nebyl přispěl.“

Listem tím přiznává se tedy Ottowaldský ku zradě, a hledí ji toliko omluviti jej pokořujícím jednáním tehdejší dvorské vojenské rady. Jaký osud jej konečně stihl, nedočítáme se. Než odvrátme se již od toho nešťastného zrádce a pozorujme statečné bojovníky, kteří neustávali na valech Starého a Nového města Pražského nepřátelům a střelám prsa svá vystavovati. — Na Hradčanech a na Malé straně vládl nyní, jakož vrchní velitel vojska švédského falckrabí Karel Gustav, jenž nastoupil na místo Wrangla, kterémuž dána správa Pomořanska. Jako prvé hrabě Königsmark počínal si i 25letý falckrabí, jako by byl již neobmezeným pánem Prahy, zařizuje v osazených Hradčanech a Malé straně vše dle švédského vzoru. Königsmark měl s sebou i předčítatele a dvorního pěvce, mistra Jana Klee, jenž ve jmenu svého pána knihovnu v klášteře jesuitském

vedle chrámu sv. Mikuláše vyplenil. V téže budově uhostil se Königsmarkem dosazený kazatel, mistr *Fux* se svými dvěma syny, sluhou a 6 koni; tamtéž kázával on i nástupce jeho mistr Jiljí *Brandt* Luteránům, což ovšem řeholníkům toho kláštera nevalně se líbilo; bylo jim zakázáno zvoniti, až konečně mnohými prosbami od falckraběte toho dosáhli, že mistr Brandt jich řeholní dům opustiti přinucen byl.

Mezitím konali obležení Staro- i Novoměstáné co den skutky hrdinné. Dne 6. října pokusilo se opět 20 študujících vedením statečného učitele Jiřího Plachého o dobytí náspu švédského, kterýž byli Švédové v jesuitské zahradě u dolního přívozu na levém břehu Vltavy zřídili. Plán toho byl dobře promyšlen a nesl se k tomu, aby odňali Švédům něco zbraně, jichž se Pražanům valně nedostávalo. Stateční jonáci byli se již přiblížili cíli svému, a již domnívali se, že se jim podaří nepozorovaně stráží Švédských na náspu ukvapiti, tamtéž postavených děl se zmocniti a v lodicích na druhý břeh převézt. Než tu zarachotí rána ze samého středu odvážlivců. Jednomu ze studentů spustila totiž neopatrností puška; ranou tou polekány jsou hradební strážé Švédské, zvláště v jesuitské zahradě, s křikem přikvácily na násep, pročež Plachému nezbyvalo, než aby se se studenty po kratičkém zápase opět vzdálil, což se mu i bez všelike ztráty podařilo.

Švédové sesílili následkem toho strážé pobřežní, a odměňovali se odtud študujícím za ten odvážlivý skutek řádným počtem horoucích pozdravů z děl.

Nezdar posledního výpadu neodstrašil statečné pěstitely Mus, že nechtíce toliko obhajováním statečnost a lásku k vlasti dokázati, za nedlouho opět sami nové útoky proti Švédům podnikali.

V noci ze dne 10. na den 11. října dobylo sobě studentstvo opět nových vavřínů. Krutá byla bitka, ve které se té noci studenti na mostě Pražském s útočícími Švédy měřili. Švédové těsně seřadění byli již do polou mostu postoupili, když se jim boдрé studentstvo, žádostivo boje, s universitním praporem na odpor postavilo. V čele jich stál mimo jiné mladík, jenž v tom

boji hrdinnost svou ukázal skutkem upomínajícím na čin římského reka Horatia Cocla. Jako ten statečný Říman, podobně i ten mladistvý posluchač na vysokém učení Pražském a četař dobrovolného sboru Krištof *Wunsch*, mladík přeuatný a velmi silný, odporoval samojediný „osmnácti“, naň dorážejícím Švédům, bojuje brzo zde, brzo onde, jednoho kopím prorážej, druhého raně, jiného opět do Vltavy metaje, jiné pak na útěk žena. Tak zvítězil beze vší pomoci nad „osmnácti“ Švédy, až konečně přinucen ranou do nohy, zvolna ustupoval z bojiště. Silná jeho přirozenost a mladistvá sšla v krátkém čase opět jej učinila schopným, aby zaujal místo své ve sboru študentském.

Právě tak zmužile bojovali v čele ostatních oddílů študentských čili rot i jiní vůdcové, z nichž mnozí později vysokých dosáhli ve státě úradů. Takovými byli: Michal *Trombolt*, rodem Slezan, Jan *Proskovský*, licenciat práv, jenž později hodnosti císařského appellačního rady dosáhl, Ladislav *Průšek*, Pražan, Šalomoun *Ursing*, Tomáš *Luba*, Daniel *Ottovec*; dále Slezan Arnošt *Keller* a Čech Jakub *Rosenblatt*.

Hrdinná osvědčení študentstva nezůstala bez účinku na veškeré vrstvy obyvatelstva Pražského; jimi rozhněny jsou mysli všech boje schopných u míře nemalé.

Zvláště vynikal jízdecký sbor utvořený šlechtou Pražskou, v jejíž čele stál purkrabí Jindřich hrabě *Donánský*; jemu k ruce byl podplukovník *Briemont*. Sbor dělil se ve čtyři menší oddíly pod zvláštními vůdci.

I Židé, jichž počet v Praze nebyl nepatrný a kterým vždy vyčítána byla zbabělost, dokázali tentokrát pravý opak toho; sestoupili se jako jiní ve sbor, ozbrojivše se dlouhými kopími, jimiž statně doráželi na obléhající Švédy. Mnohem důležitější služby prokázali však tím, že po nepřátelských podkopech slídili a je ničili. Osobní zmužilost a vlastenecká horlivost, již v těch krutých dobách osvědčili, došla zaslouženého uznání i u dvora císařského, jenž jim v odměnu udělil mnohé výhody proti dřívějším jich poměrům. Tak uděleno jim dovolení, aby si radnici věží a hodinami opa-

trili, při nahodilých velmi důležitých záležitostech obecní starší zvonem svolávali a jiná důležitější práva. — Jak se tenkrát Židům vedlo, lze velmi dobře poznati z „privilejí“, kteréž jim císař Ferdinand III. udělil v dubnu roku 1648, tudíž ještě před obležením Prahy. Práví se tam: „kdyby některý zločinec před anebo po mučení na Žida seznání učinil, toho však osobně neznal, aniž jinými udáními naznačiti nemohl, nebudtež všickni Židé, jako se dříve tu a tam dalo, do vězení k zločinci, aniž zločinec mezi Zidy voděn, nýbrž má se vyšetřování právní cestou, zřízením zvláštního vyšetřování díti.“

K platným službám při oblehání hlavního města království Českého konaným, odvolávají se později představení židovské obce Pražské v žádosti podané vládě české v dubnu roku 1653. V té žádosti „pražské, zubožené obce židovské“, stojí následující: „Před strastiplnými válečnými dobami bylo v Českém království několik tisíc ženatých Židů usazeno; ano i v Praze bylo mnoho zámožných Židů z nichž tenkrát jediný asi tolik měl, co má nyní veškeré Židovstvo; neboť dlouho trvajícím válečným nepokoji a v dobách nákazy, zničení jsou po většině, dílem zemřevše, dílem vyhnáni byvše; tím stalo se, že v celém království Českém a v Praze ani dva tisíce rodin naléztí nelze, ty pak tak ochuzeny jsou, že jedna u druhé o almužnu žebře.“ Dále se odvolávají na platné služby své při obležení Prahy od Švédů, dokládajíce: „Takéť pak jest jednomu každému v živé upomínce, co jsme v dobách Švédského obležení (1648) přetrpěli, že jsme při tom jak se slušelo i dobrovolně život, jmění, statek i krev nasadili, a že nehájilo toliko několik oněch set osob hradby, kdekoliv nebezpečí hrozilo dnem i nocí sloužíce, nýbrž, že jsme pokud trvalo obležení, co den padesát říšských tolarů na hotovosti platili, a mimo to mnoho tisíc tolarů mile-rádi obětovali, což věrohodnými vysvědčeními s důstatek nám potvrzeno jest.“

Tato v českém zemském archivu dosud chovaná žádost pražské obce židovské dosvědčuje, jak obětivě a čile si Židé počínali za toho obležení Prahy od Švédů.

Dějiny města Prahy vypravují o mnohých skvělých

mužích obce židovské, kteříž si získali vděčné paměti v lidu. Na příklad šlechtitný Mardochai *Meisel*, žijící v polovici XVI. století. Založil a nadal velmi mnoho dosud trvajících ústavů a nadání židovského města, jakýmiž jsou radnice, nemocnice, škola, lázně, a krásná Meislova synagoga. Velmi často jmenuje se zajisté učený člen obce té rabbi Bezalel *Löw* (velký rabbi *Löw*). Žil za panování Rudolfa II. v Praze a spřátelil se pro neobyčejné známosti v oboru počtářském a hvězdářském se slavným hvězdářem *Tychonem de Brahe* tak důvěrně, že ten císaře Rudolfa k tomu přiměl, aby navštívil zmíněného rabbi v jeho vlastním domě v Široké třídě. Na tom domě lze dosud viděti lva z kamene vytesaného. Dosud koluje mezi Pražskými Židy pověst, že rabbi Bezalel *Löw* velikým kouzelníkem byl, a že císaři, kdy při návštěvě jeho, královský hrad v Židovském městě vykouzli; tím asi zachována jest památka učeného rabbi Bezalela, jako vynálezce tmavé komory (camera obscura) čili temnice, již ovšem velmi snadno byl s to, aby císaři obraz královského hradu Hradčanského vykouzli; poněvadž hrad velmi dobře ze Židovského města viděti jest.

Židé nebyli v dobách před obležením Prahy vždycky svorní, chovajíce tu a tam v sobě nepokojné živly, jichž bylo třeba bedlivě stříci, jakož vysvítá z klatby na podvodné voliče židovských konšelů roku 1642 vydané. Obsahovala asi toto: „Ve jmenu Boha všemohoucího, kterýž stvořil nebe, zemi, stromoví a traviny a všeliké tvorstvo, kterýž vysvobodil svůj národ israelský z Egypta, kterýž na hoře Sinai desatero přikázání dal — ve jmenu soudu věčného a na zemi soudu židovského i s dovolením nejvyššího rabbi budiž proklet a zatracen všeliký člověk, muž či žena, jako se stalo prokletí a zatracení synem Isákovým, když klnul městu Gerechu, 613 násobnou kletbou; — kdoby se při nastávající nové volbě rady, Pražské obce Židovské, pokoušel o způsobení sporů, spolčení, tajných skutků, buď již písemní, aneb ústní aneb jinakou lstí, aneb kdoby jiného k tomu naváděl, jakýmkoliv způsobem, aneb čímkoliv, co ústům lidským mluvíti, srdcím lid-

ským mysliti lze, nechť si to činí sám, aneb pomocí jiného, — vše budiž výše uvedenou klatbou a trestem klateb všech, jež v knihách Mojžíšových nalézáme, odstraněno, zničeno, zrušeno. Jednal-li by kdokoliv, muž či žena, proti tomu, budiž proklet a zatracen a jako Korah, Datan a Abyron, od země pohlcen; trest boží, málomocenství stihniž jeho srdce jako jedovaté šípky; Bůh všemohoucí shladiž jeho jméno pod sluncem a oddělen budiž od veškerého lidu israelského a přidělen zlým; stihež jej Bůh krutou metlou, a ukratiž zdraví i dnů života jeho, i ženy a dítěte jeho.“ Dále prosí o požehnání správným a poctivým voličům; podepsána pak jest klatba tato nejstarším správcem obce Židovské rabbim Israelem Brandeisem, pěti jinými konšely a čtyřmi radami.

Z toho lze viděti, že již v tehdejších pohnutých dobách volební agitace neznámy nebyly, že však se nedostávalo také upřímných občanů, kteří svědomitě o to pečovali, aby obec sváry a rozmláskami škody nevzala.

Všecky vrstvy obyvatelstva Pražského svorně působily k tomu, aby uvnitř spořádány a v jeden celek sloučeny, pod obezřelými vůdci i na venek proti nepříteli zdárně jednaly a město osvobodily. Falckrabí obětoval nejlepší část svého vojska, avšak opět a opět s nedarem se potkával, neboť se okrvavili vždy u statečně hájených hradeb a náspů Starého i Nového města. Zhusta stávalo se, že Švédové přes ten neb onen násep do obleženého města vnikli; tu však potkávali se s tuhým odporem Pražanů; nedostávalo se zajisté vojsku švédskému oné mocné pružiny — lásky k vlasti a králi. Plukovník *Conti* neustával s napnutou činností dělati podkopy, jimiž veliký počet Švédů do povětří byval vyhozen; avšak i v nepřátelském ležení neskládali rukou v klín, i tam byli zimničně činní, aby konečně dobyli statné hájeného města.

Zařízení Švédů byla zajisté velmi výhodná a dobře vypočítána. I nejpodřízenější vojáci vojska Švédského hleděli se obratnými výpady na obležení vyznamenati, aby dosáhli od důstojníků odměn. Jistý švédský ostrostřelec chtěl ukázati, že dobře mířenými ranami denně

několik tuctů statečných obhájců Pražských postřileti může, aniž by jej jakás rána obležených stihla. — Odvážlivec chlubil se svým kamarádům, že jest nedotknutelný a že jim to brzo i dokáže. Vystoupil se svou puškou na nevysoké návrší, na němž si byl na počátku měsíce září jakýsi štít dle vlastního vynálezu svého zřídil. Štítem mu bylo čtyrhenné, podlouhlé prkno, prostřed jehož byl kulatý otvor s pohyblivou kulí; vše to spočívalo na železných tyčích po stranách postavených, tak že velmi snadno se pohybovati mohlo. Chtěl-li Švéda na Pražany, na hradbách Staroměstských bojující, stříleti, vstoupil si za štít, hleděl otvorem na místo na které měl zaměřeno, zřídil si pušku a nepozorován obleženými vystřelil; zřídka kdy minula se rána cílu, kdežto proti němu vystřelené kule obležených od pohyblivého štítu se odrážely, čímž chytrácký střelec neporušeným zůstával.

Za nedlouho obrátila se obzvláštní pozornost obležených na tu střílnu, ze které byli mnozí obhájcové města usmrceni. Prvního zasáhla kule bubeníka sboru studentského, Jana *Schmída*, jenž právě statně nepřítelům v příkopech mečem odpor kladl. Druhého stihla lešť ta Novoměstského měšťana Křištofa *Berku*, jemuž kule hlavu prorazila; tomu pospíšil hospodář novoměstské jesuitské kolleje Jan *Messe*, z Plzně rodilý, ku pomoci, povzbuzuje jej, aby se poručil Spasiteli a Rodičce boží. Když pak slova „Ježíš“ a „Maria“ byl vyslovil, přilétla nová kule, a trefila jej do srdce, tak že ihned mrtev k zemi sklesl. Dne 8. října padl tou lště obhlídku stráží konající pan Václav *Čabelický* ze Soutic, když se blížil hlavní stráž u Poříčské brány. Zasáhnut jest ranou pod krunyřem do plic. Cítě, že se konec jeho blíží, užil posledních okamžiků k tomu, aby povzbudil kolem stojící Pražany k hájení, vyzýváje je, aby Bohu a císaři, milované vlasti i představeným městským u věrnosti zůstávali, za nižádnou cenu nepříteli nevzdávali, nýbrž jako on až na konec vytrvali. Přijav pak svaté svátosti, zemřel v rukou kněze Bohuslava *Balbína*; tělo jeho pochováno jest v kapli Matky Boží v Týně, při čemž šetřeno vojenských způsobů.

Tak co den postříleno jest nejméně devět osob. Kdysi učinili Pražané výpad, ve kterémž několik měšťanů padlo; když pak někteří z obyvatelův na hradby u Poříšské brány vystoupili, aby padlé odnesli, zjevil se lstný střelec nenadále na jiné straně hradeb, a postřílel několik ženštin, kteréž také byly přišly, aby na mrtvé se podívaly. — Tak vzbuzeno mezi obleženými veliké rozčilení a rozhořčenost zmocnila se jich myslí; nikdo neodvážil se na ona místa, o kterých tušil, že by střelou zrádného střelce zasáhnout býti mohl. Tu dal městský velitel hrabě Rudolf *Colloredo* ve všech ulicích a na všech náměstích Starého i Nového města Pražského ohlásiti, že každého vyzývá, aby se proti tomu střelci na odpor postavil; kdoby jej zastřelil aneb jinak ze světa sprovodil, tomu slíbena jest odměna deseti dukátů. — Na to vyzvání přihlásili se dva myslivci oddílu *Colloredova* a *Contiho*, kterým se zachtělo tehdá značné odměny, deseti lesklých zlatáků. Zvolili si část hradeb městských, jež nebyla velice poškozena. Jeden nastrčil klobouk na dlouhou tyč, a pohyboval tím semo tamo, že se zdálo, jakoby někdo po hradbách přecházel. V neveliké vzdálenosti od něho skryl se druhý, maje pušku k vystřelení pohotově. Střelec švédský upozoroval za štítem, jak se byli myslivci nadáli, klobouk a domníval se, že zajisté někdo po hradbách přechází. Okamžitě se připravil k ráně. Lišácký Švéda míval však ve zvyku, kdykoliv ze zákrytu svého vystřelil, že se rychle vzpřímil a za štítem vyhlídl, aby spatřil, koho zastřelil. Tak učinil i tentokrát; jakmile byl totiž ránu na klobouk vystřelil, vyhlédl pátraje po zastřeleném — než v tom okamžiku zavzněla střelná rána z pušky číhajícího myslivce a neopatrný chytrák svalil se s rozstříštěnou lebkou k zemi. — Hradby ožily a na náspech i v městě rozléhal se hluchý jásot a živá pochvala, kteréž jásání Švédové s utajenou zlostí poslouchati museli. S Pražany těšili se ovšem také oni dva hrdinní myslivci, kteříž původci byli jásotu a radosti; ihned vyplacena jest jim odměna, o níž se řádně a spravedlivě rozdělili.

Tak trvali obležení v neustálém napnutí a kde

bývalo nebezpečí nejvyšší, byla i síla posádky a odpor největší. Na každém stanovišti dobrovolných sborů studentských, měštanských i u vojenské posádky bylo po dvou kněžích, kteří slovem i skutkem k statečnosti nabádali a rozhňovali, kromě toho i raněným a umírajícím sv. svátostmi přisluhující. 24. září kolem 10. hodiny ranní sloužil jistý kapucín ve strážnici u horské brány mši sv., kteréž doby Švédové uživše, v této straně města podkopy vyhazovati počali, obmýšlejíce upotřebiti staviva z rozbořených hradeb ku zdělání jakéhos mostu, po němž by vnikli do města; zároveň pak jali se stříleti z děl vši silou. Švédové podnikli útok na hradby, byli ale od Pražanů zahnáni. Při útoku raněn jest také velikán kožichem oděný, jenž ozbrojen dlouhou halapartnou, Švédy byl vedl; hákem pak jest vytažen od Pražanů na hradby. Pražané poznavše v něm vůdce tělesného pluku falckraběte, hleděli od něho dosíci zpráv o dalších zámyslech švédských, než těžce raněný nepodal žádoucích zpráv a za nedlouho i skonal. — Touž dobou ukázala se nenadále na obloze krásná duha, překlenuvši Staré a Nové město ladnými barvami svými. Přírodním tím zjevem potěšení jsou nemálo Pražané považující za znamení Bohem na potěchu dané, a pomoc Boží slibující.

Tenkráte vyznamenali se nad jiné sladovničtí, kteří ve spojení s vojenskou posádkou mlaty a kopistmi nepřátely statně odráželi a mnohé z nich ubíjeli. Ze studentstva vyznamenali se tím časem hlavně neohrožení bojovníci *Lev, Judex, Lux, Benešovský a Datius*.

Karel Gustav snažil a namáhal se seč byl, aby přiměl Pražany ku vzdání se. Než Pražané nezlomní a vytrvalí u věrnosti odpovídali vyslaným vyjednávatelům vždy stejně: že neopominou přičiníti se, učiní-li Švédové útok, byť i veškerou vojenskou silou, aby je co nejzdvořileji uvítali. Takovou odpověď rozhořčen jest mladý velitel nad míru. Dne 10. října podnikl prudký útok na hradby městské a podařilo se mu tentokrát přes statečný odpor obležených ztéci hradeb městských . . . . zajásali vítězní Švédové a houfem drali se průlomem do města — než touže dobou zazněl strašný

výbuch — podkop Contim zřízený vylétl a s ním vyhozeno i množství vítězně jásajících Švédů do povětří... zůstali pak zděšení prchali kvapně zpět do ležení. Kruťejší seč byla dne 13. října; neboť užil *Wittenberg* toho dne zvláštní lsti proti obleženým. Dělal, jakoby zamýšlel hnáti útokem na koňskou bránu, u kteréž právě kněží na opravách hradeb pracovali, zřizující nový násep na odstranění nebezpečí, kteréž tam městu hrozilo. Pojednou však přešel *Wittenberg* k Šibeniční bráně, na niž se *Löwenhaupt* k útoku chystal. Spojivše se, postupovali Švédové s dvojnásobenou mocí; kolem 5. hodiny s poledne vzali nepřátelé útokem ochrannou půlměsícovou baštu, zřízenou před branou; obležení statečně Švédům odpírajíce přinuceni jsou konečně, aby do města ustoupili; v patách za nimi postupovali ale i Švédové a vnikli zároveň do města. Tu zahlaholily vážné zvony s týnských věží oznamující veliké městu hrozící nebezpečí. Poplachem upozorněno jest obyvatelstvo, kteréž ihned na pomoc přichváťalo a krvavým odporem po celou noc trvajícím, zahnilo Švédy a vyrvalo jim dobytou půlměsícovou baštu. Švédové konečně ustoupili, ztrativše asi 400 mužů; na útěku zahazovali mnozí z nich obtížné zbraně, mezi nimiž Pražané našli také dobře zladenou halapartnu. Obležení ztratili toliko 26 mrtvých, mezi nimi obecně váženého šlechtice *Litmíra Obitečského*, jenž se byl již v mládí vyznamenal v mnohých pútkách a i tenkrát jsa úředníkem při dskách zemských, hájení se byl účastnil. Také *Plachý* bojoval v té púťce, zároveň se spoluřeholníky pod vůdcovstvím rektora *Duboissona*, při čemž utřil také ránu. Však i *Duboisson* zraněn jest povážlivě. Císař, jenž jej osobně znal, zvěděv později o poranění, podivil se nemálo, že tak skromný a tichý muž tolik statečnosti a ohnivosti v sobě chová.

Švédům jednalo se hlavně o to, aby rozptýlili sílu obležených, čehož hleděli dosíci tím, že je hleděli na několika místech zároveň utkati. Přepřavili se na čtyrech lodích z Malé Strany k Staroměstskému břehu a pokusili se prudkým útokem o dobytí náspu na Rejdišti; než uvstání jsou velmi vřele od statečných synů

věd a umění, jimž se i tentokrát poštěstilo nevšedním udatenstvím odraziti útoku, aniž by byli ztratili někoho ze svých.

Opět a opět vyzýval Pražany po poslech ku vzdání se, slibuje, že zdrží všechny podmínky, jež by neohrožení obleženci jemu položili. Pražané však odmítali podání jeho krásnými a stručnými slovy, řkouce, „že jsou císaři přísahou věrnosti zavázáni, a že nikdy jiného pána nad sebou neuznávají.“ Tak odmrštění, neustávali Švédové proti městu podkopy zřizovati a na město stříleti. Nejvíce podkopů zřízeno jest od Švédů mezi Šibeničnou a Koňskou branou, kdež však proložené hradby se zimničnou rychlostí od obležených Pražanů opět vyplňovány a opět opravovány jsou pokud bylo lze. Hradby městské byly ale zajisté již tak pobořeny a prostřeleny, že by byl velmi snadno na mnohých místech vůz projel. Švédové zřizovali na troskách zřícených hradeb sruby a střílny, odkudž pak bez přestání z pušek na sevřené Pražany stříleno jest.

Nevšední statečnost, neohroženost a udatenství, jež byli v hájení města hrdinní študující osvědčili, přiměla hraběte *Colloredo* k tomu, aby jim vykázal na místo dosavadního stanoviště, na Rejdišti a u Kamenného mostu, mnohem nebezpečnější místo — u Koňské brány. Tak upotřebeno študenstva také k obhájení Nového města.

Hlučně zpívající a jásající tábli neohrožení študující na nová stanoviště pod vlající zástavou kolleje Karlo - Ferdinandské, krásným praporem universitním přes Koňský trh, nynější Svatováclavské náměstí, kteréž na okrasu i ve prospěch obecnstva nedávno stromořadím posázeno jest. Jiný oddíl bral se nejširší tehdejší ulicí Nového města, Spálenou ulicí, k Dobytčímu trhu, nyní Karlovým náměstím zvanému. Před 77 roky pozorován ve Spálené ulici noční jakýsi zjev, o němž se zmiňuje hrabě *Slavata* v rukopise, jako o válečném tažení duchů, asi takto: „Velké podivení zbudil zvláštní zjev, udavší se dle výroků četných svědků v noci dne 20. července 1571 na Novém městě. Nejprve zdvihl se neočekávaně prudký vítr, strašným jeho hukotem zburcování jsou měšťané ze spánku a když vyhlédli z oken

na trh, odkudž se zdál vichr přicházeti, uzřeli dlouhou řadu jezdců, jejíž počátku ni konce shlédnouti nemohli. Jezdci táhli od Spálené ulice ku kapli Těla Božího a kolem ní ku klášteru na Slovanech. Jezdci měli štíty, jakoby se mínili s sebou potýkati, a zbraně jejich byly velmi krásny; koně i zbroj byli červené barvy, a nemálo hlučili, kdežto jezdcí tiše se chovali. Když byli jezdcí odtáhli, jel pokrytý a železem zcela pobitý vůz, leč bez kol; tíha jeho byla tak veliká, že se zdálo, jakoby se okolní domy, ano i půda sama, pohybovaly; vůz provázelo osm mužů nesmírné velikosti, opatřených botami s ostruhami, kterýmiž při chůzi většeho hluku nadělali, než předešlý voj; avšak byli bezhlaví. Když byl ten průvod přes Novoměstský trh přešel, ukázal se uprostřed trhu v kostele Těla Božího veliký oheň, a v něm nesmírně mnoho skříněk na způsob skříněk na prach; za nedlouho přijel vůz, do něhož jsou skřínky a soudky naházeny, načež vůz nejel za jezdci nýbrž do města k radnici se vrátil. Potom se zdvihl opět vítr a vše okamžitě zmizelo, toliko zůstala jasná záře a světlý vůz, až do samého rána. Mnozí, kdož byli svědky toho úkazu, roznemohli se, a někteří leknutím i zemřeli. O pravdě té události nelze pochybovati, neboť četní svědkové, tázáni byvše, dosvědčili výpověďmi svými pravdu.“

Byl to nejspíše vzdušní obraz, tak zvaná fata morgana, jakýchž v Čechách již dosti mnoho pozorováno jest.

Mezi znamenité budovy Pražské náleží zajisté universitní kostel, ve kterém kdysi Pražskému študentstvu kázával proslavený učitel, mistr *Jan Hus*. V Betlémské kapli shromažďovalo se študentstvo i měšťanstvo velmi četně, aby poslechno horoucích slov slavného reformátora mravů a kázně církevní. Popis té kaple za obležení Švédského zachoval se nám ve zprávách dějepisných. „Kaple byla široká, nepřilíš vysoká, klenutá budova, ve kteréž na půlnoční straně kulatá, krásnými čtyrhramnými kameny vyložená, s čtyři sáhy hluboká studna, sladkou vodu chovající, před několika roky vystavena byla. Dosud stojí Husova kazatelna, kteráž není kulatá, nýbrž čtyrhramná, ze surového dříví, ově-

šena sukmem, na němž jest s pravé strany vyobrazen mistr *Jeroným Pražský*, právě když ke kůlu přivázán, jest upalován; uprostřed stojí mistr *Jan Hus*, pod nímž katovi holomci pilně přikládají, jeden knihy Husovy do ohně hází, jiný jeho oděv. Chceme-li na kazatelnu vystoupiti, jest nám dříve projíti malými dvířkami, po jejichž pravé straně jest kaple, ve kteréž černé aksamitové mešní roucho mistra *Jana Husa* se chová. V téže kapli jest také skříň, ve kteréž jest rakvička s dítětem, kteréž dle víry v lidu zachované, Herodes zavražditi kázal. Skříň jest tři pídě zdělí a přikryta jest zeleným, zlatem vyšívaným sukmem. Otevřeme-li rakev, uźříme děcko, co kámen tvrdé, rovněž zeleným hedvábným šatem přiodené. Na hlavě není viděti nižádných švů. Bodnutí, kteréž prý od nožičky do srdce se stalo, zúmyslně ukazují.*) Z kaple se jde skrz komoru ku dvěřím, vedoucím k zmíněné kazatelně. V kazatelně jest na levé straně nyní shnilá lavička, na níž Hus sedával. Na památku berou si navštěvovatelé té kaple třísky, následkem čehož lavice již tak jest rozřezána, že lze na některých místech pěst velmi snadno prostrčiti. Vyjdeme-li z kazatelny a vystoupíme-li ještě o něco více, přijdeme do světnice a komory, Husovi za obydlí slouživší. Světnice jest kolem do kola opážená a má na východní straně dvě starodávná okna, jimiž světlo do světnice vniká. *Hus* bydlíval ostatně také v malé, tmavé komůrce v kolleji Karlově, ve kteréž jemu na počest *Nikodem Frišlinus* na dvěře, to dvou

---

*) V archivu Pražské university zachován jest dosud list české královny Anny, daný 21. března 1614 v Linci, ve kterém vyzývá magistrát Starého města Pražského, aby jí zaslal některé ostatky z Betlemské kaple, mezi nimi i ostatky tohoto nevinňátka. Píše, že se dozvěděla o svatých ostatcích nevinného nemluvněátka, a že ze zvláštní ictimosti k těmto ostatkům, přeje si je mítí ve své kapli; pročez žádá, aby rada městská „milostivou žádost“ v „poslušné ictimosti“ po někom odeslala, čímž nemalou radost králově způsobí a díky sobě zaváže.

verší vlastnoručně napsal: „Frislinius manu propria.

Haec olim haereseos damniti crimi ne falso,

Hussi dum vixit parva taberna fuit.

(To bývala kdysi malá komůrka pro kacířství bezprávně odsouzeného Husa, dokavád žil.)

Ohlédneme se opět po Pražanech a je obléhajících mocných Švédech, i nacházíme, že se Švédové neustále chystali učiniti hlavní útok, kterýmž by konečně Starého a Nového města se zmocnili.

I na Novém městě udála se často nějaká příležitost, aby studenti svou náklonnost a věrnost k vlasti a králi osvědčili. V polovici měsíce října dobyli a osadili Švédové vížku u Šibeničné brány, jsou však za nedlouho odtud ohněm vypuzeni, při čemž jich sedm zahynulo; po dvou dnech odvážili se Švédové opět o dobytí té věže, avšak potkali se s týmže nezdarem. Obležení opět zapálili věž, následkem čehož asi 30 Švédů i s vůdcem, nemohouce se již spasiti v plamelech zahynulo. V těchž dnech přilítla veliká, prachem naplněná puma z Malé Strany na kostel sv. Salvátora a roztrhla se nad lodí chrámovou, když již byla krov prorazila; hroznou spoustu byla by zajisté v kostele způsobila, kdyby se jen o chvílku dříve byla roztrhla; tak ale naplnila chrám toliko zápachem.

Veliké rozhořčení způsobilo u Pražanů zúmyslné střelení jistého švédského dělostřelce, jenž s návrší nad Vltavou na dřevěný kříž na mostě jaksi na potupu střeliti nepřestával. Kříž stával na mostě až do husitských dob, načež téměř po 200 let nebylo na mostě podobné sochy. Tu pak měšťané Staroměstští zřídili kříž se sochami Rodičky Boží a svatého Jana evangelisty. Neustálou střelbou, kteráž Pražany tak pohoršovala, rozdrčen jest konečně kříž a Pražané za spravedlivý trest považovali, že Švéd, jenž byl s takým úsilím střely své na kříž vysýlal, za nedlouho sám střelou zasáhnut, ihned mrtev k zemi klesl. Roztráštěné sochy Spasitele, a Panny Marie přeneseny jsou do kostela Salvátorského. Později pak přičiněním arcibiskupa Jana Ferdinanda hraběte z Waldštýna r. 1681 postaven jest na tomže místě, kde dříve dřevěný kříž stával, nový

kříž z lesklého kovu, jenž až dosud se zachoval; roku 1707 byl pozlacen a hebrejským nápisem opatřen; vydaje s tím spojené uhrazeny jsou z pokuty, kterouž musel splatiti jakýs žid, jenž se byl kříží rouhal.

Konečně nadešel onen den, kteréhož Švédové jeden z nejprudších náběhů na město podnikli.

Karel Gustav byl si umínil, že stůj co stůj města zmocniti se musí, aby na něm se vymstil za hrdé odmítnutí velmi čestných podmínek, za vzdání se města nabízených. Konal dalekosáhlé přípravy k hlavnímu útoku, jímž si sliboval dosíci znamenitých výhod, to pak tím více, že byl stav obležených velmi truchlý; valy od Šibeničné až ku Koňské bráně byly střelbou z děl tak porouchány, že městu pranepatrné ochrany poskytovatí mohly.

Byla neděle, dne 25. října; na starobylém Týně odbila sedmá hodina ranní. Pražané stojíce na zbytcích hradebních valů, spozorovali, že vojsko oblehající v bitevní šik se řadí, a že jeho vůdci sem tam pojíždějí, rozdávajíce rozkazy a veškerá opatření konajíce, jichž k prudkému útoku bylo třeba. Na zdaru útoku toho záleželo Švédům velmi mnoho, falckrabí očekával, že se tenkrát vše na jisto rozhodne. Aby pak vojíny své k statečnému boji ještě více nadchl, dal důstojníky ohlásiti veškerému táboru, že každý voják, jenž by své povinnosti ve všem svědomitě dostál, odměněn bude pěti tolary ve stříbře. Samo vojsko považovalo vítězství za zabezpečené, a Karel Gustav těšil se, že ještě téhož dne pod večer zasedne ve velké síni starobylé radnice Staroměstské, aby oslavil s důstojníky dobyté vítězství řádnou pitkou. Švédové nadšení seřadili se v šiky čekajíce toliko na znamení k útoku.

Avšak i obležení doufali, že zvítězí nad nepřítelem, před hradbami stojícím a město tísnícím. Dlouho zajiště kladli již s nevšední zmužilostí a zdárným výsledkem odpor, i doufali, že i tentokrát zvítězí osvědčená jich statečnost, a že konečně snad přece přitáhne dlouho želané spasné vojsko císařovo, a že je vybaví z krutého obležení.

Před branami a hradbami města zazníval válečný

pokřik Švédů, jemu v odpověď hrůzným věru blaholem na poplach zazvučely zvony všech chrámů a věží Pražských. Jakož byli později seznali zajatí Švédové, ochromily ty hlučné hlaholící zvuky zvonů mysle všech dříve tak bojechtivých nepřátel, že jich udatenství značně pokleslo, kdežto tytéž zvuky Pražany k hrdinnému boji proti nepříteli nadchly. Zdáloť se, jakoby byly kovové jazyky zvonů volaly: „Ku předu, do boje volá vás Bůh, vlast a král!“

Že falckrabí den ten za veledůležitý, a pro sebe i pro Švédy za rozhodný považoval, přesvědčili se Pražané s důstatek, když uzřeli, že Karel Gustav před útokem na město, vrhnuv se na Šibeničné hoře na kolena, sepiatýma rukama Boha pro sebe a vojsko za pomoc úpěnlivě prosí.

Rej válečný počali Švédové, vystřelivše ze všech děl touže chvílí na město, a vyhodivše šest podkopů, kteréž hradbám a opevněním obležených veliké působily škody; těmi vystřelenými průlomy hleděli útočníci cestu si proklestiti do města a konečně města i dobytí.

Kořem desáté hodiny dopolední učinili Švédové první pokus na Nové město; se třech stran, totiž: u brány Šibeničné, Koňské a uprostřed již vystřelených hradebních zdí hnali se Švédové počtem čtyř tisíců v nejprudším útoku na město. Po celé Praze byly zvony na poplach. Po tři hodiny trval ten prudký náběh Švédů, třikrát slezli valů městských, třikrát jsou ale také na všech místech, kdežkoliv půdy nabyti chtěli statečně odrazeni; mimo to podkop, jež byli obležení v příhodnou chvíli vyhodili, zařádl hrozně v řadách útočníků — na pět set Švédů jest pohubeno. Avšak Karel Gustav měl ještě silnou zálohu dvou tisíců mužů, kteříž nyní do boje posláni jsou, čímž divoký rej válečný opět se u větší míře vzňal.

I zde ukázali stateční študující vysokých škol pod vrchním velením hejtmána Jana *Kauffra* hrdinnou statečnost a udatenství, tak že jim vším právem šťastný výsledek odporu obležených proti Švédům přičísti lze. Když totiž prudce dorážející Švédové vystřeleným otvorem hradebním na 30 broků do města byli vnikli a

obležení přinuceni jsou, aby za valy hodný kus cesty ustoupili, osvědčili mladí odváživci přítomnost ducha tím, že ihned příkop a násep zřídili a tak platnou překážku nepříteli v cestu položili v postupování jeho; hájili se pak ještě po dlouhou dobu statečně proti přemoci nepřátelské, ano přinutili je i k ústupu, jež konečně Švédové, ztrativše na osm set mužů s hanbou vykonali. Podivno jest zajisté, že Pražané v tom vítězném, veleslavném boji toliko dvacet mrtvých a jednou tolik raněných ztratili. Mezi raněnými byl i svrchu zmíněný hejtman sboru studentského Jan Jiří *Kauffer*. Jako byl horlivým pěstitelem věd, tak byl i vytrvalým bojovníkem pro vlast; osvědčil se již před několika roky, když byli Švédové pod jenerálem *Bannerem* Prahu sevřeli, spěchal *Kauffer* na první pokyn *Plachého* do Karolina a chopil se praporu universitního, s kterýmž pak statečně v boji stál proti nepřátelům; i při tom nárazu nepřátel na město, vytrvale odporoval nepřátelům, deset Švédů kopím usmrtil, konečně však těžkou ranou stížen, dalšího boje odřící se musil. V té seči padl zástřelem i hrdinný Horatius Cocles, Kristof *Wunš*. — *Königsmark* osobně pobádal a podněcoval Švédy k horlivosti a vytrvalosti v boji; než i v řadách obležencův neustávali náčelníci mysle dodávati a oživovati a příkladem vlastním předcházeti. Obzvláště se vyznamenali statní sladovníci a řezníci, kteříž úsilovně do nepřátel bušili. Městský písař *Zatočil* praví o nich, že byly jich bílé zástěry krví jimi usmrcených nepřátel všecky potřísněny; nahodila-li se jim v boji příležitost, že některého z raněných aneb i padlých druhů svých našli a nedaleko některého Švéda, byť i dýšícího, usmrtili jej ihned pádnými ranami železem pobitých cepů. — Padlí pohřbeni jsou potom na hřbitově u sv. Jindřicha. Se strany Švédů účastnili se boje i jezdci, kteříž sestoupivše s koňů pěšky bojovali, na mnoze však zahynuli. Při tom i jiných-prvějších útocích velice se zasloužil o raněné výborný lékař, doktor Jan Karel *Kirchmayer* z Rychviců, kterýž z vlastních prostředků léky raněným platil a horlivostí neunavnou i péčí obětivou o raněné a umírající velikých díků od Pražanů

si zasloužil. Slušno-li chváliti a slaviti boдрé a v povolání horlivě činné muže, hodno zajisté a slušno i tohoto muže zde zpomenouti.

Ztráta mužstva, kterouž byli Švédové při tom hlavním útoku utrpěli byla tak značná, že *Karel Gustav* druhého dne o osmé hodině ranní posly k vyjednávání o příměří vyslal; posel blížil se k vinici Daniela *Voříkovského* od Kundratic, a ohlašoval, že žádá falckrabí za tříhodinné příměří, aby pochoval padlé. — Pražané svolili k příměří a dívali se s valů městských, jak Švédové své padlé na vozy nakládají a odvázejí.

Jakmile však uplynuly tři hodiny, počali Švédové opět ohnivé střely na město vrhati i napočteno jest toho dne 347 ran. V té střelbě neustávali nepřátelé po čtyři dni. Mysl obležených přes to nepoklesla, aniž ochabla jich naděje v brzké osvobození města z moci nepřátelské.

Ano ta naděje včáhledě co den vzrůstala, neboť byli vysláni poslové, po kterých slibována pomoc od císaře. Posel za poslem opouštěl tajně Prahu, aby podalí předsedovi dvorské vojenské rady, v Budějovicích meškajícím hraběti *Šlikovi*, zpráv o denně se horšícím postavení hlavního města Prahy, a aby jej za pomoc a vybavení žádali.

Hrabě *Šlik* nemaje s dostatek vojska, jímž by se mohl pokusiti o vybavení Prahy, těšil obležené, slibuje, že za nedlouho jim přispěje ku pomoci. Pražané nepřestávali doufati, ale pořád marně . . .

Zmužilost a vytrvalost Pražanů byla zajisté obdivuhodna, že vytrvali i tenkrát, když již nouze a nedostatek do města se vplížily; hlavně nedostávalo se peněz, jimiž by vojsku žold vyplácen byl; neboť při ukvapení a dobytí Malé Strany zmocnili se nepřátelé i státních pokladen. Nedostatku peněz odpomoženo však za nedlouho. Vyprodány jsou veškeré zásoby z královské solnice, a strženo za ně od bohatých měšťanů několik tisíc zlatých, kterýmiž opět možno bylo po nějaký čas žold vypláceti a vojsko vydržovati. Pavel *Stránský* praví, že i duchovenstvo ochotně své poklady zubožené vlasti obětovalo, jakož bylo již dříve se svou krví uči-

nilo. Kde se nedostávalo hotových peněz, dávali duchovní beze všech rozpaků zlaté kalichy, stříbrné svícny, svítilny a jiné kostelní nádoby, aby se z nich peněz nadělalo; řídili se při tom tou platnou zásadou, že není pokladu, jenž by byl tak svatým a nedotknutelným, aby na něj nároků neměla společná matka veškerého měšťanstva — milovaná vlast. — Tak odevzdali na příklad členové řádu tovaryšstva Ježíšova z kolleje klementinské dva zlaté poháry v ceně 720 rýnských zlatých, velký stříbrný svícen a mnoho jiného kostelního náradí. Oběti na oltář vlasti kladené odevzdávány jsou představeným zvláště zřízeného výboru. Ve výboru zasedali kanovník metropolitního chrámu u sv. Víta, Jan *Kotva*, benediktinský opat u sv. Mikuláše na Starém městě, Ladislav *Berka*, hejtman Staroměstský Václav hrabě *Michna*, hejtman Novoměstský Aleš baron *Vratislav Mitrovický*. Výborem zastavovány jsou obětované skvosty, a peněz zapůjčených užíváno k potřebám obleženého města. — Vojín maje žold vyplacený bojoval opět zmužile a nadšeně, i působil nepřátelům, zvláště při výpadech pod vrchním velením statečného podplukovního *Kreuze* podnikaných, značné škody.

Blížil se konec měsíce října. Pražané neužili ani sladkého ovoce stromového, ani sladkých hroznů vinných, v tom měsíci dozrávajících; ano posledního dne dostalo se jim opět trpkého kalichu okusiti.

Dne 30. října posledně hnali Švédové veškerou silou na město; 130 kulí vystříleno toho dne na obležené; i dva podkopy vyhozeny jsou od Švédů do povětří, avšak nespůsobily zvláštních škod, jakož byla marnou i prudká střelba z děl; nepřítel odražen jest na všech místech. Aby se spíše nějakého úspěchu dodělali, zřídili si Švédové v bradebních průlomech zvláštní druh dřevěných, čtyrhřanných střílen, v nichž se nalézali nejlepší střelcové vojska švédského, kteří dobře mřířenými ranami Pražanům nescetných škod způsobili. Střílny byly ze silných tvrdých dubových fošen sbity a tím ochráněni jsou nepřátelští střelci před slabými ranami Pražanů, kteříž nemajíce děl, toliko na střelbu z ručnic odkázáni býti. Podplukovníku *Kreuzovi* po-

dařilo se však zapáliti několik těch střelen, načež se nepřátelé i s ostatními vzdálili.

Téhož dne spozorovali obležení, že Švédové přes veliký ostrov Střelecký most staví a přípravy konají, aby následujícího dne opět nový útok na město podnikli.

A vskutku poslán jest veliteli Pražskému, hraběti *Kolloredovi*, dne 31. října od *Karla Gustava* list, jímž mu psal: Jak daleko Švédové v oblehání Prahy pokročili, jest všem zřejmo; nyní pak jest falckrabí nucen k nejkrajnějším prostředkům sáhnouti. Poněvadž prý však v prolévání krve tolika nevinných křesťanů záliby nemá, nýbrž milerád by tomu zabránil, tož prý zůstává polnímu maršálkovi *Kolloredovi* na rozhodnutou, aby se rozmyslil a nevyhnutelnému zlu předešel. Na konec pak žádá od něho rozhodnou odpověď.

Hrabě *Kolloredo* přečet psaní, stručnými slovy odpověděl poslanému trubačovi švédskému, aby se vrátil a svému pánu vyřídil, že mu za nedlouho náležitě odpoví.

Odpověď slíbenou bylo, že Pražané prapory své na valech opět vztýčili a Švédům tak na srozuměnou dávali, že do poslední krůpěje krve města hájiti nepřestanou. Avšak falckrabí konal zmíněné přípravy k novému útoku jen na oko, a vyzval také hraběte *Kolloreda* jen proto, aby zakryl vlastní úmysl svůj — upustiti od obležení Prahy . . . .

Falckrabí nahlédl totiž, že se Pražané přece jen tvrdosíjněji hájí, než by se byl kdo nadál; také již minula příhodná doba k pokračování u válečném tažení pro Švédy, neboť švédské vojsko velice trpělo vlhkým, podzimním počasím, kterémuž nebylo zvyklé, a toužilo již velice po nutném se zotavení. Švédskému jízdecktu nedostávalo se již píce a zásobení se bylo nepřátelům po venkově velmi obtížným, že se položilo u Sázavy na velmi nepřístupném místě císařské vojsko, počtem několika tisíc, pod vůdcovstvím polního zbrojmistra *Martina z Golče*. Mimo to žádali švédští, v Bavorsku stojící vůdčové od falckrabí snažnou pomoc proti vojsku císařskému.

Tak dočkali se Pražané k nemalé radosti a ještě

většimu podivení, že v den Všech Svatých, totiž dne 1. listopadu kolem desáté hodiny z rána falckrabí *Karel Gustav s Wittenbergem* a celým armádním sborem se všemi zavazadly směrem k Brandýsu odtáhl, a na Malé Straně zbyl samojediný *Königsmark* s nečetným vojskem.

Mezi obleženými nastal jásot všeobecný: „Švédové se vzdalují!“ jásali na všech stranách a mnozí študující a měšťané seskákali s hradeb městských do příkopů, a běželi za vzdalujícími se Švédy, aby jim na rozchodnou poslední poslali pozdrav. Plukovník *Conti* zpozorovav neprozřetelnost tu, rozlobil se nesmírně a vytasiv meč zdržel odvážlivce a vykázal měšťanům i študujícím dřívější jich stanoviště. Potom co nejprísněji zapověděl, aby se nikdo pod trestem smrti neodvážil před hradby, dokládaje, že nelze nepříteli věriti, poněvadž vzdálení se jeho na oko strojeno býti může; i domníval se, že Švédové nějakou lešť válečnou za lubem mají. Také byli toho Pražané zkušeni, že Švédové velmi často tak činívali při výpadech obležených z města, že náhle se obracujíce a bojovníky obleženého města stihajíce, do města vnikali.

Příliš ohnivi a horující, neprozřetelní Pražané, ztrestání jsou těžce od Švédů, kteříž mnohé z nich postříleli. Když Pražané později z města, tak dlouho sevřeného a zavřeného vyšli, našli ve vinici Vorlovského Tomáše *Lubu*, udatného desátníka sboru studentského, s prostřelenou lebkou a študujícího Jana *Mušku* těžce zraněného; obadva přeneseni jsou do města.

Bohu díky! nesplnily se obavy, jež choval nedůvěřivý, avšak obezřetný *Conti*; Švédové odtáhli bez zámýslů lstných na dobro. Kolem jedenácté hodiny o polednách vrátili se jezdci, od opatrného *Contiho* na výzvědy vyslaní, a přinesli zprávy o směru, kterým nepřátelé táhnou, a kam asi zamýšlí se obrátiti. Švédové tábli bez ustání směrem k Brandýsu. Napřed odtáhli od Prahy pěší, a za nimi pod večer jízdeckto.

Jásání a radovánkám nebylo konce. Opět zahlaholily zvony, avšak nevolaly tentokráte do boje proti nepřátelům, neoznamovaly hrozící nebezpečí, nýbrž hlásaly radostnou zvěst, že přestalo obležení, a město že jest

opět volno a svobodno. Svolávaly statečné obyvatele do chrámů, kdež na poděkování Bohu, zpíván velebný chorál „Tě Boha chválíme“. „Lid neustával Bohu všemohoucím, nejsvětější Panně a všem Svatým děkovati za osvobození z hrozného nebezpečí.“

Nelze zajisté vypsati nesmírnou radost, jakouž pocítili stateční a hrdinní, těžce zkoušení Pražané, když uzřeli, že po tolikerých nebezpečích a námahách, pozbaveni jsou krom nadání mocného nepřítele, kterýž s nepořízenou a s hanbou města se vzdaloval.

S velikou radostí a blahostí pobíhali opuštěným nepřátelským ležením; spokojeni a hrdi pozorovali dějiště a zpomínali nebezpečí. Avšak hrozný pohled na staroslavnou Prahu, hlavně Nové město, které bylo od nepřátel nejvíce utrpělo, mútil radost jejich; neboť byl pohled ten zajisté tak žalostný, jako byl kdysi na pobořenou a zničenou Troju. *) — Všecko vůkol nich bylo zničeno; půda kolem města byla rozryta, zdi městské od jedné brány ke druhé na kolik set sáhů rozmetány, s 250 domů na Novém městě pobořeno, hlavní Nového města chrám, sv. Jindřicha, švédskými pumami v okrovení a klenutí značně porouchán. „Nebylo však ani jinak možno, praví jeden kronikář, neboť ze zpráv obležení Prahy vysvítá, že bylo na město vystřeleno ne méně 16.000 kulí dělových a 592 smolných věnců a pum vrženo.“

Se zprávami těmi úplně souhlasí stará rukopisná zpráva, která před nedávnem v makovici Lítoměřického chrámu sv. Vavřince nalezena jest. Vypravuje asi tak: „Roku 1648, dne 25. července, ve svátek sv. Anny, vnikli Švédové pod Königsmarkem o druhé hodině s půl noci zradou do Prahy, na Malou Stranu, zmocnili se i královského hradu, vyloupili zbrojnici, a od téhož dne až do dne 2. listopadu stříleli děly, hmoždíři i nábojem na Města Pražská Naši Císařské Milosti. Pražané však podporováni studenty, obecným lidem, Zidy a ne-

---

*) *Luctuosum occurrebat spectaculum et vetustae Trojae facies!*

četnou hrstkou vojska pravidelného, udatně se hájili, a zřídívše na mostě náspy potýkali se s nepřátely. Později obleženo jest Nové město se strany hory Šibeničné a Karlova od falckrabí a téhož Königsmarka. Z těchž ukořistěných děl vystřeleno pak na hradby a město 16985 ran, a z moždífů 669 granátů, kterýmiž nákladná a uměle vystavená mostská brána Staroměstská s polou prostrřlena a pobořena jest, hradby městské od Koňské brány až k Šibeničné hoře, i dále, podkopy a dělostřelbou úplně rozmetány. Nesčetnými nájezdy i hlavními útoky, ztékli Švédové zdí městských, a roze-
stavili již i děl na hradbách; tak hlavně u brány Poříčské; než pomocí Boží a obezřelým vedením plukovníka pana *Conté*, zachráněna jest brána a všickni protivníci bídně zahynuli v hořící bráně, i přinuceni jsou padlé své nepohřbeny zanechat. Za toho vpádu a obléhání švédského, vyznamenalo se velmi mnoho rytířů, měšťanů, studujících a jiného lidu nevšedním udatenstvím, jakož i nemalý počet vojska švédského častými, prudkými náběhy pod hradbami městskými zasypán, aneb pobit, aneb jinak utracen jest.“

O počtu, v boji za osvobození Prahy z moci švédské, padlých, neshodují se zprávy kronikářů. Bohuslav *Balbin* praví, že, kdož nejmenší počet udávají na 4000 padlých Švédů počítají, na raněné ohledu neberouce; z hajitelů Starého a Nového města padlo, prý, měšťanů, studentů i duchovních úhrnem na 800. Staroměstský písař *Zatočil* udává však podrobný seznam všech padlých a raněných takto:

	Padlo	Raněno
Stavu duchovenského	2	6
Studentů	13	45
Vojínů	108	150
Staroměstských měšťanů, domácích a přistěhovalých řemeslníků .	81	195
Novoměstských měšťanů, domácích a přistěhovalých řemeslníků .	22	79
Úhrnem tedy všech padlých a raněných	701	475

To udání očitého svědka všech bojů a událostí jest zajisté pravdě nejpodobnějším, a zasluhuje nejvíce víry. Ve spise později na oslavu Pražské university, jí samou vydaném, udává se pohřešovaných po obležení 14 a raněných 28 študentů.

Že zachránění Prahy téměř zázračnou událostí bylo, přes všecku, v skutku spartánskou udatnost obležených, vysvítá s dostatek, povážíme-li postavení, v jakých nepřítel před městem byl, i postavení města a jeho síly bojovné. Staré a Nové město, praví jeden dějepisec, bylo bez ochrany vydáno všem nepřátelským útokům; neboť obě města byla chráněna toliko starými, vetchými zdmi, bez všelikých náspů a příkopů; a zajisté zázrakem bylo, že se město proti přemocnému nepříteli tak dlouho uhájilo. Valná většina hajitelů města byla neznalá válečnictví, a nezvyklá snášeti obtíží obležení; nicméně však způsobili vytrvalou zmužilostí a neohrožeností, že lakotní Švédové téměř na pokraj zoufalství vehnáni jsou. Vlastního vojska bylo v obleženém městě velmi málo; vždyť pak odtáhlo 2000 jízdných i pěších vojnů sboru Buchheimova, jakož jsme pověděli, z města, a byli u Budějovic od nepřátel zjišťováni a rozprášeni. Šest neb sedm děl nedostačovalo obleženým Pražanům, aby se četným dělům nepřátelským slušně hájili a Švédům na odpor postavili. Ačkoliv pak nepřátelskými kulami velmi mnoho budov na Starém i Novém městě zasáhnuto jest, nicméně nelehla ni jediná z nich úplně popelem, aniž také značnější požár zápalnými střelami způsoben jest, což u nepřátel nemalé podivení vzbudilo, že tu okolnost přičítali kouzlům a čarám obležených.

Dále podotýká též dějepisec: „Zázračnou byla jaksí ona krásná svornost a vytrvalost ve všech vrstvách obležených Pražanů panujících, kteříž neoblomni a nezvratni zůstávali přese všechny obtíže a hrůzy obležení, nedadouce sluchu velmi výhodným slibům, aniž hrozbám nepřátel, míru nabízejících.

Zřejmo bylo, že Bůh žehnal dobrotivou [rukou svou] obleženým; neboť nenedostávalo se ve městě chleba ni nápoje, i piva byl nadbytek, ačkoli po dobu obležení města všechny příchody k městu uzavřeny byly, a do

města ani zrnka obilí se nedostalo. Jan Schmiedel, kterýž o tom zvláště se zmiňuje, dokládá, že stavěli Pražané v průlomech hradeb městských oltáře, a že pravým zázrakem na těch tak nebezpečných místech, vyjma jediného měšťana, kterýž zvědavostí puzen, do ležení nepřátelského se díval, nikdo životu pozbaven nebyl. —

Přizná zajisté jedenkaždý, že skutek zachránění Prahy, ne bez příčiny přičísti lze zvláštní ochraně dobrotivého nebe, kteréž kruté postavení města v svrchované době zmírnilo a násilného nepřítele k odtažení přimělo; rovněž pak přičísti jest skvělé to vítězství nesmírné a obětivé lásce k vlasti a říši, i nezlomné věrnosti a statečnosti veškerého obyvatelstva Pražského. —

Když byl falckrabí s vojskem od Prahy ustoupil, přitáhlo konečně tak dlouho očekávané pomocné vojsko císařské k Vyšehradu. Vojsko vedl polní zbrojmistr, svobodný pan Martin *Golz* s plukovníky *Myslíkem* a *Šporkem*.

Po dlouhých strastiplných dobách válečných vycházelo zkoušené Praze opět zářící slunko míru a pokoje. Dne 6. listopadu podivuhodnou shodou téhož dne, ve kterém král švédský před 16 roky u Lützenu v bitvě zahynul, slaveny jsou v chrámě sv. Jindřicha, na němž dosud hrozné stopy nepřátelských kul zřítí bylo, první velkolepé služby boží na poděkování Bohu. Kostel sv. Jindřicha počal stavěti Karel IV. roku 1351. Císař Ferdinand I. při slavném příjezdu svém do Prahy, pozdraven jest zde zástupem 15000 zdravím kypících hochů.

Od sv. Jindřicha šel průvod do staroslavného chrámu Matky Boží před Týnem, kterýž roku 868 od prvního křesťanského knížete českého, Bořivoje následkem slibu vystaven, za Karla IV. od měšťanů Pražských značně rozšířen a nadán jest a velmi památným se stal v dějinách města Prahy. Jan *Rokycana*, utrakvistický biskup, dal na průčelí toho chrámu roku 1463 veliký kamenný kalich postaviti a při tom silného muže z kamene vytesati, kterýž jednou rukou tasený meč třímal a druhou kalich držel. Význam toho byl, že Jiří Poděbradský

kalicha se držeti a zastávati má. Na kalichu vytesáno bylo „veritas vincit“ „pravda vítězí!“ — Památný ten kalich sňat jest po bitvě bělohorské s chrámu v noci dne 28. ledna 1623, příčiněním kanovníka Pražského Jana *Ctibora Kotvy*, kterýž rodem z Plzně roku 1637 zemřel, jakož i zásluhou Jiřího *Feruše*, jesuity, a na jeho místo postavena jest socha Panny Marie, jež se až po dnes zachovala.

V Týnském chrámě pochován jest, mimo jiné znamenité muže stavu panského a rytířského, slavný hvězdář Tycho de Brahe, kterýž po nějaký čas v Praze při dvoře císaře Rudolfa II. žil a dne 29. října 1601 zemřel. Vyobrazení jeho vytesáno jest v náhrobním kameni, kdež na postranním pilíři pod rytířskou postavou nadepsáno jest: „Esse potius, quam haberi, (raději býti, než jmínu býti)“ kterýmž nápisem ušlechtilost, nevšední učenost zesnulého se velebí, kterýž na prospěch veškerenstva po více jak třicet let bedlivá na minutu a sekundu určitá vypočítání a pozorování hvězdářská učinil s nesmírnými oběťmi, bytosť a obrazy stálic do nejmenších podrobností udal a ve všech oborech hvězdářství znamenitě vynikl. —

Chrám Týnský má dvě věže, kteréž postavil slavný král Jiří Poděbradský. Ve věži jest 127 centů těžký zvon Panně Marii posvěcený, jež zavěsiti dal císař Ferdinand I.

V chrámě u sv. Jindřicha konány jsou po odtažení Švédů služby Boží na poděkování za zázračné osvobození Prahy; při službách Božích bylo i německé kázání na výrok písma: Rozpomeň sv. Pane, milosrdenství svého, v den hněvu svého“. U matky Boží před Týnem zapěn od kněze Floria slavný a velebný chvalozpěv sv. Ambrože, potom bylo české kázání, jež měl jesuita *Oppelius*. Než nezapomenuto při tom pro vlast se obětovavších rektů, slavenyť jsou zajisté slavné zádušní služby Boží za jich duše. V potomních pak dnech konány rovněž slavné průvody městem, hlavně ze staroslavného Týna do památného slovanského kláštera Benediktinů v Emausích čili na Slovanech.

Když byl falckrabí od Prahy ustoupil, a k Bran-

dýsu odtáhl, zůstal ještě *Königsmark* na Malé Straně, kamž dal i hrabě švédská děla převézt.

Než Pražané nedůvěřovali nenadálé změně i spatrovali ve všech pohybech vojska švédského dosud tajnou válečnou lest, pročež neustávali s hradeb střežení pohybů nepřátelských. Avšak za nedlouho se vyjasnil obzor, a na obloze vzcházelo blahodějně slunko míru, jež svou lesklou září veškerou Evropu zotavilo a oblažilo. Dne 3. listopadu přišel totiž posel předsedy dvorské vojenské rady, hraběte *Šlika*, z Budějovic do Prahy, oznamuje blahou zvěst, že po tolikerých záhubách dlouhé, třicetileté války uzavřen jest konečně v Münstru a Osnabrücku — mír . . . .

Kdož vypíše radost Pražanův, když ta radostná zpráva bleskem všemi ulicemi a třídami Pražskými se rozšířila. Jásot neustával. Všickni se radostí objímali, slávu císaři provolávali; v chrámech přeplněných radostně popěvoval lid: „Tě Boha chválíme“, a v tom neustáváno; potom ale první bylo snahou Pražanův, aby zvěděl o uzavřeném míru i hrabě *Königsmark*, jenž na Malé Straně dosud tábořil, ničeho netuše. Vyslání jsou tudíž poslové, kteří by jej požádali, aby co nejdříve Švédové Prahy se vzdálili. Tu pak změnilo se vzezření hlavního města království Českého pojednou, jako prutem kouzelným proměněné.

Švédové poznavše a naučivše se za obležení vážit si statečných Pražanů, obzvláště pak hrdého sebevědomí a neohroženosti studentů i ostatních sborů dobrovolnických, přeměnili se úplně, stavše se z úhlavních nepřátel přátely Pražanů. Malá Strana ihned přístupnou učiněna měšťanům Staro- a Novoměstským. Pražané navštěvovali se se Švédy na vzájem, studenti s hlučnou hudbou převáželi se na druhý břeh a strojeny slavné hostiny oběma, nyní usmířenými protivníky.

Při hostinách událo se několik velmi veselých výjevů, z nichž tu některé vyjímáme. Plachý byl postavou velmi veliký a byl od Švédů všeobecně hlasitě obdivován, nejen pro výšku — bylť prý zvýší 2 metrů — nýbrž i pro nevšední neohroženost, statečnost a sílu, i také, že studenty k takým slavným činům nadchnouti

a v nutné kázni udržeti znal. Ve švédském táboře velmi mnoho se vypravovalo o kromobyčejné tělesné síle hrdinných studentů, a Plachý chtěje po hostině, již se vedle studentů i švédští důstojníci účastnili, Švédům dokladů pravdivosti podati, stropil si následující žert :

Vyzval jistého studenta, aby sílu osvědčil na plukovníku švédském. Student neleně chopil se jednou rukou židle, na níž seděl plukovník a beze všeho namáhání postavil jej i se židlí na stůl. Když pak činem tím spravedlivý obdiv u všech byl vzbudil, sundal opět plukovníka s židlí touž lehkostí se stolu.

Při jiné společné hostině událo se, že hrabě Königs-mark Pražanů se otázel, jak dlouho by ještě byli s to bývali uhájiti se. Pražané volně a zcela upřímně pověděli, že měli již jen jedinou bečku prachu. Jak často jmenovaný Zatočil dokládá, vyskočil Königs-mark zlostně s židle, vrazil si klobouk až po oči, s zuřivým lvem přiskočil k oknu, rozbil je pěstí, a hněvivě a zlostně dupaje, mocným zvolal hlasem : „Vždycky jsem to říkal, že již nemají náboje, nechtěli jste mi však věřiti!“ — Potom vyraziv dvěře, jako střelený vyběhl ze světnice a pádil rovnou cestou, nemoha snésti myšlénky, že Pražané, jak byl právě zvěděl, jedinou bečkou prachu jemu a falckrabímu tak statný odpor klásti a sebe uhájiti s to byli.

Mnoho jiných žertovných příběhů zachoval nám týž městský písař Zatočil, z nichž se zmiňujeme o tom, jež vypravuje o jistém muži, jenž Pražanům i Švédům při jakés hostině mnohou kratochvílí spůsobil. Muž ten, zaměstnáním vozka, jenž v čase obležení statečně byl se choval, zapřisáhl se kdysi „že zmocní-li se Königs-marka, i s kůží jej sní, a poněvadž k jídlu i pítí třeba, několika pintami piva lahůdku zapije.“ Radosti té chlubnému lidožroutu nedostalo se, přišel ale k zmíněné hostině a přítomností svou pobavil Pražany i Švédy. Podávaliž, prý, mu rukavice, kteréž on chutě okusoval a pomalu je pojídati počal, tak že, prý, téměř nikomu z hodujících celé rukavice nezůstaly. Potom prý se posadil za plukovníka Contiho a k nemalému potěšení všech přítomných pochutnával si na draho-

cenném kožíšku na jeho límci, dokud ho neodehnali. —

Mnoho smíchu způsobilo kdysi, když se Švédové Plachého tázali, odkud by to bylo, že všichni studenti „Tomáši“ se zovou? Na otázku tu nebylo Plachému lze odpovědět. Když však Švédové nepřestávali tvrdit a ujišťovati, že zhusta slychali volati nejen studenty a Pražany, nýbrž i jiné Čechy, kdykoliv v bitvě někoho ze Švédů přemohli, jmeno „Tomáš“, tu vysvětlila se hádanka sama sebou. Plachý a studenti propukli v hlasitý smích: „nevolali jsme „Tomáš“, nýbrž „tu máš“! Volaliť studenti a Pražané, jako vůbec Čechové až podnes „tu máš“, kdykoliv někomu ránu zasadili, naznačující tím: „tu máš svůj díl“, čímž se vzájemně v boji povzbuzovali.

Švédové všeobecně považovali Plachého a studenty za kouzelníky, čili čaroděje. Domnívali se, že studenti a Plachý znajíce kouzla a čáry nedotknutelnými a proti zástřelu bezpečnými se učinili. Tou domněnkou vysvětlovali si také to, že se v nesčetných krvavých půtkách Plachý a žáci jeho, až na nepatrné výminky zachránili. Týž Zatočil vypravuje, že se Plachý v čas obležení zajatého Švéda tázal, jaké mínění asi panuje v táboře švédském o něm a jeho žácích. Načež odpověděl Švéd, že se všeobecně má za to, že jest Plachý kouzelníkem, kterýž studentům jakési lístky požívati dává, jimiž pak tito proti kulím Švédů úplně chráněni jsou. Tomu se Plachý srdečně zasmál, dal přinést hodný bochník dobrého a chutného chleba, podal jej zajatému Švédovi a řekl: „Bláhový, takové lístky dávám co den studentům, a tudy jsou nedotknutelnými.“

Není zajisté zvláštním úkazem, že v tehdejších dobách taká víra v nedotknutelnost i jiná kouzla i čáry, jak mezi Švédy, tak i mezi obleženými Pražany rozšířena byla. Víra ta byla všeobecně rozšířena a živena jest v Praze hlavně za panování císaře Rudolfa II., kterýž sám děláním zlata se obíral a velmi mnoho alchymistů a kouzelníků hostil, kteříž pak velmi výnosné obchody uměním svým dělali. Vypravuje se také,

že světoznámý veliký čaroděj doktor *Faust* v Praze kdysi dlel.

Na Novém městě, nedaleko kostela na Skalce byl dům, „Faustovým“ zvaný. Že Faust kdysi na Wittenberce skutečně žil, potvrzuje Melanchton, účastník reformace Luterovy. Že i v Erfurtě Faust dlel, dotvrzuje kronika téhož města. O jeho pobytu v Lipsku svědčí obrazy v Auerbachově sklepení. Pověst o Faustovi co alchymistovi a černokněžníku, rozšířila se i po Anglii, Holandsku a v Benátkách; v Polsku pak znám byl pod jménem „Twardovski“, což jest snad jakýsi překlad slova Faust, (fest), silný, tvrdý. Pravdě podobno jest tudíž také, že Faust i do královské Prahy zavítal a zde bydlel; pročez i pověst o Faustovi v mnohých spracováních ze XVI. století se zachovala, kteráž za podklad mají jakés Pražské původní spracování. Tím vysvětlují se také mnohé pověsti o Faustově domu.

Věřilo se, že ve Faustově domě straší a záhadné věci se dějí. To lze vysvětliti tím, že tam podvodníci a jiní tajemnítkáři své rejdy prováděli. Jest dokázáno, že již roku 1444 dům Faustův k alchymistickým pokusům zařízen byl, ale špatnou pověst měl, neboť dle pověsti byl dům ten již před Faustem opuštěn a nikdo v něm nebydlel. Konečně však se odvážil jakýs chudý študující, jmenem *Mladota*, nemoha nalézt jiného bytu, a do něho se odstěhoval. Vypravuje se, že našel v domě velmi podivné náradí a přístroje, na schodech v domě byla dřevěná panna, kteráž každého, kdokoliv se jí přiblížil vodou z úst postříkala; v síni domu stál bubeník, kterýž z rozkazu Mladotova bubnovati se jal; v jiné síni byla loď s veslaři a kormidelníky, kteříž lodí vládli; vzal-li kdo za kliku, utržil ránu. Všecky tyto samohyby zhotoveny jsou, jak jest dokázáno, od nějakého velmi dovedného strojníka, kterýž znaje se výborně v silozpytu, nabytých vědomostí tak užil a pověřivé lidi obdivem a ještě více strachem naplnil. Dotkl-li se někdo holí stropu, spadl žebřík, po němž bylo lze dostati se do hořejších místností. Ve stropě prý byl otvor, jež nikdo nebyl s to zazdíti; kdykoliv se někdo o to pokusil, zmařila se snaha jeho. Vypra-

vuje se, že vše toto vykonal znamenitý malíř český Jan Jiří *Hajný*, kterýž prý v tom domě mezi 1678—1713 bydlel, kteréhož pak roku morem zachvácen zemřel. Mimo to dokázáno jest, že týž Mladota ze Solopisk přístroje uvedené většinou sám sestrojil a jich užíval na poškádlení aneb obveselení přátel. Z téhož domu zachovala se kniha „o zaklínání čerta“ jednající. Jest v ní velmi mnoho nesrozumitelných a nesmyslných věcí o čertech a strašidlech. Na černém papíře knihy vymalovány jsou rozličné pitvornosti, kouzelná čísla, počty, zařikávadla a jiné pověry; kniha jest dřevěnými, železným řetězem spojenými deskami svázána a nápis její je: „Dr. Joannis Faust magia celeberrima et tabula nigra“ (slavné kouzelnictví a černokněžnictví doktora Jana Fausta). V nápise uvádí se dále celý obsah knihy, jako jest: Trojnásobné zaklínání, kterým lze duchy k tomu přinutiti, aby přinesli, co si zaklínač přeje: zlato, stříbro, velké, malé poklady a jiné pamětnosti země; obsahuje i návod jak lze opět zbaviti se duchů; při té knize jest také podoba Faustova, vysoký límec, řásnatý plášť, čapka s kožešinou, i stříh vousu jsou zde příznakty plně se shodující s vyobrazením Fausta u lipského Auerbacha; čapka jest dle slovanského kroje, a má asi původ z Krakova, kdež Faust kouzelnictví byl studoval.

Než vraťme se opět k Pražanům, kteří prosti břemene, kteréž po tak dlouhou dobu je bylo tížilo, opět volně dýchali. Nový nastává všude život. Bodrá mysl naplnila opět veškerou Prahu. Pražané vraceli se do starých kolejí, obrátili se k dřívějšímu zaměstnání, odstranili zbořeníště, rozvaliny domů a hradeb a opatřili se opět zásobami potravin. Nastaly opět tytéž společenské poměry, které dříve panovaly.

Studenti vrátili se však k mileným vědám teprvé dne 10. prosince; neboť do té doby zůstávali ozbrojeni. Dopoledne téhož dne otevřena jest opět kolej a odpůdne na to odložili studenti zbraně. Před tím shromáždili se na prvotním stanovišti, za zvuku hlučné a radostné hudby odebrali se vojenským pořádkem na

Staroměstskou radnici, kdež pak střelné zbraně odevzdali.

Potom šli v řadách do staroslavného Karolína, z kteréhož se byli také prvě s universitním praporem do boje odebrali. V nádvoří složili ostatní zbraň a uschovali prapor švédskými kulemi řádně prostřelený. Týž prapor chová se dosud v Karolínu na věčnou paměť hrdinného studentského hájení Prahy, a zapůjčuje se toliko při zvláštních slavnostech.

V Karolínu vzdány jsou studentstvu od hraběte Viléma Alberta Kolovrata jmenem císařovým veřejné díky za horlivé hájení a výtečné, za obležení prokázané, služby. Také Conti měl ve velké síni Karolína řeč, kterouž chválil a velebil nevšední zmužilost a nezlomnou vytrvalost studentů a jim za platné služby děkoval, ujišťuje, že císař nezapomene hrdinné věrnosti a lásky k vlasti a králi, a že ji hojně odmění. Již před tím dne 14. listopadu došel dobrovolnických sborů milostivý list ve kterém císař asi takto psal: Poněvadž pod záštitou Všemohoucího a pomocí udatenství dobrovolnických sborů Staré a Nové město Pražské dlouho trvající kruté obležení šťastně přestalo, a nepřítel statečným hajitelů odporem se značnými ztrátami vzdáliti se musil, naskytuje se Nám příčina a příležitost, abychom Vám radost Svou nad tím milostivě projevíli a Vás zároveň ubezpečili, že Vaši státu prokázanou, velice záslužnou a výtečnou službu vojenskou v příhodnou dobu a na patřičném místě naší Císařskou a Královskou blahosklonností hojně odměníme a Vám milostí Svou naklonění zůstaneme. —

Zároveň pak bylo nakázáno, aby se oslavila památka padlých studujících zvláštními zádušními službami Božími.

Jiným podobným listem ze dne 16. prosince vyjadřuje císař uznání své i duchovenstvu Pražskému, hájení města se zúčastnivšímu. Listem tím, zaslaným rektoru kolleje jesuitské P. Ondřeji Duboissonovi, děkoval císař obzvláště za výtečné vyzbrojení studentstva.

Císař splnil slib daný věrně, vyznamenav a odměniv všechny, kdož si byli jakýchkoli zásluh získali. Kon-

šelé Starého a Nového města povýšení jsou do stavu šlechtického. Řemeslníkům, kteří činně se byli boje účastnili, uděleno jest měšťanství Pražské, tovaryšům cechů, kteréž byly sbory dobrovolnické utvořily, poskytnuty zvláštní výhody při ucházení se o mistrovství. Obzvláště velikých odměn dostalo se statečným študujícím. Zvláštním výnosem ze dne 9. ledna roku potomního, udělena zvláštní práva a značné výhody 400 študujícím; svobodníci povýšení na šlechtictví, ostatní pak sprostěni jsou nevolnictví. Panovník děkoval také vysokým učelištím Karlovu a Ferdinandovu za hrdinnost učitelů a žáků a rozmnožil jich práva a výsady. Jmenoval představené jednotlivých fakult císařskými radami a spojil obě učeliště v jedinou Karlo-Ferdinandskou universitu.

Mimo to dal si císař od Plachého zhotoviti seznam všech študujících, kteří byli zvláště vynikli, aby i zvláště odměnění byli. Tak jmenován hejtman legie studentské, Jan Jiří *Kauffer*, radou císařského apelačního soudu, povýšen mimo to na šlechtictví a udělen mu co zvláštní vyznamenání zlatý řetěz.

Slávu studentstva vysokého učení Pražského, hlásá také pomník postavený v Klementině. Památku založení vysokého učení Pražského důstojně zasvětit, bylo snahou veškerého obyvatelstva Pražského, a konány jsou tudíž k tomu cíli se všech stran přípravy velikolepé. Mezi jinými vznikla i myšlénka postaviti pomník studentstvu, při čemž se i udála příležitost, oslaviti památku statečných obránců Prahy.

Původcem té myšlénky byl Pavel Alois Klár, a života propůjčil myšlénce pražský sochař, Josef Max, který zobrazil myšlénku pojatou zdařilým výtwarem umění svého.

Smělý junoš, ruku o pušku maje opřenou, drží v levé korouhev vlajsci, na srdci pak má knihu. Oděn jest oděvem tehdež oblíbeným, s otevřenými rukávy; na nohou pak má široké boty.

Pomník již dávno zhotovený, pomýšleno konečně postaviti roku 1863. Nejprve se jednalo o příhodné místo. Rozhodnuto konečně, aby postaven byl ve dvoře

Klementínském před tiskárnou arcibiskupskou a dne 24. září 1863 odhalen jest bez všelikých slavností.

Zastupitelstvo obce Pražské podalo císaři žádost za nahrazení škod a ztrát při obležení utrpených. Dle udání páčily se na víc jak 100.000 zlatých. Císař ihned povolil Starému i Novému městu v náhradu 300.000 zlatých, za kteréž pak koupilo Staré město Libeň a Nové město Křečovice.

Zároveň s mírem vraceli se jakož i již dříve vznesení muži, kteří od Švédů při přepadení Hradčan a Malé Strany zajati byli. Mezi nimi byl i nejvyšší purkrabí hrabě Jaroslav Martinic. Po návratu svém měl řeč k Pražanům, již nám městský písař Zatočil výslovně uvádí, a kteráž jest asi tohoto obsahu:

Pražané rozmilí!

„Pamatoval jsem na Vás v nehodných modlitbách svých a prosil jsem Boha, aby Vás naplnil silou duševní a stálou, vzájemnou láskou; že pak skutečně tak stalo se, a Vy ani lichocením ani násilím od nepřátel přemožení nejste, těší mne velice, a ubezpečuji Vás, že Vás poručím Jeho Císařské Milosti, našemu nejmilostivějšímu králi a pánu co nejvřeleji, že na věčné časy toho pamětliví budete. Spolu Vás ujišťuji, že velikých milostí jste si zasloužili, kterýchž Vám J. M. C. také neodepré.“ —

Nejpřednější péčí obce Pražské bylo postarati se o vdovy a sirotky po oněch, kdož v hrdinném odporu za vlast a krále život byli položili. Pozůstalí chudí podělení jsou značnými částkami peněz, ranění městských sborů a vůbec všickni, kdož při hájení města zdraví a sil pozbyli, zaopatření jsou doživotní výživou na obecné útraty ve veřejných ústavech.

Když nejnnutnější spořádáno bylo, počala rada městská přihlížeti také k prospěšnému a krásnému. Vypsán opět poplatek pivní a viní jako bývalo před obležením a z obecních odtud i odjinud plynoucích příjmů spravovány pak budovy a stavby Starého i Nového města, kteréž byly škodu vzaly.

Nejprvé vzat jest zřetel na „šedého strážce“ ka-

menného mostu — Staroměstskou mostskou věž, kteráž největší nároky měla na důkladnou opravu, neboť byla zajisté první, která zabránila přístupu a vniknutí Švédů do obou měst Pražských. Bylať zajisté kulemi a pumami švédskými tak perouchána, že na několika místech podporami opatřena býti musela a proto bylo třeba důkladné opravy, a Pražané nemeškali tak učiniti, vážíce si co nejvíce budovy tak důležité. Opravili věž a okrášlili toutéž měrou jakož byla prvě. Na věčnou pak paměť obložení hlavního města, královské Prahy od Švédů, kázalo obecní zastupitelstvo na věži písmem lapidárním zhotoviti nápis tohoto znění:

Siste hic paulisper Viator
 Sed lubens ac volens,
 Ubi multa populatus tandem vel
 invitus sistere debuit
 Gothorum et Vandalorum Furor:
 Et lege sculptum in marmore
 Quod ad perpetuam Bohemorum
 omnium
 Sed imprimis. Vetero-Pragensium
 Memoriam
 ANNO DOMINI
 M. DC. XLVIII.
 Mars Suecicus ferro, et igne in hac
 Turri delineavit;
 Haec Turis Gothici fuit ultima
 meta furoris
 Sed Fidei non est, haec ultima
 meta Bohemae
 Voluissent id ipsum Cives
 Vetero-Pragensis fuso Sanguine
 inscribere
 Nisi
 PAX AUREA
 FERDINANDI
 TERTII
 PIETATE et JUSTITIA
 in Orbem Germanicum reducta
 pro sanguine Aurum suppeditasset

čili zčeštěno : Postůj málo kolemjdoucí, ale rád a dobrovolně, zde, kdež po tolikerém plenění konečně proti vůli Gothů a Vandálů řádění ustáti přinuceno bylo ; a čti tesané v mramor, kteréž k věčné Čechův všech, hlavně však Staroměstských paměti leta Páně 1648 Mars švédský mečem a ohněm na té věži vyznačil. Ta věž Gotská byla poslední meze zuřivosti, než není poslední mezi věrnosti a Pražané Staroměstí by byli vlastní krví napsali, kdyby nebyl mír zlatý, Ferdinanda III. zbožností a spravedlností do říše Německé uvedený, místo krve zlato přinesl.

Císař Ferdinand III. na upamatování skvělého výsledku obležení a na poděkování za pomoc Boží v tom trudu, kterouž zbožná mysl panovnickova, přímlově Rodičky Boží přičítala, kázal roku 1650 na Staroměstském náměstí před chrámem Týnským kamennou sochu Panny Marie postaviti, na jejíž podstavci ten chronografický nápis s letopočtem se nachází :

VIRGINI
GENITRICI SINE
ORIGINIS LABORE
CONCEPTAE
et
LIBERATAE
URBIS ERGO
CAESAR
PIVS et IVSTVS
HANC STATVAM
PONIT

což znamená : Panně Rodičce bez prvotného hříchu počaté a za osvobození města císař zbožný a spravedlivý tu sochu postavil.

Císařský vrchní berní a výběrcí daně potravní v Praze František *Misseron* vyplatil k tomu účelu 2000 zlatých a císařský taverník (pokladník) Diviš *Misseron* obstaral zhotovení sochy. Sochu zhotovil a z jednoho balvanu vytesal císařův dvorní sochař Jan Jiří *Pendel* pomocí Pražského sochaře Arnošta *Heidelbergera*, Stanislava *Goldschnekk*a a *Melbera* ; každé soboty a o svátcích Mariánských dle císařova určení

z Týnského chrámu šel k soše průvod, vedený kano-
vníkem Pražské kapitoly, kdež pak Loretánské litanie
chorálně zpívány byly.

Jakož tím způsobem radost z osvobození hlavního
města Českého z rukou severních nepřátel a vděčnost
Bohu tím památníkem na věčné časy císař ukázal,
osvědčil svým věrným poddaným v království Českém
mnohými blahodárnými zařízeními, jakož i tím, že dva-
krát navštívil Prahu, začož i Pražané rovnou lásku
skvěle osvědčili jásotem a slavnostmi jemu na počest
zřízenými.

Tak pomalu mizely stopy trudných válečných dob,
ve kterýchž Čechy tak strašně zpleněny a spustošeny
jsou, že tehdaž žijící dějepisec Bohuslav *Balbin* za zá-
zrak považoval, že tak těžce zkoušená země vůbec ještě
obyvatele má! . . . Avšak země zotavila se v krátkém
čase jednak přirozenou úrodností, jednak i vzornou
péčí stavovské vlády zemské.

Nebude nemístné, zmíníme-li se o ctihodném a vele-
učeném muži Bohuslavu *Balbinovi*. Muž tento, jedna
z největších ozdob vlasti naší, pocházel z rytířského
rodu českého. Narodil se roku 1621 ve Hradci Králové.
Jako se zdá, kmotrem byl mu na křtu slavný vévoda
frydlantský *Albrecht Valdštýnský*; již roku nejbližší
příštího zemřel mu otec *Lukáš Škornice Balbin* z Vor-
líčné, pán na Petrovicích, královský purkrabí na *Pardu-
bicku*. Matka *Zuzanna* kontribucemi schudnuvši, pro-
dala dům jezovitům a zemřela pak r. 1644 v *Častolo-
vicích*. Bohuslav byl z mládí velmi neduživ, až konečně
mezi 3. a 4. rokem Panně Marii obětován, se pozdra-
vil, že všecky rozence přečkal. Záhy oblíbil si dějepis,
hlavně domácí, a dle vlastního svědectví přečetl *Háj-
kovu kroniku* tři- i čtyřikrát, než mu bylo sedm let.
Brzy roznítila se tak k nešťastné vlasti horoucí láska,
kteráž od té doby ve všech pracích všude se jeví. Věz
chlapecký trávil Bohuslav na *Častolovicích*; častými
lovy zmohutněl *Balbin* a utužil zdraví své i rozmnožil
své vědomosti v oboru přírody, kteréž v něm byla pro-
budila jeho babička. Na školách latinských byl v *Brou-*

mově a u Jesuitů v Jičíně, potom v Praze a na konec v Olomouci.

Tehdejší představený kolleje Jesuitské přiměl Balbína ku vstoupení do řádu Jezuitského. V noviciátu byl v Brně a pak poslán do Kladska; roku 1639 přišel do Prahy na studia filosofická, kteráž skončil roku 1642. Vyslán byl provázet jesuitu Rodriga Arriaga po Čechách, což velice prospělo k známostem zeměpisným, dějepisným i archeologickým snaživého Balbína. Vždy a všudy dovedl získati srdcí lidí s ním do styku přicházejících. Roku 1646 vystoupil latinskou básní u veřejnost při korunování Ferdinanda IV.; r. 1648 zakusil i on hrůz válečných; r. 1650 vysvěcen na kněze, pak byl v Krumlově, v Kostelci nad Orlicí a mimo to i jinde na misích, potom účinkoval nejvíc co učitel a sice v Kladsku a v Praze; tu r. 1655 roznemohl se těžce, avšak šťastně se pozdravil; tím spřátelil se se znamenitým lékařem a spisovatelem Markem Marků; lnul i ku Pavlu Stránskému, ač byl členem Jednoty Bratří Českých. Potom poslán do Hradce Jindřichova, kdež pobyl několik let, používaje prázdného času ku prohlédání sbírek listin a rukopisův i spořádáním knihovny a podobizen zámku Hradeckého. Vyjížděl až do Třeboně, 1657 byl v Brně, 1658 vrátil se opět do Čech. Ztrávil 13 let v ouřadě učitelském, zanechal r. 1662 škol a přebýval v Praze v kolleji Klementínské. První velké dílo byl životopis Arnošta z Pardubic, prvního arcibiskupa Pražského r. 1664; r. 1669 dokončil veliké dílo: „*Epitome rerum bohemicarum*“ (výtah z dějin českých). Proti dílu tomu strhla se bouře z příčin politických i národních. Balbin poslán do Klatov do rozhodnutí, zde 1672 napsal horoucí „obranu jazyka českého“. Tam dočítáme se znamenitého výroku: „Kdo proti vlasti brojí a ji zrazuje, větših se dopouští hříchu, než kdyby zavraždil vlastní mateř svou!“ V Římě neshledáno nic závadného; a i ve Vídni Petr Lambecius pochvalně se vyjádřil o spise. Roku 1674 poslán Balbin od představených do Opavy, kdež velmi setrně s ním jednáno. Konečně r. 1677 vyšla kniha „*Epitome*“. Od r. 1679 vydával: „*Miscellanea historica regni Bohe-*

miae“; směs rozprav o dějinách českých. R. 1683 rannila Balbina mrtvice po jedné straně, že ani z lůžka hnouti se nemohl; i měl písaře, jimž diktoval, nemoha sám psáti; tak „Rodokmen šlechty české“ (Stemmatographia). Smrti na blízku, téhož roku mimo tři jiné svazky, připravil sedmou knihu „liber regalis“ „o panovnících českých“. R. 1688 posledním života svého vyšla osmá kniha „Miscellanea“, obsahující listiny a důležitá psaní; poslední práci, zdá se, byl životopis jeho učitele Mikuláše Leczyckého, vytištění však se nedočkal; neboť dne 26. listopadu 1688 klidně o 8. hodině večerní zemřel a v tichosti pochován jest druhého dne v hrobce kostela sv. Salvátora.

Jako každá doba vedle temných stránek světlé má i ta doba měla takovou světlou hvězdu — lásku k vlasti!

Dvě stě a dvacet devět let od té doby uplynulo v moře času, avšak upomínka na statečné a hrdinné věrné syny vlasti jest zachována po tu dobu, a zůstane nejskvělejším zjevem v dějinách Českých i Rakouských, zůstane i stálým vzorem budoucích pokolení a vyzýváti bude občany k podobné věrnosti a k hrdinnému boji v dobách nebezpečných za *Boha, Vlast a Krále!*

